

GALACTION VEREBCEANU
Institutul de Filologie
(Chișinău)

**O VARIANTĂ MOLDOVENEASCĂ
A CĂRȚII POPULARE *ALEXANDRIA*.
TEXT (1)**

Abstract. Numerous Romanian copies of folk literature books, mostly variants of older manuscripts scattered in foreign collections and thus less accessible, remain little known and researched. This is the case of the folk literature book known to us under the abbreviated name of *Alexandria*. The author means the text preserved in Romanian manuscript with the no. 817, fund 301 (copied in Chisinau by Stephen of Putna in 1790). The author reproduces it in full length after the original kept in the Institute of Manuscripts of the National Library of „V. I. Vernadsky” Academy of Sciences (Ukraine).

Keywords: folk literature book, copy, graph, manuscript, word.

Problema studierii și editării textelor de limbă română aparținând perioadei vechi reprezintă o prioritate în filologia românească. S-a insistat, în primul rând, precum e firesc, pe cercetarea și editarea celor mai vechi manuscrise și tipărituri păstrate în arhivele, bibliotecile și muzeele din România. Mai puțin însă au fost date la iveală documentele de limbă depozitate în străinătate.

Din acest punct de vedere, numeroasele copii de carte populară, în mare parte variante posterioare celor mai vechi manuscrise, împrăștiate în colecții străine și, astfel, mai greu accesibile rămân a fi puțin cunoscute și necercetate. Este și cazul cărții populare cunoscute la noi sub numele prescurtat de *Alexandria*. Avem în vedere textul conservat în manuscrisul românesc sub cota 817, fondul 301, pe care îl reproducem în întregime după originalul păstrat la Institutul de Manuscrise al Bibliotecii Naționale a Academiei de Științe „V. I. Vernadsky” a Ucrainei și trecut în registrul Institutului cu titlul în rusă *Skazanie ob Aleksandre Makedonskom*.

Manuscrisul are dimensiunile 310 X 195 mm și conține 78 de file. Starea de conservare este nesatisfăcătoare, cu file (unele) puternic mâncate de cari, parțial deteriorate și desprinse la cotor, cu pete de pe urma umezelii. Legătura manuscrisului este în piele și pînză, cu încrustații în chenar și cruce în mijloc. Ulterior manuscrisul a fost recondiționat, ale cărei urme se fac văzute pe filele lipite cu fășii de hîrtie la cotor.

Textul este scris cu cerneală neagră, ușor decolorată, pe hîrtie, cu anul fabricării 1788, imprimat sub formă de filigran. Ca filigran mai apar și majusculele AFOR. Numărul caietelor nu este indicat sau putea fi tăiat la legarea manuscrisului: între partea de jos a filelor și cuvîntul-custode distanța este neuniformă. Numărul de rînduri pe o filă nu este constant, variind între 22 și 27. Manuscrisul are două numerotări: una a copistului*

* În procesul descrierii manuscrisului, am folosit numerotarea originală.

și una modernă, făcute cu cifre arabe în partea de sus a filei recto. Scrierea este cursivă, de o singură persoană. Manuscrisul este bogat ilustrat cu ornamente realizate în cerneală și chinovar, reprezentând miniaturi florale și desene cu scene din expedițiile militare ale lui Alexandru Macedon. La fel cu cerneală și chinovar sînt executate inițialele și titlurile capitolelor și numai cu chinovar, slovele cu valoare cifrică.

Textul romanului *Alexandria*, precedat de două file conținînd un fragment de literatură apocaliptică (fără început și sfîrșit, cu numerotare recentă), se cuprinde între filele 13^r și 76^v, cu 19 file lipsă: primele 12 file (1-12, deci începutul romanului) și 7 file din text (20, 21, 37,45, 49, 50, 62). Titlul cărții populare apare scris în mai multe feluri: de cele mai multe ori *Împărăția lui Alexandru Machedon*, altelei *Împărăția marelui Alexandru Machedon* sau, mai rar, *Împărăția marelui împărat Alexandru Machedon*. O dată titlul romanului este scris *Împărăția lui Alexandru*.

Manuscrisul are mai multe însemnări, dintre care mai importante sînt cele făcute de copist. Astfel, din mențiunea de pe fila 56^r se poate deduce ușor anul și locul redactării manuscrisului, precum și numele copistului: „Scrisu-s-au această *Alexandrie* cu toată chieltuiala a dumisale Donie, fecior lui Grigori Pavlovici din tîrgul Chișinăului, la anii de la naștere D<o>mnului H<risto>s 1790, în luna lui noiemv<rie> 20, în zilele blagocestevii împărătesăi Ekaterinii Alexeevniî a toată Rosia, pre vreme cînd băte moscalii cetate Ismail, fiind cneaz sfitli<i>șii Aleksandrovcici Potenki<n>, mai mare preste toată armie. Deci fiind eu pre aceea vreme dascal aice în Chișinău de învățam copii, m-au poftit acest frate Donie, neguțătoriu de aice, însă cu toată chieltuiala dumisale, Donie neguțătoriu <din> Chișinău, și eu, Ștefan, dascal din Putna, am scris cu chieltuiala dumisale”.

Același copist intercalează în textul de pe fila 66^r următorul comentariu, delimitat de acesta prin scrierea lui cu chinovar: „Frate cetitoriule, carele ți să va tîmpla să cetești pre această carte *Alexandrie*, de unde arată că ar fi întrat Alexandru întru acea peștiră, carele dzicu să fie fost iadul, eu, frate, n-am scris cu dovadă ca aceea, ca să fie de credzut, ce, precum am aflat și eu scris de alț istornici, așa am scris și eu numai ca să să afle, iară lucru cu dovadă și de credzut n-am pus, fiindcă omul cu trup să între în iad și apoi să mai iasă de acolo nu este de crezut. Ștefan, dascal din Putna, dovedește dintru alte scripturi, fiindcă în iad numai X<risto>s au întrat. Iară, de a<r>fi fost altă peștiră aceea, de aceasta nu putem ști. Iară în iad n-au întrat”.

Dintre alte însemnări, posterioare anului în care a fost copiat manuscrisul, așa cum se poate deduce din caligrafia lor, menționăm pe cea din partea de sus a filei 15^v: „Această carti esti a mea”, precedată de „1810”, probabil anul în care manuscrisul a devenit proprietatea persoanei care a redactat semnalarea, mențiune reluată, cu unele modificări, pe filele 47^v și 47^r, din care se poate cunoaște unul din viitorul posesor al manuscrisului: „Această *Alixandrii* sî numești a lui Vasili, senu Ivana Mihalachi din satu Chiperceni. Am dat pi dî<nsa>...”. Pe fila 22^r, un început de cîntec: „Frunză verdi nucă sacă / numi trebui bui și vacă / numai ochii negri-mi plac-o”, iar pe fila 22^v sînt trecute nume de familie cu indicarea unor cifre, probabil o listă de datornici: „Nachi Mărândici – 22; Feodor Mursî – 30; Darie Botnare<n>cu – 50; Ștefan Oxînti – 34; Ivan Țuric – 25; Ivan

Ursu – 30, Carp Popa –10; Capațină <...>; Mihalachi Petcu – 25”. De asemenea, pe mai multe file, au fost făcute diverse însemnări: frânturi de propoziții, începuturi de exerciții de scriere a unor documente sau scrisori către administrația rusă din Basarabia sau către cea locală, executate fie în română, fie în rusă, precum și numeroase cifre sub formă de calcule sau mai multe încercări de peniță.

* * *

În reproducerea textului am folosit metoda transcrierii interpretative, care, pe lângă stabilirea echivalenței dintre slovele chirilice și literele latine, mai urmărește și scopul de a restabili care este limba textului. De aceea au fost menținute, în primul rând, oscilațiile care reflectă uzul lingvistic al textului, grafiile pur ortografice fiind excluse. Din această perspectivă, am căutat să tratăm în mod unitar grafiile susceptibile de diverse interpretări, fără însă a uniformiza limba textului. Păstrând fonetismele, formele și termenii arhaici, regionali sau populari, am avut în vedere faptul că folosirea transcrierii interpretative presupune adaptarea grafiei chirilice la normele ortografice actuale, pe care le-am respectat ori de câte ori a fost posibil. În interpretarea grafiei textului editat s-a ținut cont de principiile generale ale scrierii slavone românești și de valoarea semnelor grafice în textele slave, avându-se ca punct de referință fonetica limbii române din secolul al XVIII-lea și, respectiv, stadiul atins de graiurile dacoromâne din epoca dată. Când informațiile privind stabilirea corespondențelor dintre slova chirilică și sunetul-tip au lipsit sau au fost nesigure, s-a recurs la situația din limba română literară actuală*.

În general, în procesul de transcriere a textului, nu am întâmpinat dificultăți în descifrarea lui, majoritatea slovelor având valoare unică, ușor de stabilit: **а** = [a], **б** = [b], **в** = [v], **д** = [d], **ж** = [j], **з** = [dz], **з** = [z], **л** = [l], **м** = [m], **н** = [n], **п** = [p], **р** = [r], **с** = [s], **т** = [t], **ф** = [f], **х** = [h], **ц** = [t], **ш** = [ș], **щ** = [șt], **ю** = [iu], **ѣ** = [t].

Conducându-ne de faptul că textul editat ar putea interesa nu numai pe lingviști, ci și pe alți cercetători (istorici, critici literari etc.), mai puțin preocupați de textologie, în continuare vom insista doar asupra slovelor care ridică anumite probleme de interpretare, precum și asupra altor aspecte ce țin de transliterație.

Slova **е** la inițială absolută sau la inițială de silabă a fost echivalată prin diftongul *ie*, conform rostirii actuale: **еѣ** (= *iepe* 46^v), **ѣоае** (= *ploaie* 53^r), dar și în forma pronumelui personal feminin *ea*: **е** (= *e* 68^r) și în forma de indicativ prezent persoana a 3-a singular a verbului *a lua*: **е** (= *ie* 53^v), în concordanță cu rostirea populară. Urmând însă prevederile ortografice actuale, grafemul **е** a fost transcris prin *e* în formele pronumelui personal: **еѣ**** (= *eu* 31^r), **еѣ** (= *el* 14^r), **еѣ** (= *ei* 24^r), **еае** (= *ele* 58^v) și în cele ale verbului *a fi*: **еѣѣ** (= *este* 32^r), **еѣа** (= *era* 14^v). La fel a fost interpretată slova **е** în cazul cuvintelor,

* Se are în vedere distincția dintre [ă] și [i], greu de făcut în scrisul chirilic din epocă, datorită utilizării nespecifice a slovei **ѣ** pentru ambele sunete.

** Aici și în continuare slovele suprascrise au fost marcate prin subliniere.

proprii sau comune, de origine străină: *εγι πετ* (= *Eghipet* 22^v), *εφραήν* (= *Efratul* 29^r), *εβαγριδ* (= *Evagrid* 63^r), *εγι πρήνι λορ* (= *eghiptenilor* 22^v), *ελιηεωι* (= *el<i>nești* 28^r) și în cele de origine biblică: *εβα* (= *Eva* 43^v). Excepție face numele *Eremia*, a cărui apariție alternantă a fost păstrată întocmai: *ερεμιε* (= *Eremie* 23^r, 24^r etc.) ~ *ιερεμιε* (= *Ieremie* 32^r, 73^v etc.).

h și â, în poziție medială, precedate de o slovă-consoană, au fost transcrise prin *ea*: *dh* (= *deal* 26^v), *φβκη̄η̄nh̄i* (= *făcutu-ne-ai* 74^r), *çε̄ñat̄ă* (= *cetatea* 24^r), *vēñăzβ* (= *veteaz* 14^r). Slova â a fost echivalată prin *ia* când apare la început de silabă: *φβμε̄ă* (= *fămeia* 44^r), a *ñrl̄ă* (= *a triia* 76^r), dar și prin *ea* în formele feminine ale adjectivului, pronomului demonstrativ, în consens cu normele ortografice actuale: *açε̄ă* (= *aceea* 32^v).

Ō a fost echivalată prin *ia*: *Ōñβ* (= *iată* 53^v), *Ōsñε* (= *iaste* 48^r) și *ea*: *Ō̄ιε* (= *eale* 44^v, 46^v). Succesiunea *İŌ*, *iŌ* a fost transcrisă prin *ia*: *adiŌmant̄* (= *adiamant* 47^v), *amİŌqβzβ* (= *amiadzăzi* 18^v).

i din pluralele masculine articulate a fost redată prin *<i>*: *añi nei* (= *atinei<i>* 16^r), deși nu este exclus ca acest grafem să noteze un *[i]* silabic, prezent în vorbirea populară.

β apare acolo unde în româna actuală există un *[ă]* sau un *[î]*. În asemenea situație, stabilirea valorii ierului mare s-a făcut prin raportare la româna literară, β fiind echivalat prin *ă* sau *î*: *sβ dobñndhskβ* (= *să dobîndească* 15^v). Excepție fac formele verbului *a ridica*: *sβ rβdi kβ* (= *să rădică* 24^r) și conj. *dar* și *iar*: *darβ* (= *dară* 14^r), *Ōrβ* (= *iară* 52^v), în consens cu situația din graiurile de tip moldovenesc. În mai multe exemple, β are valoarea zero: *ki pβ* (= *chip* 14^r), *di nβ* (= *din* 14^r), care nu a fost notată și nici reținută în note. La fel ortografic a fost interpretat ierul mare și în formele de plural de tipul *kβrcβ* (= *cărți* 22^v) și în cele ca *sβ wi cβ* (= *să știți* 38^r), deși nu excludem și posibilitatea ca β să noteze rostirea moale a consoanei precedente. Comentarii aparte se cer făcute în cazul ierului mare din forma de plural al lui *tătar*, ortografiat, o dată, *тѣтѣръ* (16^r) și cea a lui *țară*, scris, de șapte ori, *cβrβ* (47^v-2, 69^r, 74^v, 75^r-3). Uzul textului ne-a determinat să transcriem grafiile menționate ca *tătar* și *țăr*, în daun arățiunilor morfologice (o altă interpretare posibilă fiind indicată în notele de subsol), ca argument servind atît formele *tătarii* (16^r-2, 25^r, 48^v), *tătarilor* (25^r, 48^v) și *țării*, *țările* și *țărilor*, cu 13 atestări (cf., o dată, *țări*), cît și tradiția scrisului românesc aparținînd textelor vechi, în care *î* din formele consemnate „își pierduse sonoritatea” (Ovid Densisianu, *Istoria limbii române*, vol. II. Secolul al XVI-lea, București, p. 60).

o și | au fost echivalate prin *o*: *doarβ* (= *odoară* 71^v). În cîteva cuvinte, o, | sînt notate în poziție în care în limba română actuală apare diftongul *oa*: *korona* (= *coroană* 19^r), *men̄i* (= *oamenii* 35^r), *sñε* (= *oaste* 63^r). În asemenea cazuri, considerăm că nu ne-am angajat prea mult, transcriind slovele respective prin *oa*.

ă a fost redat prin *î*, *îm* și *în*: *ăiβ* (= *îl* 22^v), *ăpbrāt̄* (= *împărat* 51^r), *ävβcβ* (= *învăță* 39^v).

În cuvinte de tipul *a doa* (= *a doa* 40^v), *amβñd | a* (= *amîndoa* 36^r), *a do | a* (= *a dooa* 60^r), *no | a* (= *nooa* 42^r) elementul semivocalic *[u]* nu a fost notat.

Raportîndu-ne la regulile ortografice actuale ale limbii române, slovele *r* și *k* înainte de *ε* și *h* au fost redată prin *gh*, *ch*, iar *ч* și *Ѡ*, în aceleași situație, prin *ce*, *ci*, *ge*, *gi*.

Slovelor suprascrise au fost interpretate în mod diferit: cele în poziție medială au fost date în rînd fără vreo mențiune specială: $m\text{¶}l\text{c}\beta m\beta sk\beta$ (= mulțămăsc 24^v), cele în poziție finală, care puteau fi urmate de pseudo *-i* final sau de *-iu*, au fost coborîte în rînd și culese cursiv: $b\text{¶}k\text{¶}ro\text{¶}$ (= bucuroș 23^r), $ve\text{¶}e\text{¶}$ (= vetej 22^r), $\text{¶}o\text{¶}$ (= toț 40^v), $a\text{¶}\text{¶}o\text{¶}$ (= ajutor 72^v). În transcrierea slovei *s* suprascrisă cu valoare de pronume reflexiv, ne-am condus de faptul că acesta are în textul manuscrisului exclusiv timbrul dur. Deci $s\text{¶}$ (= să să 15^v), $n\text{¶}s$ (= nu să 17^v), întregirea vocalei finale fiind susținută atît de norma textului, cît și de așa-numita suprascriere prin contracție, o regulă a ortografiei slavone care prevedea suprascrierea slovelor-consoană din cuvînt sau din silaba finală a acestuia după care se omite, prin simetrie, o slovă finală: $\text{¶}ri\text{¶}m\text{¶}$ (= trimisă 13^v), $ad\text{¶}s\text{¶}$ (= adusă 73^r) etc.

Prescurtările indicînd nume de personaje de origine biblică au fost întregite, semnele diacritice (spiritele și accentele) nu au fost reproduse în niciun fel, cifrele chirilice au fost substituite cu cele arabe, iar punctuația textului este cea modernă.

Între paranteze unghiulare <> au fost redat slovele și cuvintele omise de copist, iar între parantezele pătrate [...] au fost notate porțiunile de text și slovele-cifră greu lizibile sau filele de manuscris pierdute.

Numărul fiecărei file este marcat cu cifre arabe pe marginea paginii, finalul filelor recto (°) fiind redat prin /, iar acela al filelor verso (°), prin //.

În secțiunea aparatului ediției au fost trecute greșelile și modificările copistului, grafiile neobișnuite sau cele care se pretează la mai multe interpretări.

Textul se încheie cu un *Glosar*, precedat de o notă explicativă.

În sfîrșit, ultima precizare se referă la tehnica trimiterilor. Astfel, pentru a economisi din spațiu, numărul de ocurențe mai mare de unu al fenomenului-tip analizat – aici și în *Glosar* – este indicat de cifra respectivă, precedată de cratimă (1^r-2 etc.).

* * *

Împărăție lui Alexandru Machedon

13^r [...] și rupsă carte și dzisă cătră sol: „N-ar trebui lui Darie să grăiască cu picioarele și la obraz să nu caute, că încă nu este Machedonie așa fără de cap, precum îi pare lui”.

Și învăță Alexandru pre log<ofă>t să scrie carte la Darie-împărat, iară pe sol îl trimisă la gazdă. Și scrisă carte întru acestaș chip dzîcînd: „Alexandru veteazul, împăratul machidonenilor, fecior lui Filip-crai și a Olimpiadei împărătesăi, scriu ție, Darie-împărate al turcilor, sănătate. Și carte ce ai trimis la oamenii miei am înțeles și-ț foarte îț mulțămescu că porț grijă de țara¹ me și pre mine, fiind cocon tînăr, mă poștești la împărăție ta. Ce însă mă aștaptă pînă cînd mă voi întăra de la țîța maicii mele și atunci oi veni la Persida cu toț machidonenii miei și mă voi curteni la împărăție ta. Iară pre Candarcus, pre care l-ai trimis sol și domn să fie la Machedonie, să nu-l mai trimiț, că nu-l vei mai vede, că încă nu este Machedonie așa fără de cap, precum îț pare ție”.

¹ Scris: care.

Cu acest răspuns s-au întors Candarcus, solul lui Darie. Și-i mai dzisă Alexandru: „Candarcusă, ferești-te de împărăție Machedonie, ca să nu te primejduiești”.

Iară Darie-împărat, dacă citi carte de la Alexandru, începu a rîde, iară Candarcus dzisă: „Nu trebuiești să rîzi, împărăție ta, de niște cuvinte ca aceste, că eu vădzui pre Alexandru / cocon tînăr, iară minte îi fu de bătrîn. Ce trebuiești dintele carele te doare să-l scoț întîi cînd te doare, că apoi mai rău te va dure. Și spinul să-l scoț de mic, că mare nu-l vei pute scoate și te va dzgîrîie foarte rău”.

Iară Darie de aceea nu să grijii, ce chiemă pre boierii lui și scrisă altă carte la Alexandru dzicînd așa: „Darie, împărat preste toț împărații și dumnedzăul turcilor, scriu ție, fătul meu Alexandre, sănătate. Dară eu n-am știut că ești tu atîta de întălept, ce te-am cunoscut din solie dintîi. Ce să știi tu că mîndrie tinerilor scurtă esti. Pentru aceea, iată că Ț-am trimis giucărei copilărești: căruț cu 2 roate să te joci cu dînsul și Ț-am trimis și 2 racle deșarte să mi le umple de galbeni, haragiul de un an și Ț-am mai trimis și 2 saci cu mac să-l numeri, să vezi cîtă oaste am eu; iară tu să știi că vei veni legat la mine”.

Și trimisă carte aceasta pr<e> alt sol la Alexandru. Și dacă întră, să închină lui Alexandru și scoasă giucăreile, raclele și sacii cu macul și-i dede și carte. Iară dacă citi carte, clăti cu capul și dzisă: „O, nespusa ta mîndrie și nebungie, Darie-împărate, că tu cu Dumnedzău te potrivești, iară mie mi să // pare că, de-m va ajuta Dumnedzău, niciunui om dintru cei proști nu te vei pute potrivii; și pînă în ceriu te vei înălța, dară pînă la iad te vei pogorî”.

Și luu mac din saci și începu a roade, iară raclele le sparsă. Și trimisă solul la gazdă și scrisă carte întru acestaș chip dzicînd: „Alexandru, împărat preste toț împărații cu voie și mila lui Dumnedzău Savaot din ceriu, veteaz vetejilor al machedonenilor de la Filipcetate, scriu ție, Darie-împărate, sănătate. Iată să știi tu că astăz ai ajuns minte de copil mic și bătrînețile tale le-ai dat cîinilor, căci mi-ai¹ trimis mie jucărei copilărești: căruț cu 2 roate. Ce să știi tu că, precum să joacă copii<i> cu căruțul, așa voi și eu să mă joc cu tine, numai aștaptă puțină vreme și apoi vei vede. Iară raclele mi-ai² trimis poclon, iară macul l-am ros și fu dulce și moale; dară eu Ț-am trimis numai o traistră de chiperi să vezi și să cunoști cît de iuț <sînt> machidonenii ca chiperiul. Ce te rog: ține-Ț Răsăritul, că Ți-i destul, iară de Apus te ferește”.

Aceasta scriind, Alexandru au trimis carte aceea pre solul lui Darie-împărat. Iară el, dacă citi carte, să umplu de mînie și porunci îndată oștilor lui să să gătească de război, ca să margă să stropșască / toată Țara Machedonie, să o facă pămînt și cenușe³. Ce nu l-au lăsat boierii lui dzicînd: „Împărate, nicidecum să nu faci un lucru ca acesta, care vine cu mare ocară și rușine împărații<i> tale să baț război cu un copil mic fără de vîrstă, că te vor rîde și te vor huli toț împărații lumii, fiind împărăție ta împărat mare și vestit; căci, de au și scris Alexandru împărații<i> tale niște cuvinte ca aceste împotrivă, de aceea nu este minune, că esti mic și nebun, iară împărăție ta ești împărat întălept și bătrîn și nu să cade a bate împărăție ta război cu unul ca acela, căci esti fără de vîrstă”.

¹ Scris: mîŌi.

² Scris: mîŌi.

³ Scris: çenŕ||p; altă interpretare posibilă: *cenușă*.

Cu aceste cuvinte a boierilor s-au mai îmblîndzit Darie-împărat și n-au mai adaos a trimite alte cărți la Machedonie pînă cînd s-au bătut cu Alexandru, precum înainte arată.

Cînd au mers Alexandru la cetate Solonului spre Arhidon-împărat

Întru aceea vreme rădicat-au Dumnezău pre Alexandru împărat mare. Și au purces întîi cu 60000 de oaste de machidoneni buni veteji aleși la Solun-cetate spre Arhidon-împărat. Și agiunsără supt cetate, iară solonenii, dacă văzură, rău să spăimîntară de Alexandru și să sfătuiră: închina-să-vor lui Alexandru au ba? Iară Arhidon-împărat, ca un înțelept ce era, scrisă carte¹ cătră Alexandru zîcînd așa: „Arhidon, împărat țării și cetății Solunului, scriu la marele împărat Alexandru Machedon sănătate // și închinăciune trimit împărății<i> tale. Că dacă am audzit de împărăție ta că te-au dăruit milostivul Dumnezău-Împărat, foarte bine ne-au părut; noi cu tine nu ne vom bate, ce noi închinăm împărăție noastră la împărăție ta și cinste îți vom face cu cîtă ne va fi putere, ca unui împărat mare. Iară pre noi să ne lași în pace și, iată că am trimis și pre fiul meu, pre Policarpuș, ca să slujască împărății<i> tale. Și de la noi încă să-ț trimitim în toți anii haragi și oaste și ce-ț va mai trebui de la noi. Și te milostivești spre noi, împărate Alexandre, și de vei vre ca să ieșim întru întimpinare împărății<i> tale, iată, să ieșim. Aceasta scriem și ne închinăm cu capul plecat pînă la pămînt”.

Și trimisă Arhidon-împărat sol cu poclon și carte și pre feciorul său la Alexandru

Alexandru, dacă citi carte, foarte să bucură și darurile le priimi cu bucurie și pentru feciorul lui Arhidon-împărat bine-i păru și-l luo la dînsul. Alexandru scrisă carte la Arhidon²-împărat zîcînd așa: „Scriu la fratele meu Arhidon, împărat al Solunului, sănătate și viață întru mult ani. Dară să știi că nu-m pare bine pentru poclon, cum îmi pare bine pentru cuvinte bune și dulci, precum să dzice: «Capul plecat³ nu-l taie sabie și mielul blînd sugă și la mumă-sa, și la alta». Deci feciorul tău lîngă mine va fi, iară tu ședzi în scaunul tău cu pace și împărățești sănătos. Și mie să-m trimiți cîte 12000 de galbeni, haragiul, și cîte [...] / de ostaș buni veteji, călăraș înarmați, și să fii sănătos cu toți solonenii tăi”.

Cînd a mers Alexandru la Atina, cetate cea mare și slăvită

Alexandru purceasă de la Solun la⁴ slăvita⁵ cetate Atina și agiunsără supt cetate. Și Atina atîta era de mare și împodobită, cît cu adevărat mult împărați au dorit să o dobîndească, și n-au putut-o. Și o judeca 12 filosofi, împărat n-ave. Și audziră atinenii că vine Alexandru la cetate cu multă samă de oaste și făcură sfat: închina-să-vor lui Alexandru au ba? Și aședzară tot sfatul lor să nu să mai închine, ce mai bine să stei

¹ Cuvînt reluat.

² Primele două silabe reluate.

³ Scris: prekaț.

⁴ a reluat.

⁵ Scris: slβvβta.

cu războiul, să să bată cu dînsul. Iară un filosof, anume Sofronie, dzisă cătră dînșii: „Voi, ateneilor, ascultați-mă pre mine. Noi să nu ne batem cu Alexandru, că el bătu pe Tarchenie-împărat și-i luo țara. Și marsă la Solun și luo Solunul cu pace și acum sed solonenii în pace. Deci și noi să ne închinăm și cu poclon să-i ieșim înainte lui, că esti înțelept Alexandru și bun; și pre noi încă ne va lăsa în pace și nici în cetate noastră nu va intra, ce să va duce la Rîm-cetate”.

Iară alt filosof dzisă lui Sofronie: „Unde esti minte multă, acolo esti și nebunie multă”.

Și-l ocări foarte tare pre Sofronie și-i dzisă că „de cînd esti // Atina, niciun împărat n-au stăpînit-o, nici i-au putut strica nimic și s-au întors cu rușine de la cetate; pentru aceea și Alexandru nu să va chiea împărat Atinii”.

Iară filosoful Sofronie, rușinîndu-să de acele cuvinte, preste noapte fugi la Alexandru și spusă tot rîndul cetății. Alexandru trimisă sol în cetate pre un tătar fără de carte. Și să strînsără cetățenii la sol și căutară un dragoman. Și găsiră un om ce știe tătarăști și dzisă solul: „Așa dzice Alexandru-împărat: să vă închinaț lui și să-i trimiteț haragi și oaste pe an cînd îi va trebui și apoi să șideț pre moșiile voastre și stăpîniț Atina-cetate voastră cu pace”.

Iară atinenii, dacă audziră, așa zisără: „Niciun împărat n-au luoat Atina-cetate, nici feciorul lui Filip nu să <va> chiea împărat Atinii. Și cum au vrut au venit aice, iară cum va vre nu să va pute duce de aice. Și nu ne mai trebuiești nici dragoman de astăz înainte”.

Și tăieră pre dragoman acole înainte solului. Iară solul, dacă văzu așa, ieși din cetate și să dusă de spusă lui Alexandru toate cele ce făcură atinei<i>. Alexandru să umplu de mînie și dzisă să bată Atina-cetate de 4 părț. Și să pusără tătarii de o parte și începură a da cu săgețile. Și merge săgețile ca ploaie în cetate. Și nu putură răbda mulțime săgeților și deșchisără porțile și năvăliră tătarii pe poartă. Iară atinei<i> aprinsără prah de tun și periră acolo tatar¹ 3000, și de altă parte ucisără cu tunurile 500 de machidoneni. Și nu putură birui. Iară dacă însără, să mută Alexandru înapoi și dzisă: „Cum vom face ca să luom Atina-cetate?”. / Iară filosoful Sofronie dzisă: „Împărate Alexandre, Atina nu o vei luo cu bătaie, pentru că sînt într-însa 200000 de oaste, 100000 de călăraș și 100000 de pedestraș și esti foc mult în cetate. Ce să facem meșterșug ca să-i scoatem afară, că așa îi vei bate, că ei nu știu rîndul războiului”.

Și făcură meșterșug minunat, că lăsară la otac 1000 de boi și 1000 de oi. Și scrisără carte și o pusără într-un stîlp sus, dzicînd în carte așa: „Alexandru, împăratul de la Machedonie, să să știe precum veniră astă-noapte la mine dumnedzăi<i> voștri și mă certară foarte rău, pentru căci am venit la voi. Și mă spăimîntai de ei și fugii². Și vooa v-am lăsat 1000 de boi și 1000 de oi și să faceț jertvă³ dumnedzăilor voștri, iară eu mă duc la Machedonie”.

¹ Scris: τβτάρβ; altă interpretare posibilă: *tătarî*.

² Scris: φῆῖι φῆ.

³ Textul *dumnedzăi<i> voștri și mă certară foarte rău, pentru căci am venit la voi. Și mă spăimîntai de ei și fugii*, și vooa v-am lăsat 1000 de boi și 1000 de oi și să faceț jertvă este reluat, cu specificarea că verbul *a fugi* este scris corect.

Alexandru să dusă de la cetate 10 mile de loc și să ascunsă în niște păduri. Și împărți oștile în trei părți: o parte de oaste o lăsă înapoi, al doile o pusă la mijloc, iară a trie parte, înainte. Și așa să amestură toți în pădure. Iară atinei<i>, dacă văzură că nu să vede Alexandru lângă cetate, ieșiră afară și marsără la otac și aflară 1000 de boi și 1000 de oi și carte scrisă. Și cetiră carte și dzisără: „Fugit-au Alexandru de frica noastră. Ni să-l gonim și să-l tăiem și să luom arme și cai buni de la dînsul”.

17^v Iară un călăraș, bun veteaz, el dzisă cătră // dînșii: „Voi, atineilor, ascultați-mă pre mine. Noi să nu-l gonim pre Alexandru, că eu văzui astă-noapte în vis că era în cetate noastră grîu sămănat; și crescusă mare și frumos, iară machedonenii unde săcera și copt, și crud și unde umbla Alexandru călare pre un leu prin mijlocul cetății noastre. Și eu vă dzic să nu-l gonim pre Alexandru”.

Iară ei nu ascultară și ieșiră din cetate toți: și mic, și mare și strigară dzicînd: „Ian să mergim la dobîndă”.

Și așa purceasără după Alexandru pînă ajunsără în frunte oștii ce era înainte. Iară Alexandru dinapoi dedită în trîmbiță și în surle de trei părți și loviră pre atinei și dinainte, și denapoi, și la mijloc. Iară antinei<i> să spăimîntară și plecară a fugi, și machidonenii a-i goni și a-i tăie, iară pre cei mai mult îi călca machidonenii în picioarele cailor; și să amestecară unii cu alții și așa marsără tot tăindu-i pînă în cetate. Iară dacă¹ au intrat în cetate, s-au făcut o glogodzală mare, că-i tăia machidonenii pre² toate ulițele fără de nicio milă: mic și mare, tineri și bătrîni. Pînă de la o vreme ieșiră muieri și fetile despletite și cu copii în brață³ și strigară dzicînd: „Milostivești-te, milostivești<-te> spre noi, împărate Alexandre, și nu ne mai tăie. Destul este, închinămu-ne împărății<i> tale”.

Iară Alexandru umbla călare prin mijlocul cetății și striga să nu-i mai taie. Și nu-i pute opri pînă nu aprinsără capiște idolească; iară atîta moarte s-au făcut, cît nu s-au mai făcut de cîndu-i Antina-cetate, că merge sîngele pre toate ulițele cum merge apa în vreme de ploaie, iară pre alocure, pre vîlcele înota și cai în sînge. Atunce dzisă Alexandru: „Vai de acea // cetate ce o judecă mult și vai de acel norod ce nu ascultă de omul înțelept și învățat!”

Și ieșiră cîț au mai rămas de rădzboi și să închinară lui Alexandru cu daruri scumpe, dîndu-i și cheile cetății la Alexandru. Iară Alexandru dzisă: „Pînă nu să sparge capul, nu cură crieri”.

Și iarăș dzisă Alexandru: „Vai de ceta ce nu ascultă de omul înțelept. Pentru aceea prorocul Solomon grăiește: «Pre omul înțelept să-l îndrăgești, iară pre cel nebun să-l urăști. Și mai bine este cu înțeleptul să porți o piatră decît cu nebunul să bei vin»”.

Iară dacă audziră toate ostroavele Antinei că au luat Alexandru cetate cu atîta vărsare de sînge, toți să cutremurără și merge cu daruri și cu ha<ra>giuri cîte de dzăci⁴ ani. Alexandru ședzu acolo la Antina-cetate 15 dzile. //

¹ Scris: ΔΕΚ.

² Cuvînt reluat.

³ Scris: брац; ală interpretare posibilă: brațe.

⁴ Scris: қѣц; altă interpretare posibilă: dzăce.

Cînd au mers Alexandru la apus și au intrat în cetate Rîmului

18^r

De acolo porceasă Alexandru la apus cu toată putere împărății<i> sale spre cetate Rîmului. Și să întîmpinară cu niște crai grecești și-i adusă ră daruri și haragiuri cîte de zăci¹ ani. Și multă veselie făcură cu dînșii. Și unii să întoarsă pre la țările lor, iară alții marsă ră cu Alexandru pînă la Roma-cetate. Iară dacă audziră rîmlenii, rău să spăimîntară de Alexandru, că judeca Rîmul, ca și pre Antina, 12 filocofi. Și făcură sfat: închina-să-vor lui Alexandru au ba? Deci aședzără tot sfatul lor să să închine zîcînd: „Să nu pătîmim și noi după cum au pătîmit și Antina-cetate, ce bine este să ne închinăm lui și cu mare cinste să-l băgăm în cetate noastră ca pre un împărat mare”.

Iară dacă s-au apropiat Alexandru de Rîm, ieșitu-i-au înainte în timpinare frumoasă 4000 de călăraș, voinici tineri împodobit cu haine scumpe de mult preț și călări pre cai suri arăpești, și închinîndu-să lui Alexandru, zisără: „Întru mult ani să trăiești, Alexandre-împărate!”

Și trecură. Iară după dînșii veni 500 de fete tinere și ales de frumoasă², fiind împodobite cu haine roșii și cununi de aur în cap și călări pre cai albi. Și marsă ră și aceste de să închină lui Alexandru dzîcînd: „Întru mult ani, împărate Alexandru, împăratul Rîmului și a toată lume!”

După aceste ieșiră / cetățanii toț cu stîlpări de finic pe a mînă, și ramurile era împodobite tot cu aur, și să închină lui Alexandru dzîcînd: „Întru mulți ani, împărate Alexandre a toată lume!”

Alexandru, dacă vădzu cea întimpinare așa frumoasă și minunată, îș tocni și el oștile și voievodzii cei mai aleș, cineș cu polcurile sale înainte merge. Iară Alexandru să împodobi foarte frumos, de strălucie ca soarele prin oaste, puind în cap stemă de mult preț. Și 640 de povodnici împodobit cu rafturile pînă în mînă de aceștie merge un rînd de o parte de Alexandru și alt rînd, de altă parte. Apoi începură a bate în dobe și a dzice în trîmbiță și în surle și într-alte zîcături minunate. Și așa băgară pre Alexandru în cetate cu mare cinste. Iară dacă intrară în cetate, ieșit-au înainte 40 de popi rîmlenești tot cu chivote și cu cadelnițe de aur pre a mînă și intrară în *Sfeataia Sfeatih*³, ce o făcusă Savila, sora⁴ lui Solomon-împărat. Și să închină Alexandru într-înșă și-i dediră carte lui Daniil prorocul, în carele carte scrie așa: „În cursul anilor 5200 ieși-va inorogul de la Machedonie și va ucide berbecile de la răsărit, căruie îi ajung coarnele pînă la ceriu, și va junghie leul de la amiază și va goni pe toț pardoșii de la apus. Și pentru dînșii să va cutremura toată lume”.

Alexandru dzisă: „De cine grăiește și spune carte aceasta?”

Iară cetățanii dzisără: „Așa ni să pare să fii împărăție ta acela. Și să chiiamă și să filcuiește berbecile de la răsărit, Darie-împărat, leul de la amiază, Poriu-împărat, iară pardoșii, crai<i> de la apus”.

¹ Scris: zbc; altă interpretare posibilă: zăce.

² Scris: fr||m||aș.

³ Expresie slavonă. În românește: *Sfînta sfîntelor*.

⁴ Scris: soro.

19^a Alexandru dzisă: „Cum va fi voie lui Dumnedzău, așa să fie”. // După aceea începură a scoate daruri scumpe lui Alexandru. Îi dedită ermurucul lui Solomon-împărat. Și-i mai dederă 15000 de blide de aur vărsat cu pietre scumpe împodobite, care fusă a lui Solomon-împărat. Și mai scoasă coroana¹ lui Solomon-împărat, neștiut prețul ei. Și-i mai scoasă o stemă a Savelii-împărătesii. Și-i mai scoasă un farij alb cu șaoa de adiamant fără de preț. Și scoasă sabie de anchi<s> hier a lui Iraclie-împărat, ce o luoașă de la Troada-cetate. Și scoasă o suliță de os de elifant cu pietri scumpe de mare preț. Și scoasă pavăzda învălită cu piei de aspidă a lui Tarchenie-împărat. Și mai scoasă un inel al Saramidei-împărătesii. Și întru acel inel era / făcut ceasornic și să vede ceriul cu toate stelile și strălucie ca un luceafăr, neștiut prețul lui. Și veniră toț craii și toț domnii de la apus și să închinară cu daruri și cu haragiuri cîte de 10 ani. Și să milostiviră Alexandru spre dînșii și le dede domniile și crăiile iarăș pre la țările lor. Și strînsă aur și argint mult fără de samă. Și pusă Alexandru-împărat pre Laomeduș veteazul ca să fie el mai-mare preste toț crai<i> și domnii Apusului.

De aice înainte să începe țara cerșilor, ce să trage spre miiază²noapte, întru carele acum multe limbi și crăii să află întru această țară

22^a Alexandru purceasă de acole de la Rîm spre țara cerșilor, spre miiazănoapte cu toată putere împărății<i> sale. Și dacă ajunsă întru acel pămînt al cerșilor, luo țara cerșilor cu mult războiu și vărsare de singe. Și mai bătu acolo șasă crăii [...] // [...] în Țara Ungurească al patrăle rînd. De acolo au vinit în Țara Moldaviei în zilele lui Dragoș-voievoda. Acest domn au deșchis Moldova, căci mai înainte au fost pustie țara aceasta, tocma din zilele lui Decheval, craiul nostru al daților celor vechi, și 2700 de ani țara aceasta au fost pustie, nimene într-însa nu viețuie, fără numai în Țara Leșască, pînă la venire lui Dragoș-voievod, precum pre larg să citești la litopisășul Moldavii<i> și pre pe larg te vei înștiința.

Deci dacă au ajuns Alexandru la Troada, iară cetățanii îi ieșiră înainte lui cale de trei mile de loc, adecă 7 ceasuri, cu multe daruri scumpe, dîndu-i și cheile cetății la mîna lui, zîcînd să să milostivască spre dînșii. Și scoasă sabie lui Ahileu-crai de anchist hier, carele niciun fhier nu-l taie, nici focul nu-l arde. Și-i mai scoasă pavăza cu piei de aspidă învălită de mult preț. Și-i mai dedită inelul împărătesii Eghipetului. Și era acel inel făcut cu mare meșterșug de astronomie și nu pute nimene ca să-i știe prețul ce plătie, că ave această putere că, cine căuta într-însul, să vindeca de orice boală ar fi fost ținut. Și-i mai dede 1240 de ostaș buni vetej. Și-i scoasă și pre Ahileu, veteazul cel mare, tot de aur vărsat și cu mărgăritari și cu pietre scumpe împodobit, și-l dăruiră lui Alexandru. Și să milostivi Alexandru spre dînșii și le dede cetate iarăș pre mîna lor, după cum și întii au fost. /

¹ Scris: korona.

² Urmează c, scris cu cerneală brună, peste care s-a scris n, cu chinovar.

Cînd au mers Alexandru spre Persie în hotarale lui Darie-împărat

22^v

Iară de acolo să rădică Alexandru cu toate oștile și putere lui și întră în pămîntul persilor, călcînd și stropșind hotarale lui Darie-împărat. Darie-împărat audzi că au pășit Alexandru pre hotarul țărîlor lui și-i pradă și-i jăcuiești satele și orașele lui, iară el scrisă cărt prin toate cetățile ca să să strîngă toț voievodzii, fieștecarele cu oștile sale, în Vavilon, la stîlpul cel făcut după potop, unde să împărțiră limbile. Și după porunca lui Darie să strînsără și sta gata de război.

Cînd au scris Darie cărt la Ierusalim, la Eghiptet și la Vavilon, întărind cetățile lui

„Darie, împărat preste toț împărății de la răsărit și pînă la apus, luminedz pre lume. Scriu vooa, ierusalimlenilor, și vooa, eghiptenilor, și vooa, vavilonenilor, robii împărății<i> mele. Iată, așa vă scriu și poruncescu vooa ca să știț să nu vă închinaț acelui Alexandru, carele este tîlhar mare și hansariu. Cu toată putere împărății<i> mele și vă voi scoate eu din mînele lui, și pre dînsul îl voi pierde. Și iată că vă trimit și oști întru ajutoriu ca să vă apăraț cetățile voastre de dînsul. Aceasta vă scriu și fiț sănătoș!“. //

Întru aceea vreme judeca Ierusalimul Eremie-proloc și crede în Savaot-Dumnedzău. Alexandru scrisă carte la Ierusalim și trimisă și solul lui împreună cu carte cătră ierusalimleni, zîcînd în carte așa: „Alexandru, împărat preste toț împărății, nu cu voie me, ce cu voie și putere lui Dumnedzău Savaot din ceriu, scriu vooa, ierusalimleni, sănătate. Iată, așa să știț voi că pre mine mă făcu Dumnedzău împărat a toată lume și am luat tot Apusul și Rîmul, și acum la voi am venit. Deci și vooa vă zîc să vă închinaț mie și să-m trimitet haragi și oaste pe an, și apoi să șideț în pace pre moștile voastre“.

Ierusalimlenii cetiră carte și alta scrisă dzîcînd: „Scriem noi, ierusalimlenii lui Savaot-Dumnedzău, cătră marele împărat Alexandru sănătate! Am înțeles cuvintele împărății<i> tale și sîntem bucuroș să ne închinăm împărății<i> tale, dară sîntem supuș supt stăpînire lui Darie-împărat. Și tu ne vei lua astăz, iară Darie va veni ca mîne cu putere lui și noi rău vom pătimi de Darie-împărat. Iară de vei birui împărăție ta pre Darie-împărat, noi gata robi ai tăi să fim, iară de nu vei birui pre Darie-împărat, nici în cetate noastră nu vei pute întră“.

Și trimisără carte pre solul lui Alexandru. Alexandru citi carte și alta scrisă dzîcînd: „Alexandru, împărat preste împăraț, scriu vooa, ierusalimlenilor, / sănătate! Am înțeles aceste toate cîte îmi scriet voi mie, însă nu să cade să fiț voi robi lui Darie-împărat, fiind voi oamenii lui Savaot-Dumnedzău, iară Darie este un idol slujind idolilor, iară vooa vi să cade să vă închinaț mie și să mă lăsaț să întru în cetate Ierusalimul ca să mă închin lui Savaot-Dumnedzău. Și dacă voi întra și mă voi închina, atunce voi pute merge să mă bat cu Darie-împărat și pre voi vă voi scoate de supt robie lui Darie-împărat și veț fi în pace“.

Și trimisă sol și carte la Ierusalim. //

24*

Cînd au mers Alexandru la cetate Ierusalimului

De acolo să rădică Alexandru cu toate oștile și putere lui spre Ierusalim. Iară Eremie-proroc audzi de Alexandru că să apropie de cetate Ierusalimului. El dzisă: „O, voi ierusalimleni<lo>r, bine este ca să ne închinăm noi lui Alexandru și el scoate-ne-va pre noi de supt mîna lui Darie-împărat”.

Și dzisă: „Tot omul să iasă din cetate întru întimpinare lui Alexandru-împărat!”

Și îndată ieșiră toț cu făclii aprinsă șiind pre a mîna și prorocul Ieremie îmbrăcat în sfită a lui Aron-proroc, de lumina ca un soare. Iară Alexandru, dacă vădzu așa, descălecă și el de pre cal și să pocloni la Eremie-proroc. Iară Eremie îl blagoslovi și-l luă de mîna și cu mare cinste îl băgară în cetate și marsără de să închinară în besărică, în *Sfinta Sfintelor*. Și ședzu Alexandru în mijlocul bisăricii și dzisă: „Crez în Savaot-Dumnedzăul, cela² ce au făcut ceriul și pămîntul”.

După aceea ieșiră din besărică și adusără multe daruri, aur și argint, și le închinară lui Alexandru, iară el n-au vrut să iei nimic dzicînd: „Darurile ce-*m* daț voi mie eu le închin lui Savaot-Dumnedzău ca să-i faceț jertvă”.

Și-i scoasă ră o pavăză de anchist hier, carele nici un hier nu-l taie, nici focul nu-l arde, și o dăru lui Alexandru. Și ședzu acolo în Ierusalim 8 dzile.

Cînd au mers Alexandru la Eghiptet

Iară de la Ierusalim purceasă Alexandru la Eghiptet cu toate oștile și putere lui. Iară cetățanii, dacă audziră, ei să închisără în cetate și nu vrură să-l lasă să între în cetatea³ Eghiptetului. Iară Alexandru dzisă: „Să batem cetate”.

24* Și bătură întru o dzi toată dzioa și, fiind arșită de soare și nădușală întru aceea dzi, marsă Alexandru / să să scalde întru o apă răci. Și scaldîndu-să, preste noapte să și bolnăvi. Și să scîrbiră toț pentru boala lui Alexandru. Iară eghiptenii oarecum și cum obliciră pentru aceasta și știind ei că Filip este dohtor lui Alexandru, scrisără carte la Filip vraciul, dzicînd așa: „De vei otrăvi și vei omorî tu cu ierburile tale pre Alexandru, noi te vom pune pre tine împărat Eghiptetului”.

Și ceti Filip carte de la eghipteni și rîsă și alta scrisă dzicînd: „Filip, vraciul lui Alexandru, scriu vooa, măgarilor Eghiptetului. Nu vă mulțămăsc de carte ce-*m* scieț voi mie. Crez eu, de-*m* va trebui mie împărăție me, da-mi-o-va mie Alexandru-împărat și încă și altele mai bune decît ale voast<re>, iară voi, pentru că aț audzit de Alexandru că este bolnav, mîine să știț că-l veț vede sănătos și călare umblînd prin mijlocul oștilor”.

Iară ei, dacă cetiră carte, foarte să spăimîntară și să rușinară și trimisără altă carte la Alexandru dzicînd: „Împărate Alexandru, să știi că Filip vraciul vra să te otrăvescă, ce foarte te pădzăști”.

¹ Scris: qos.

² Scris: çel; altă interpretare posibilă: cel.

³ Scris: четета.

Iară Alexandru, dacă ceti carte, să minună și începu a plînge. Iată, întru acel ceas, că sosi și Filip vraciul cu potiriul cu ierbele dresă ca, bînd Alexandru, să să facă sănătos. Alexandru șide în pat culcat și plînge cu amar și dzisă cătră Filip vraciul: „O, dragul meu Filipe vraciule, oare această dohtorie, de o voi be de la tine, folosi-*m*-va ceva sau mai spre rău î*m* va fi?”

Filip dzisă: „Be, Alexandre, be și nu te întrista”.

Alexandru dzisă: //

„Doară *îm* va fi bere cea de apoi?”

25^r

Filip să pricepu și bău el întîi din potiriu. Apoi bău și Alexandru și dzisă Alexandru: „Filipe vraciule, nu ucide pre împăra*ț*”.

Și-i dede atunce și carte de la eghipteni. Filip ceti și să minună și începu a plînge. Și dzisă: „O, dragul Alexandre-împărate, dară de voi ucide eu pre împărăție ta, oare de la care împărat voi ave eu milă și cinste? Ce crez eu că moarte ta sminti-va toată lume și un păr din capul tău este mai scump decît toată lume”.

Și scoasă și Filip carte de la eghipteni, în carele scrie și îndemna să otrăvască pre Alexandru. Și să minună și Alexandru și clăti cu capul. Apoi spusă Filip tot rîndul cetății Eghiptelui, pentru că Filip era de locul din Eghiptet. Alexandru fu sănătos întru aceea dzi și întru acel ceas și porunci să să gătească oaste lui de război¹. Și încălecă pre Ducepal și umbra prin mijlocul oștilor. Și începu a bate cetate Eghiptelui de 4 părți și cură săgețile ca ploaie în cetate de spre toate părțile. Iară eghiptenii nu mai putură răbda mulțime săgeților, ce deșchisără porțile și năvăliră tătarii pe poartă și, după obiceiul tătariilor, începură a prăda cetate și ce le ieșie înainte, tot supt sabia pune. Iară Alexandru merge în urma lor ca un veteaz împlătoșat și cu coiful în cap. Iară cetățanii, dacă îl vădzură, începură a striga dzicînd: „Milostivești-te, milostivești-te spre noi, Alexandre, feciorul împăratului nostru Nehtinav, că bătrîn te-ai dus de la noi și tînăr ai venit”.

Alexandru dzisă: „Dară cum m-am / dus de la voi bătrîn și am venit tînăr?”

25^v

Ei dzisără: „Oarecînd am avut și noi împărat pre Nehtinav și acum s-au <dus> de la noi și așa au dzis: «Iată, eghiptenilor, că mă duc de la voi bătrîn și voi veni tînăr ca de 30 de ani». Și mergi, împărate Alexandre, la stîlpul lui, că-l vei vede”.

Și marsă Alexandru la stîlp și cădzu corona din capul lui Nehtinav în capul lui Alexandru. Și luo și carte din mîna lui Nehtinav și o ceti și nu mai vru Alexandru să mai spuie taina ce scrie întru acea carte. Și făcu și Alexandru stîlpul și-l pusă lîngă a lui Nehtinav, precum era obicina pre aceea vreme. După aceea pusă un voievod de la dînsul ca să fie mai-mare preste cetate Eghiptelui. Și ședzu Alexandru acolo în cetate de să odihniară 12 dzile. //

Cînd au mers Alexandru la Persida asupra lui Darie-împărat

26^r

De acole să ridică Alexandru cu toate oștile și putere lui și marsără în părțile persilor spre Darie-împărat. Darie-împărat încă venie asupra lui Alexandru ca un dzmeu

¹ Scris: r̂βq̂zboi.

înfocat. Iară întru acea vreme veniră vestitori și spusă ră lui Alexandru dzîcînd că „Darie-împărat au purces asupra împărății<i> tale cu mare putere de oști, cît îngreună pămîntul și acum au stătut cu oștile pre malul Efracului”.

Alexandru audzînd aceste, îndată porunci la toț voievodzîi să-ș scoată fieștecarele oștile sale la cîmp și să facă căutare și scrisoare oștilor. Și să aflare 50000 de călăraș și 50000 de pedestraș și aceste era alesă și gata de război. Și de acolo purceasă și mai înlăuntru în Persie, tot prădînd și robînd țările lui Darie-împărat, pînă cînd ajunsă¹ la apa Efracului. Și apoi² stătu Alexandru cu oștile pre malul Efracului de ceasta parte și Darie, de ceea parte, cît să vede oștile față la față. Darie-împărat scrisă oștile și să afla-ră 80000 de călăraș și 60000 de pedestraș și 80000 de lei învățaț la război cu dzgărzi de aur la grumazi și 100000 de pardoș tot învățaț la război. Darie-împărat / trimisă iscoade la oaste să vază cît sînt de mult, iară străjile lui Alexandru prinsă ră pre iscoadele lui Darie și-i adusă ră la Alexandru. Iară el îi întrebă dzîcînd: „Spuneți-*m* drept: cîtă oaste <este> la Darie? Iară de nu-*m* veț spune drept, voi spîndzura pre voi”.

Iară i<s>coadele spusă ră drept cîtă samă de oaste este. Atunce porunci Alexandru la toată oaste dzîcînd: „Tot oștanul să facă cîte dzăci³ focuri”.

Prin oaste fiind noapte și atîte focuri făcură, cît nu să mai știe cîsla și sama, că sta focurile cum stau stelile ceriului și pre deal, și pe vale. După aceea suiră pre iscoadele acele într-un deal înalt de vădzură, apoi îi slobodzi și le dzisă Alexandru așa: „Să știț voi că machidoneni la rădzboi taie și mic, și mare, nu leagă, nici iartă. Deci și voi să vă pădzîț de machidoneni”.

Și să dusă ră iscoadele la Darie-împărat și-i spusă ră că atîta oaste are Alexandru, cît nu să mai știe cîsla și sama, că dzice: „Ne-au⁴ suit într-un deal înalt și am vădzut de acolo atîta samă de oaste, că sta focurile cum stau stelele ceriului și pe deal, și pe vale; și putem să dzicem noi că la fieștecarele foc or fi fost cîte dzăci⁵ oșteni sau și mai mult”.

Iară Darie să spăimîntă și tăie limbile iscoadelor ca să nu mai spuie oștilor și să să teamă. Boierii lui Darie-împărat făcură sfat și-i dzisă ră: „Împărate, noi am socotit așa că nu ți s-ar căde împărății<i> tale ca să te baț cu Alexandru, fiindcă ești un împărat mare, iară Alexandru este un tîlhar, ce să trimiț un boieriu bun veteaz să să bată cu Alexandru”.

Și acest sfat plăcu lui Darie-împărat // și îndată trimisă de adusă pre Meemant voievodul, foarte bun veteaz și chitit cu oștile, și-i dzisă să-ș aleagă 40000 de călăraș și 40000 de pedestraș și să margă să să bată cu Alexandru.

Darie trimisă sol și carte la Alexandru dzîcînd așa

„Darie, împărat al turcilor și preste toț împărății împărat puternic pre pămînt de la răsărit pînă la apus, luminez pre lume. Scriu ție, Alexandre Machedoane, așa să ști

¹ În față verbului este scris a¶.

² Scris: ap¶i.

³ Scris: qβç; altă interpretare posibilă: dzăce.

⁴ Scris inițial nhm, apoi m suprascris a fost modificat în ¶.

⁵ Scris: qβç; altă interpretare posibilă: dzăce.

tu că au venit la urechile mele precum ai luat Apusul și Rîmul și ai mers la Ierusalim și ai luat și Eghiptul cu acea nebunie a ta, așijdere cu protivnicii tăi, tîlhariule și hansariule. Ce iată că-ț poruncesc ce ai luat din toate țările mie să-*m* trimiț haragi și oaste pe an cînd *îm* va trebui, și tu să te duci la Machedonii cu grecii tăi. Și vă cereț iertăciune de la mine, iară de nu vei face tu așa, să știi că mă voi rădica eu însuș cu putere me și nu vei scăpa nici la Machedonie, nici în toată lume dinainte împărății<i> mele”.

Și dacă întrără și dedită carte la Alexandru și cum ceti carte, să umplu de mînie și rupsă carte și strigă dzicînd: „Spîndzuraț solii lui Darie-împărat!”

Iară boierii dzisără: „Alexandre-împărate, nu să cade împărății<i> tale să spîndzuri solii cei împărătești”.

Iară Alexandru dzisă: „Ba să-i spîndzure, că nu sînt trimiș la împărat, ce sînt trimiș la tîlhari, și tîlharii ucig și pierd pre soli. Adevărat, solii carele sînt trimiș la împărat, aceia nicidecum nu pier”.

Iară solii dzisără: „Împărate, de vei pierde împărăție ta pre noi, / puțină pagubă vei face lui Darie-împărat, iară tu te faci sîngur tîlhariu și lege solilor împărătești o strici”.

Alexandru să milostivi spre soli și-i iertă, iară ei dzisără: „Avem noi datorie să te lăudăm la Darie și la persi”.

Alexandru scrisă carte la Darie-împărat dzicînd așa

„Alexandru, împărat preste toț, veteaz vetejilor, nu cu putere me, ce cu voie și putere lui Dumnedzău, Savaot-Dumnedzău, scriu ție, Darie-împărate, măgariul turcilor. Nu-ț mulțămăsc de carte ce mi-ai¹ trimis, că nu fu într-însa cuvinte de împărat, ce de măgariu. Căci că tu te laudzi mie că nu voi scăpa în toată lume dinainte ta, iară tu să știi că toată lume mă știe pre mine și eu, cît pot, viu la tine, dară nu fug de tine, și tu ții pre mine tîlhariu, iară eu voi să fiu stăpîn preste toate ale tale, nu cu voie me, ce cu voie și putere lui Dumnedzău Savaot. Și sus te sui și gios te vei pogorî și vei căde, că turcii tăi sînt muieri, iară machedonenii miei sînt lei nestîmpăraț și nu gîndesc ei unde vor muri, nici nu grijesc ei de moarte lor”.

Și trimisă Alexandru carte pre solul lui Darie-împărat. Darie-împărat, dacă ceti carte, îș schimba fața de mînie și dzisă cum mai în grabă să margă Meemant voievodul la rădzboi ca să să bată cu Alexandru. Alexandru văzu oaste lui Darie-împărat, să găti și el de rădzboi. Și îndată să loviră oștile față la față cu sulițele. Și să frînsără sulițele. După aceea începură a să tăie cu sabiile toată dzioa, iară cînd fu de cătră sară, // nu mai putură răbda persii, ce plecară a fugi și machedonenii a-i goni și a-i tăie. Și prinsără viu și pre Meemant voievodul, carele era pus de Darie să fie mai-mare preste oști, și, ducîndu-l la Alexandru, îi tăiară capul. Darie-împărat, dacă vădzu oaste lui spartă, încălecă și fugi la Persida cu puținii persi pre lîngă dînsul. Și îndată porunci de să strînsără 160000 de călăraș și 140000 de pedestraș la cetate Vavilonului. Alexandru vădzu atîta oaste, să spăimîntă foarte și încălecă pre Ducepal și umbla prin mijlocul oștilor, învășînd pre oștenii lui să nu să teamă, zicîndu-le: „O, dragii miei machidoneni buni, vetejii

¹ Scris: mlŃi.

lunii, fiț bărbaț și simeț și nu vă întristaț, pentru că aduce Darie atîte oști spre noi, ce să avem nădejde pre Dumnedzău, că-i vom bate și să fim noi împăraț a toată lume. Iară de ne va bate el pre noi, atunce noi unde vom scăpa dinainte lui Darie? Ce să știț că-l vom bate, că turcii sînt oile, iară machidonenii sînt lupii; și un lup multe oi răpăște și trîntești și pre urs mult cîini îl latră, dară niciunul nu-l mușcă, că leul, de va răcni, multe fheră vor muri de frica lui. Și tot este mai ager cela ce gonește decît cela ce fuge. Așa mi să pare că toț aceia cîț au venit la războiul dintîi acum de mare nevoie or merge, iară noi de bună voie mergim. Și de va da Dumnedzău să batem noi acum pre Darie-Împărat, apoi fără de nicio grije vom fi”.

28^r Și-i mai învăța Alexandru ca să să ferească de jacuri, de curvii și să nu răbuiască lăcuitorii pre unde vor mergi și de alte / răutăț, pentru ca să le ajute Dumnedzău și să biruiască pre Darie-împărat. Cu niște cuvinte dulci și mîngîioasă ca aceste învăța Alexandru pre machidonenii lui, ca cum ș-ar învăța un părinte pre fii-*<i>* săi. Iară machidonenii, dacă audziră cuvintele aceste, strigară toț într-un glas, dzîcînd că pînă la unul sînt toț gata a muri pentru dragoste lui Alexandru. Și într-ace noapte să arătă în vedenie prorocul Eremie dzîcînd: „Împărate Alexandre, mergi drept spre Darie-împărat, că-l vei birui, și nu te scîrbi, însă numai roagă-te lui Savaot-Dumnedzău, carele ți l-am arătat la Ieru-salim, și dzi așa: «Unul sfînt, unul Domnul Dumnedzău Savaot, cela ce ai făcut ceriul și pămîntul, carele te odihnești pre sfînții heruvimi, sfinte Doamne, ajută-mi astăz să biruiescu pre Darie-împărat». Aceste să le dzici și mergi sănătos, că-l vei birui”.

Alexandru să bucură de ace vedenie și porceasă în nădejde lui Dumnedzău drept spre Darie la război. Și pusă oștile în patru părți cu bună tocmală. Și îndată începură războiul, dzîcînd trimbițele și surlele. Și începură a să tăie cu sabiile, cît le sărie scînteii din sabii. Și să încleștară unii cu alții, de să tăie¹ tot de-a mîină. Și așa au ținut războiul trei dzile și trei nopt. Alexandru, dacă vădzu așa, au intrat și el sîngur acolo unde era bulucită oaste și cîțva voinici veteji pre lîngă dînsul, și au început a striga ca un leu dzîcînd: „Niciunul să nu scape de voi netăiat”.

29^r Iară turcii, dacă audziră, // așa să spăimîntară și începură a fugi, iară machidonenii a-i goni și a-i tăie ca pre niște brusturi. Darie-împărat văzu că-i război mare și fug oștile lui de oștile lui Alexandru, iară el încălecă pre cal și fugi la cetate lui la Persida. Și într-acel război periră de a lui Darie oșteni 40000, iară de a lui Alexandru 2000 de machedoneni. Apoi stătură la odihnă fără de război [...] dzile.

Cînd au mers Alexandru la cetate Vavilonului

Alexandru de acolo să rădică Alexandru cu toate oștile și putere lui la mare cetate Vavilonul. Și să apropiiară, dară vavilonenii nu-l lăsară să să apropie de cetate cale [...] de mile de loc, că era întărită cetate cu multe arme și cu mulțime de oști de Darie-împărat. Și atîta era de mare Vavilonul, cît trece apa Efratului prin mijlocul cetății, și Efratul este mare, că-l trec cu corăbiile. Iară Alexandru să pusă mai sus de cetate și porunci² oștenilor

¹ Scris: ἄεε.

² Silaba po reluată.

să sape șanț mare. Și săpară 3 zile și 3 nopți și abătură apa la uscat preste câmp. Iară întru aceea vreme cetățanii făce slujbe dumnezăilor, iară / Alexandru trecu cu toată oaste pre urma apei Efratului și dedi pre dedesuptul cetății și întrară noapte și aprinsără orașul, iară cetățanii să spăimîntară și cînd căutară ei, adecă porțile deșchisă, și oștile lui Alexandru întra prin toate porțile cetății și toate ulițele era pline de machidoneni. Iară vavilonenii, dacă vădzură aceasta, nu să mai putură apuca // de nimic, ce marsără toț de frică și să închinară lui Alexandru. Și strigară toț dzicînd: „Milostivești-te, milostivești-te spre noi, Alexandre-împărate, și nu ne arde. Închinămu-ne împărății tale”.

Atunce dzisă Alexandru să stîngă focul. Și-l stînsără. Și începură a-i scoate daruri scumpe. Și-i scoasără aurul lui Darie, carele era pus în Vavilon, 1000 de povoaară de galbeni. Și scoasără 100000 de cai hrăniți. Și mai scoasără 200000 de lei învățați la rădzboi, tot cu dzgărz de aur, și 100000 de bidivii arăpești mai frumoș decît toț cai pre lume. Și scoasără 12000 de blide de aur vârsate. Și scoasără 1000 de coarne de inorog ferecate tot cu aur și cu pietri scumpe împodobite fără de preț. Și mai scoasără 300000 de sabii ferecate tot cu aur de mult preț. Și scoasără 100000 de pahară¹ de aur vârsate fără de preț. Și scoasără 100000 de abăioare de pești cu mult meșterșug făcute. Și adusără ermurucul lui Sischiian, împărat al turcilor, era făcut tot de ochi de șarpe cu pietri scumpe. Și scoasă stema a lui Anarhos-împărat. Și scoasără masa lui Darie de samfir piatră. Și cine șide la acea masă era tot vesăl. Și altele multe, carele nu s-au mai pus în carte aceasta. Și acolo ședzu Alexandru 15 zile.

Plîngere lui Darie dacă au audzit că au luoat Alexandru și Vavilonul

Darie-Împărat, dacă audzi că au luoat Alexandru / și cetate Vavilonului, unde era toată avere sa, iară el atunce să umplu de multă jale și amar și dzisă: „Ah, ticălosul de mine! Cum mi să arătă cinste în puțină vreme, iară acum degrabă mă amărîi și cu amară jale îmi esti mie! Precum dzice Solomon că nu este pre lume bucurie ca să nu să schimbe cu jale. Că turcii miei în mult ani luoaară haragiuri de la Machidonie, iară astăz plătescu cu capetele lor. Ce am gîndit: mai bine este să mor de sabie machidonenilor decît să fiu împărat cu rușine pre lume”.

Și audziră aceste cuvinte boierii lui Darie-împărat și vrură să-l mîngîie dzicîndu-i: „O, marele împărat Darie! Așa este această lume: unde cade copaciul mare, mare sunet face și corabie pre mare mari valuri faci. Așa și Alexandru: el bātu pre noi ieri, iară noi îl vom bate ca mîine. Așa sînt războaiele împăraților. Și încă avem noi vetej buni la Persida”.

Cînd au mers Amvis viteazul ca să taie pre Alexandru

Iară acole aproape de Darie-împărat sta un fecior de domn, ce-l chiema Amvis, foarte veteaz. El dzisă cătră Darie: „Împărate, tu pre mine m-ai crescut în curțile tale,

¹ Scris: paxar; altă interpretare posibilă: *pahare*.

m-ai hrănit, m-ai boierit și mult bine mi-ai¹ făcut, iară astădz să știi că eu voi să-*m* pui capul pentru jale ta și cu moarte me eu pre Alexandru ucide-l-voi și pre tine te voi vesăli”.

31^r Darie dzisă: „O, dragul meu // Amvis², de vei face tu una ca aceasta, să ucidzi pre Alexandru, tu vei scoate Persida din nevoie. Și mie de la tine îmi va fi împărăție și moarte ta mai cinst<ită> va fi decît viața a tuturor turcilor și numele tău în veci va fi lăudat de toată Persie”.

Atunce au cerut Amvis sabie lui Darie și și-au făcut haine scurte machidonești. Și să dusă Amvis și întră în tabăra lui Alexandru. Iară întru aceea dzi umbla Alexandru călare prin oaste împlătoșat și cu coiful în cap. Iară Amvis, sluga lui Darie, să apropie atunce de Alexandru și vru să-l lovască preste ochi și dedi cu sabie și-l greși. Și-l lovi mai presus preste creștit și-i tăie coiful și-i rasă și părul de pre creștit ca un brici. Și vru să-l mai lovască și a trii oară, iară atunce îl prinsă Alexandru și dzisă: „Mă lovi mîna machidonească cu sabie persască”.

Iară Amvis dzisă: „Lovi-te mîna persască cu sabie machidonească”.

Alexandru dzisă: „Ce om ești tu și de unde ești și cum te chiiamă?”

Iară Amvis răspunsă dzicînd: „Amvis mă chiiamă și sînt slugă lui Darie-împărat. Și fiind eu iubit și miluit de dînsul și vădzui pre dînsul cu jale mare plî<n>gînd și cu amar, vrui să-l vesălesc cu moarte me și cu a ta. Și cît putui eu făcui pentru domnul meu, iară Dumnedzău n-au vrut dup<ă> cum am vrut eu. Iată, astădz sînt la mîna ta, Alexandre. Cum știi, așa fă cu mine”.

31^r Iară Alexandru dzisă: „O, fără de minte Amvisă, credz eu pentru min<te> ta eu astădzi sînt mort de la tine, iară de la Dumnedzău sînt viu. Și tu astădzi ești mort pentru domnul tău, iară eu ție iată că-ț dau dzile de la mine, că făcuș un / lucru carele n-au mai făcut nimene pre lume. Mergi sănătos la domnul tău și să-i spui lui Darie-împărat așa să știe el că pre cine hrănește Dumnedzău oamenii nu-l pot ucide, iară pre cine nu-l hrănește Dumnedzău, pre acela toș oamenii îl bat. Și iarăș să-i mai dzici lui Darie să să închine mie și să-*m* trimită haragi și oaste pre an și apoi împărățască Persida cu pace”.

Și să dusă Amvis și spusă lui Darie toate acele cîte petrecusă și cum i-au dat Alexandru dzile de la dînsul și toate altele îi spusă. Darie dzisă: „Să fie cum va fi voie lui Dumnedzău”.

Iară Amvis dzisă: „Împărate, eu mi-am³ pus capul pentru tine și dzile<le> mele de la tine s-au sfîrșit. Și cît bine mi-ai⁴ făcut pînă acum, eu plătiu cu capul meu și de la tine sînt mort, iară de la Alexandru sînt viu. Și de astădz înainte să mă ierț, împărate, că voi să mă duc la cela ce mi-au⁵ dat dzile de la dînsul și lui voi să-i slujescu de astădz înainte”.

¹ Scris: mîŌi.

² Scris: amvi ș; altă interpretare posibilă *Amvisă*, formă prezentă pe custode.

³ Scris: mîŌm.

⁴ Scris: mîŌi.

⁵ Scris: mîŌŃ.

Și să închină Amvis lui Darie-împărat și să dusă la Alexandru-împărat, iară Darie rămasă cu mai multă jale și amar. Și dzisă Darie: „Pre cine uraște Dumnedzău urăsc toț oamenii, iară cu cine ține¹ Dumnedzău țin toț oamenii. O, lume înșălătoare! Cum să întoarce anul ca o roată: și binele, și răul și cum smerești pre cei ce să înalță cu mîndrie! O, lume!”

Cînd au scris Darie al triele rînd carte la Alexandru

„Darie-împărat scriu ție, Alexandre-împărate, să nu te pre voznoșăști, că te vei // smeri, că oarecînd era și Anarhos-împărat și să pre voznosi și apoi îl ucisără oamenii 32^v sălbateci. Pentru aceea și eu îț dzic ție să-ț ajungă. Și ce ai luat² de la mine pînă acum să fie luat și pre mine să mă laș în pace, că eu nu mă voi închina ție, că împărat la împărat nu să închină, ce unul moare, și altul împărățăști. Iară de nu vei face așa ca să mă laș în pace, așaptă-mă de acum încă dzăci³ dzile și voi veni cu cîț turci mi-au⁴ mai rămas și cu indienii lui Poriu-împărat. Mai bine să mor cu cinste la războiu decît să fiu împărat fără de cinste pre lume”.

Și dacă citi Alexandru carte, dzisă: „Adevărat, împărat la împărat nu să închină, că unul moare, și altul împărățăști, fiindcă împărăție este mult înaltă și împodobită cu toate podoabele lumii și-i pare că de acolo niciodată nu să va mai pogorî, iară Dumnedzău pogoară cînd n-are omul nădejde de pogorît”.

Cînd au mers Alexandru sol la Darie-împărat și nu l-au cunoscut pre dînsul Darie

Alexandru văzu întru acee noapte⁵ pre Ieremie-proroc dzicîndu-i: „Alexandre-împărate, sculîndu-te dimineață, să mergi sîngur sol la Darie-împărat și să nu te temi, că nimic nu-ț va fi”.

Și să sculă Alexandru din somn și spusă vedenie ce vădzusă lui Potolomei și lui Filon dzicîndu-le: „O, dragii miei machidoneni! De mi s-a tîmpla mie peire acolo, iară voi să tocniț împărățiile foarte bine și Machedonie bine să o pădzîț!”

Iară boierii, dacă audziră cuvintele / aceste, începură toț voievodzii a plînge 32^v cu multă jale dzicînd: „O, împărate Alexandre! Pentru ce faci una ca aceasta? Ce mai bine ne taie capetele noastre înainte decît să vedem noi una ca aceea”.

Și să iertă Alexandru cu dînșii și-ș luoa dzioa bună și să dusă Alexandru sîngur sol la Darie-împărat cu carte. Darie-împărat audzi că-i vine sol de la Alexandru-împărat, iară el îș tocni divanul și jilțul împodobit, ca să vază solul mărire lui. Și marsă Alexandru cu carte la Darie-împărat. Darie-împărat șide într-un jilț de aur, împodobit cu pietri scumpe nastamate fără de pteț și împrejurul lui era făcute obrază de aur cu pietri scumpe

¹ Cuvînt reluat la începutul rîndului următor.

² Scris inițial l | at, apoi | a fost modificat în Ń.

³ Scris: qβç; altă interpretare posibilă: dzăce.

⁴ Scris: mlŃŃ.

⁵ Scris: noapŃŃŃ.

nastamate, de lumina ca îngerii. Și sta înaintea lui voinici tineri cu făclii aprinsă ca înaintea lui Dumnedzău și șide 7 pași mari tot în jilțuri de aur. Și era jilțul lui Darie mai sus decît alte jilțuri de 12 coț, și era divanul lui Darie tot și cu pietri scumpe împodobit și era în trii unghiuri pietri scumpe nastamate di lumina în loc de felenare și altele multe fără de aceste, tot lucruri minunate, carele acele nu le-am mai putut scrie pentru lungime. Și dacă marsă Alexandru, dede carte la Darie-împărat, iară Darie dzisă să citească logofătul carte, ca să o audză toț. Și scrie în carte aceste: „Alexandru, împărat preste toț împărații, scriu ție, Darie-împărate, sănătate. Dară să-ț aduci aminte cum // luai¹ haragiuri de la tatăl meu Filip. Și el muri și pre mine tînăr mă lăsă în scaun, iară tu vrei să mă scoț de la moșie me de la Machedonie și mă poței la împărăție ta, iară Dumnedzău n-au vrut, precum ai vrut tu. Iată, astădz am venit la tine nechiemat și, precum ai fost mie stăpîn, așa și eu voi să fiu stăpîn preste toate ale tale. Ce încă nu sînt așa nemilostiv, precum îț pare ție, însă, cu toate aceste, trimite-*m* haragi și oaste pre an cînd îmi va trebui și apoi împărățăști Persida cu pace. Iară de nu vei face așa, tu ești dușman turcilor tăi și toț vor peri de sabie machidonenilor. Și, iată, să fii gata cu toate oștile tale pînă în trei dzile”.

Dacă au cetit logof<ătul> carte, iară Darie clăti cu capul și dzisă căutînd spre boierii lui: „Cine ș-au adus aminte că va ieși de la Machedonie atîta putere?”

Alexandru dzisă: „Împărate, nu este minune pentru aceia de machidoneni, că vor lua toată lume”.

Darie dzisă: „Cum?”

Iară Alexandru dzisă: „Bine, pentru că sînt toț înțelepț și veteji, au toț un cuget și o credință și o dragoste și ei de moarte nu gîndesc”.

Iară un pașe mare dzisă lui Alexandru: „Pentru ce răspundz așa cuvinte ca aceste de cu îndrăzneală înaintea împăratului?”

Alexandru dzisă: „Volnic este solul să răspundă înaintea împăratului orice va vre. Tu n-ai treabă a da învățături solilor împărătești”.

Darie dzisă: „Cum te chiiamă?”

Alexandru dzisă: „Filon mă chiiamă”.

Darie dzisă: „Să fii aice pînă voi scrie carte la Alexandru”.

33^v Și dacă însă, chiamă pre Alexandru la masă și-l pusă la masă la locul solilor împotriva / împăratului și-i dediră păhar lui Alexandru să bei. El bău din păhar și băgă păharul în budzunariu. Și-i dediră și altul. Și-l bău și-l băgă și pre acela în budzunariu. Și spusă lui Darie. Darie dzisă: „Dați-i și altul”.

Și-i mai dediră și al triile păhar. Și-l bău și-l băgă și pre acela în budzunar. Și dzisă un pașe mare: „Cum poț face așa la masa împărătească de iei păharăle cele împărătești?”

Alexandru dzisă: „La împăratul nostru Alexandru așa este o lege și obiceiul: pînă în trei păhară² tot solii le ieu”.

Și-l credzură să fie așa. Iară un boieriu, ce-l chiema Candarcus, pre carele îl trimisă Darie sol și domn să fie la Machidonie, acela veni de o parte și, cum vădzu pre Alexandru

¹ Scris: l¶aaī.

² Scris: pβxar; altă interpretare posibilă: *păhare*.

ședzînd la masă, îndată îl și cunosc. Și marsă la Darie și-i spusă, dzicînd că solul esti sîngur Alexandru-împărat. Iară Darie nu credzu și dzisă: „Nu-ș va pune el capul așa după cum îț pare ție”.

Candarcus, rușinîndu-să, să dede de-o parte și iarăș începu a căuta la Alexandru mai cu deadinsul și iarăș marsă la Darie-Împărat și dzisă: „Împărate, de nu va fi acesta Alexandru, să-*m* tai capul mieu”.

Darie dzisă: „De va fi acesta Alexandru, apoi eu sînt împărat a toată lume”.

Și începu a căuta Darie des, des la Alexandru și dzisă Darie: „Filoane, sămăluiescu-te pre tine oameni a fi tu Alexandru-împărat”.

Iară Alexandru dzisă: „Adevărat, împărate, sămăn eu bine cu Alexandru și sînt drag lui și pentru aceea tot pre mine mă trimite în solie”. //

Și-l credzură să fie așa. Iară după aceea să sculară de la masă, întră Darie și cu boierii lui întru o cămară de taină să să sfătuiască, să prindă pre sol și să-l puie la popreală. Iară Alexandru să pricepu că-l cunoscără și îndată îș lăsă ermucul în palaturi și-și pusă chivără turcească în cap și ieși din palaturile împărătești. Și marsă la poarta ce dintîi și scoasă un păhar și dzisă: „Ține, portariu, păhar, sămăn împărătescu, și-*m* deschide poarta cum mai în grabă, că m-au trimis împăratul să chiem voievodzii”.

Și-i deșchisără. Și să dusă la a dooa poartă și mai scoasă un pahar și dzisă: „Ține, portariu, păhar, sămăn împărătescu, și-*m* deșchide poarta cum mai în grabă, că m-au trimis împăratul să tocmăsc străjile”.

Și-i deșchisără. Și să dusă de acole la a trie poartă și dzisă: „Ține, portariu, păhar, sămăn împărătescu, și-*m* deșchide poarta cum mai în grabă, că m-au trimis împăratul să chiem capitaniu la împăratul”.

Și-i deșchisără. Și ieși Alexandru din cetate și marsă la gazdă și încălecă pre Ducepal și fugi toată noapte. Și ajunsă în răsăritul soarelui la apa Sinariului și dede cu calul înot și ieși de ceea parte și găsi acolo pe Potolomei și pe Filon și toată oaste lui tăbărită acolo, așteptîndu-l pre dînsul. Și foarte le păru bine și să bu-*c*urară toț de venire lui Alexandru. Apoi le spune Alexandru de toate cele ce au pătimit la Darie în Persida. /

Iară Darie-împărat, dacă făcu sfat cu pașii lui pentru Alexandru în cămara ce de taină, îndată porunci să prindă pre sol și să-l închidă. Și-l căutară prin palaturi și nu-l găsiră. Și alergară la poartă de întrebare. Portarii dzisără: „Venit-au un om și-mi dede acest păhar și-mi dzisă: «Ține, portar, sămăn împărătescu, și-*m* deșchide poarta cum mai în grabă, că m-au trimis împăratul să chiem voievodzii la împăratul». Și i-am deșchis. Și s-au dus”. Așijdere și la a dooa, și la a trie poartă tot acest răspuns au luat. Și de acole marsără la gazdă și nici la gazdă nu-l găsiră. Deci văzură că au fugit Alexandru și spusără că au fugit Alexandru. Darie dzisă să-l gonească cu 50 de voinici, veteji buni, pre cai buni aleș. Și încălecară și să dusără după Alexandru toată noapte. Și sosiră la apa Sinariului cu soarele răsărit și vădzură pre Alexandru de cie parte cu Filon și cu Potolomei vorbind și să rușinară gonașii lui Darie-împărat. Iară Alexandru, dacă îi vădzură, începu a rîde de dînșii și le dzisă: „Oameni nebuni, dară pentru ce goniț vîntul, că nu-l veț pute ajunge, ce vă întoarceț la împăratul vostru

și-i spuneț că i-au înțrat vînatul în mreja lui și n-au fost harnic ca să-l prindă. Și-i mai spuneț să să gătească de război preste 3 dzile, că voi ieși și eu pre malul Sinariului cu toate oștile mele, ca să i să aleagă și lui, și mie”.

Iară ei, audzind așa, să întoarsără înapoi cu multă rușine și spusără lui Darie
35^v toate cîte vădzură și audziră de // la Alexandru. De care înștiințî<n>du-să Darie, mult s-au jelit și s-au mîhnit de aceasta. Și dzisă cătră boierii lui: „Vedeț, boieri, cum ne înșelă feciorul lui Filip! Iată că pre noi ne bātu și cetățile noastre le luo și țara noastră¹ o prădă și acum și aice în cetate noastră cu meșterșug au înțrat de ne-au bațjocorit”.

Aceasta dzicînd, începu a plînge ca muierile cu amar și cu multă jale, neavînd nicio mîngîiere de nicăiuri. Vezi, frate cetitoriule, ce face Dumnedzău cu oamenii² mîndri și măreț! Cum pre Darie, dintru atîta mărire și cinste, l-au pogorît de l-au făcut asămene cu oamenii de nimic judecățile lui Dumnedzău cele drepte, că celui mîndru îi stă Dumnedzău împrotivă.

Cînd au scris Darie-împărat la Poriu de la Indie

Darie dzisă să scrie carte la Poriu-împărat de la Indie. Că era și Poriu un împărat mare și strașnic, că ave 30 de crăii supt stăpînire sa, dzicînd în carte așa: „Darie, împărat al turcilor, scriu cătră fratele meu Poriu-împărat de la Indie, dumnedzăul indienilor și împăratul împărăților. Pace, sănătate și viață înțru mulț ani trimitem împărății<i> tale! Iară noi pătîmim rău acum de un fecior de crai, carele este din mai-micii noștri, din Țara Machedonie, este fecior lui Filip-crai, carele oarecum veni vetejaște spre noi. Și de trei ori pînă acum m-am bătut cu dînsul și tot m-au biruit. Acum să spăimîntară
35^v și persii miei, că / nu știură rîndul războiului. Deci acum mă rog împărății<i> tale să te milostivești, să-m dai ajutoriu pre indienii tăi ca să mă mai bat cu dînsul³ încă o dată: sau să-l bat, sau să mă bată. Aceasta ne rugăm”.

Poriu-Împărat ceti carte și clăti cu capul și dzisă cătră boierii lui: „Vedeț că nu este pre lume bucurie ca să nu să schimbe cu jale, precum și Darie cu Dumnedzău să potrivie. Deci mergiț și luoăț 4000 de oaste și mergiț și voi înțru ajutor lui Darie. Și să pădziț bine să prindeț viu pre Alexandru și să mi-l aduceț la mine, că spune că este foarte înțălept și bun viteaz”.

Și luoară boierii lui Poriu oaste și să dusără înțru ajutoriu lui Darie-împărat. Și audzi Darie că-i vine ajutoriu de la Poriu-împărat și să vesăli foarte. Și dzisă și turcilor lui să să strîngă pre cîmpii Persidii. Și făcură căutare oștilor și să aflară 1300 de oaste gata de război și îndată purceasără spre Alexandru. Iară indienii trimisără iscoade la oaste lui Alexandru, iară străjile lui Alexandru prinsără pre iscoadele indienilor și-i dusără la Alexandru. Și dzisă Alexandru oștilor să încalece. Și încălecară și purceasără spre Darie-împărat. Și dacă să apropiară oștile, Alexandru slobodzi pre iscoade. Și să dusără iscoadele și spusără indienilor că „atîte oști are Alexandru, cît nu le mai știe cîsla și

¹ Scris: noasr̄r̄l̄.

² Scris: |menl̄i.

³ Scris: d̄β̄ns̄β̄ns̄l̄.

sama. Și are // oaste tot mare și mărg la război dârji și nebuni. Și câtă oaste am vădzut noi la Alexandru, putem să dzicem că a fi pînă la 860000 de întunerece de oaste” 36^r

Aceste dacă spusă ră iscoadele indienilor, merge la război fără de voie lor. Și îndată să loviră oștile atîta de tare și iute, cît deodată au întunecat și soarele de prah și nu să cunoște unii cu alții. Apoi, din voie lui Dumnedzău, bătu un vînt răci și să rădică pravul de pre oști. Și apoi începură a să tăie cum să taie din sabii și din sulită. Și fu război mare 2 dzile și 2 nopți. Iară cînd fu a trie dzî, Alexandru nu mai putu răbda, ce îndată, după cum ave el obicei, marsă și el acolo unde era năvala oștilor și dede război mare cu vetejii lui cei mai aleș. Și tăie și Alexandru cu 2 sabii lungi cu amîndooa mîinile și să amestecă cu polcul lui prin urdie persască și începu a tăie pre turci și pre indieni ca pre niște brusturi. Iară persii și cu indienii, dacă văzură adevărat pre sîngur Alexandru umblînd prin mijlocul lor și tîindu-i tot de-a mîna, ei atunce să spăimîntară și îndată începură a fugi, iară machidoneni a-i goni și a-i tăie; și să vărsa singele oștenilor pre toate drumurile fără de nicio cruțare și merge pîraie de singe ca în vreme de ploaie. Iară Darie-împărat, dacă vădzu așa, lăsă și el carăta cea împărătească și încălecă pre cal și începu a fugi spre Persie cu multă jale și plîngere, nemîngîiet, dzîcînd: „O, nevolnice și ticăloasă Darie! / Cum te potrivii lui Dumnedzău din ceriu, iară tu astădz nu te poț 36^v potrivi niciunui om din cei mai proști! Și cum fusăș împărat a toată lume, iară astădz nici la moșie ta nu ți să cade să mori!”

Aceste cuvinte dzice ticălosul Darie, fugind pre cale la Persie, și plînge nemîngîiet. Iară doi din boierii lui, anume Răzvan și Candarcus, atunce îl ajunsără pre cale și-l junghieră cu hangerile¹ și luară de la dînsul tot ce găsîră. Și dzăce Darie mai mort în pulbere, în picioarele cailor. Alexandru dzisă lui Filon să gonească pre indieni și să le iei cai<i> și armele și să-i lasă în pace. Și-i ajunsără și stătură de frica lui Filon voievodului, iară Filon porunci de le luu cai<i> și armele și-i lăsă. Alexandru, de altă parte, gonie pre persi, iară Darie atunce strigă din pulbere dzîcînd: „Alexandre, Alexandre, nu trece, nu lăsa pre Darie-împărat să dzacă în pulbere, în picioarele cailor. Doară nu ești așa nemilostiv”.

Alexandru dzisă: „Cine ești tu?”

Darie dzisă: „Eu sînt Darie, cela² ce mă înălțam pînă la ceriu, iară acum mă pogorîi pînă la iad. Eu sînt Darie, cela ce eram împărat a toată lume, iară astădz zac în pulbere, în picioarele cailor. Eu sînt Darie, cela³ ce eram slăvit de mult oameni. Și tu, Alexandre, vădzut-ai împărăție me”.

Alexandru, dacă audzi așa, îndată descălecă de pre cal și găsi pre Darie cu puțintel suflet. Și milostivindu-să Alexandru, îl luu în braț⁴ și-l ștarsă [...] // [...] și șasă casă 38^r de mărgăritari și pietri scumpe de mult preț. Și scoasă 4000 de podvodnici și [...] părechi telegari, și 40000 de lei învățaș la rădzboi, și 2500 de sampsoni, și [...] de dzgripsori. Și mai scoasă 20000 de lei învățaș la rădzboi și [...] de blide de aur vărsate, și 1600 de păhară⁵ de aur tot cu pietri scumpe împodobite fără de preț. Dară altele carele nu s-au mai putut scrie în carte aceasta.

¹ Scris inițial xamōeri l e, apoi m a fost modificat în n.

² Scris: çel; altă interpretare posibilă: cel.

³ Scris: çel; altă interpretare posibilă: cel.

⁴ Scris: braç; altă interpretare posibilă: brațe.

⁵ Scris: pβxar; altă interpretare posibilă: păhare.

Poruncit-au drept aceea împăratul Alexandru, dzicînd să să strîngă toț machi-donenii și toț persii la dînsul. Și le-au dzis tuturor de obște: „Să știți voi toț, machi-donenilor și persilor, că eu cred în Savaot-Dumnedzău, cela ce au făcut ceriul și pămîntul, și blestem¹ pre Amon și pre Apolon, dumnedzăi<i> el<i> nești”.

După aceea dzisă Alexandru oștilor sale: „Tot omul să-ș hrănească cai<i> bine și să-ș dregă armele și să să gătească de cale de 4 ani”.

Alexandru scrisă oștile și să aflară 640000 de oaste. Și luu cu dînsul 340000 de oaste, iară 300000 le lăsă în Persida, ca să fie de padza împărății<i> și a Ruxandii împărătesii. Și pusă pre Filon mai-mare preste oști și preste toate țările și cetățile sale. 39° Și dediră tuturor oștilor leafă cîte de 4 ani. // După ce ș-au luat Alexandru dzioa de la Ruxanda împărăteasa și de la Filon, prietinel lui cel iubit, pre carele î<l> lasasă Alexandru pentru padza împărății<i>, s-au pornit cu toate oștile sale asupra lui Crit-împărat, că nu vru să să închine lui Alexandru. Iară Alexandru trimisă pre Vizantie, voievodul cel veteaz, cu 40000 de oaste aleasă. Și întru acel ceas îi sparsă oaste lui și-i prădară țara și-i răsăpi cetate pînă în temelie și pre Crit-împărat viu îl adusă la Alexandru, iară el porunci de-i tăiară capul acole pe loc. Și mult aur și argint și pietri scumpe găsiră la curțile lui, cît fu oștilor într-un an de ajuns.

Cînd au mers Alexandru la rai în părțile de spre răsărit

Alexandru <marsă> de acole cu toate oștile și putere lui spre părțile Răsăritului și toate limbile le bătu și le prădă pînă sfinșiră țările cu oamenii. Și ieși din lume cu oamenii și ajunsă la o țară. Și întru aceea țară era niște oameni ciudaș, cu trupurile de șerpi și cu obradzăle de om. Și dacă vădzură oaste, ei să ascunsă în niște peștiri. 39° Și de acole marsă și mai / înainte încă zăci dzile și ajunsă la o țară. Și întru acea țară era niște furnici foarte mari, că apuca omul și fugie cu dînsul în gaură. Și spusă lui Alexandru, iară Alexandru învăță oștile să puie paie pre gropile furnicilor și să le dei foc. Și așa făcură. Și arsă multe furnici de acele fără de samă. Și de acole marsă Alexandru mai înainte 8 dzile și agiunsă la un cîmp pustiu fără de sfinșenie. Și pre acel cîmp era multe feliuri de oameni sălbateci, care, dacă au vădzut oaste, ei să ascunsă în niște stinci de piatră și scăpară. Și de acole marsă Alexandru mai înainte 8 dzile la o țară bună și dulce. Și întru aceea țară era niște oameni numai cîte de un cot de mari, ce să chiiamă grecește pigmei, iară rumânește pitici² sau mici de stat. Și dacă vădzură oaste, ei ieșiră înainte lui Alexandru și începură a să jelui dzicînd: „Împărate Alexandre, avem nevoie de cucoară³, că vin vara și ne strică poamele și țarinile. Și ieșim la dînsăle și facem rădzboi și mult din noi perim și niciodată nu ne putem odihni de dînsăle”.

Alexandru le făcu cetate mare și le pusă un împărat dintru ei și-i învăță a judeca și le dzisă să-ș facă arme și săgeț și să să apere de cucoară, ca să nu-i biruiască. Și le trecu

¹ Scris: blhsrēm.

² Scris: pi fṛiç.

³ Scris: κῶκοαρ; altă interpretare posibilă: *cucoare*.

Alexandru țara 100 de dzile și luo de la dînșii poame și finice multe, cât fu oștilor întru un an de ajuns. Și de acolo mai marsă Alexandru cu toate oștile mai înainte 12 dzile // tot prin locuri pustii și ajunsără la un cîmp frumos și cu niște ape dulci. Și era acolo un stîlp de marmore și poleit cu aur și era pre dînsul zugrăvit Anarhos-împărat și deasupra lui era slove scrisă de dzice așa: „Eu, Anarhos-împărat, fost-am împărat a toată lume și mă înălțai, că vrui să merg să vădz raiul. Și pînă aice venit-am. Și eu n-am știut rîndul oamenilor celor sălbateci. Și-m ieșiră aice înainte și mă bătură pre mine și oștile mele. Deci cine va vre să margă pînă la rai pînă aice să vie și de aice să să întoarcă¹ înapoi, că va peri”.

40^r

Alexandru, dacă ceti slovele, învăli stîlpul și nu vru să spuie ce scrie pre stîlp. Și-l întrebă machidonenii ce scrie. El dzisă cum că este înainte o țară bună și dulce. Și dzisă să să odihnească oștile puțin acolo. Și era aproape pădure și să așezară cu tabără acolo lîngă pădure. Și dzisă Alexandru să facă stoburi de cătră pădure. Și făcură palanca. Iară cînd fu întru o dzi, dzisă Alexandru să să gătească oaste lui de rădzboi. Și să gătiră. Și întru o dzi ieși Alexandru cu pușintei boieri la pădure pentru pr<i> mblare și vădzură pre oamenii sălbateci simeț și dîrji, că nu vre să fugă. Alexandru dzisă: „Să știț că sînt aceștiia niște oameni răi”.

Și sta unul aproape de Alexandru și nu vre să fugă. Alexandru dzisă: „Loviți-l cu sulițele”.

Și-l loviră. Și atîta au dzbierat de tare, cât s-au audzit preste toată oaste. Și îndată începură a ieși din pădure aceea oameni sălbateci ca frundza și ca iarba și dediră cu lemne și cu pietri în oaste lui Alexandru și ucisără 40000 de oaste. Și fugi oaste la cîmp, iară Alexandru cu altă oaste să dede după / palancă. Și-i luo Vizantie voievodul² cu oaste despre pădure și-i scoasără la cîmp. Și sfîrșiră lemnile și pietrele și începură a-i tăie oștile cum să taie (și ave nărav oamenii acei sălbateci că dacă vede pre vreun om de ai <lor> crunt, ei omorîie³, adecă îl și mînca) pînă îi biruiră oștile desăvîrșit. Și să afluă de acei oameni periț 100000 de mii. Cînd fu a doa dzi, marsără toț boierii la Alexandru și dzisără: „Împărate Alexandre, nu ne-au ajuns cât ne-am bătut cu împărații lumii și am perit destui acolo. Și acum ar fi cu lege să ne odihnim pre la moșiile noastre, iară împărăție ta ne-ai adus acum în pustie aceasta să perim de oamenii sălbateci”.

40^v

Iară Alexandru dzisă: „O, iubiții miei machidoneni, multă lume am luat și împărăție ne este și la lume vom merge și ne vom tot odihni pînă om fi vii. Iară voi, dacă m-aț urît, mă ucidețe, dară, ucide-veț voi pre Alexandru, să știț voi, machidonenilor, că altul ca dînsul nu veț mai ave împărat cât a fi lume”.

Iară machidonenii să obiduiră de acele cuvinte și dzisără toț: „Ba noi nu te vom ucide, mai bine noi toț să perim decît împărăție ta”.

Și să împăcară. Alexandru mai marsără de acolo cu toate oștile și putere lui 3 dzile și trecură țara sălbatecilor și ajunsără la o țară bună și dulce și cu pometuri multe pline de mirodenie. Și întru aceea țară era doi stîlpi de marmore poleiț cu aur și era pre un stîlp dzugrăvit Iraclie-împărat, și pre alt stîlp era dzugrăvit Saramida, împărăteasa

¹ Cuvînt reluat.

² Cuvîntul este scris deasupra rîndului.

³ Scris: omβrβε.

41^r lui, și deasupra // lor era scrisă slove, pre care slove le-au cetit Alexandru. Și de acolo marsără mai înainte și-i vădzu și curțile lui Iraclie-împărat poleite cu aur și cu pietri scumpe împodobite. Și împărăți Iraclie 70 de ani tot bine și în pace, în lege bună și în judecată dreaptă și apoi îi rămasără curțile pustii. Iară de acolo căutară preste un ostrov și vădzură acolo sate și casă și oameni. Și dzisă Alexandru să stei tabăra puțin acolo, ca să să mai odihnească oștile. Și făcură o șaică și dzisă Alexandru: „Să merg eu acolo, să văd ce feliu de oameni sînt”.

Iară Antioh voievodul dzisă:

– Împărate Alexandre, să nu mergi, împărăție ta, că nu știi ce ți să va întimpla acolo și de ți să va timpla ceva rău acolo, apoi noi altul ca împărăție ta nu vom mai găsi să ne fie noa împărat. Ce voi mergi eu înainte de voi vede în norocul împărății<i> tale”.

Alexandru dzisă: „Dară de vei peri tu acolo, apoi eu altul ca Antioh voievodul nu voi mai găsi”.

Antioh dzisă: /

41^v „Mulț ca mine sînt la împărăție ta”.

Și întră în șaică și dzisă: „*Vo zdravie*¹, Alexandre-împărate!”

Și trecu ostrovul în ceea parte și găsi acolo oameni de grăie în limba grecească. Și iarăș să întoarsă și spusă lui Alexandru, iară el întră în șaică împreună cu 30 de boieri ai lui, buni veteji aleș, și trecu ostrovul de ceea parte. Și îndată ieșiră mulț oameni de aceia goli și să închinară lui Alexandru dzicînd: „Bine ai venit la noi, Alexandre-împărate! Dară la ce ai venit la noi? Că iată că sîntem niște oameni goli și mișei și ne este hrana aceste poame”.

Alexandru dzisă: „Eu n-am venit la voi ca să ieu ceva de la voi, ce am venit ca să vă vădz și să vă întreb cînd aț venit aice și cum de știț limba grecească și numele meu?”

Iară ei dzisără: „Spune-ț-vom împărății<i> tale. Noi sîntem de la Machedonie, de unde ești și împărăție ta. Și am avut împărat pre Iraclie și pre Saramida împărăteasa. Și mare veteaz era Iraclie și multe războaie au făcut pre lume cu împărății. Apoi fu voie lui Dumnedzău și gîndi să iasă din lume la pustie pentru bedzdaconiile oamenilor. Și făcură 10000 de corăbii mari, cum s-ar dzice galioane, și chiemă pre strămoșii noștri și să sfătuiră cu dînșii. Și aleasă Iraclie-împărat tot oameni de treabă și cu femeile sale. Și au umplut corăbiile și un an² <în>cheiat tot pre apă au venit. Și l-au scos Dumnedzău acolo unde ai vădzut stîlpii și curțile lui. Și au împărățit Iraclie 70 de ani tot bine și în pace, în legi bună și în judecată dreaptă. Apoi muriră împărății și noi am rămas fără de frică

42^r și fără de împărat și iarăș ne-am dat pre viața // din lume, viață ră și vicleană, și iarăș ne-am stricat și am făcut răutăț. Și Dumnedzău s-au mîniet pre noi și au trimis pre oamenii cei sălbateci asupra noastră. Și ne bătură și ne răsăpiră de pre locurile noastre care au dat noa Iraclie-împărat și <pe> mulți din noi ucisără. Și nu ne putem odihni de dînșii, ce am fugit aice întru acest ostrov de frica lor și umblăm goli. Și hrana noastră aceste poame sînt, că pre aice niciodată nu cade iarnă ca pre la voi, nici alt feliu de răceală nu ne supără pre noi. Ce te milostivești spre noi, Alexandre-împărate, și de-ț va fi voie să iei de la noi filosofi de aice și pînă la rai, iată să-ț dăm, că avem niște filosofi foarte învățaț”.

¹ Expresie slavonă. În românește: *Să trăiești!*

² Scris inițial *аѣкѣѣ*, apoi ă a fost modificat în a.

Și luo Alexandru filosofi și să întoarsă iarăș înapoi și spusără tutur<or> ce au vădzut și au audzit acolo. Și de acole purceasă cu toate oștile și putere lui și marsă pre cale 18 dzile și ajunsă la o țară cu niște oameni cîte cu 7 mîini și cîte c<u> 7 picioare. Și să sculară mult oameni de aceia asupra lui Alexandru, dară nu folosiră nimic, că-i bătură și-i tăiară oștile, de n-au rămas, însă și mult prinsără vii. Și vru Alexandru să scoață de acei oameni la lume pentru minune, dară nu știu ce mîncă și ce bău și muriră toț. Și le trecu țara 10 dzile. Și de acole mai marsără mai înainte 4 dzile și ajunsără la țara căpcînilor. Și le era trupurile ca de om, iară denapoi ave cap ca de cîine și cu-n cap grîie ca oamenii, iară cu alt cap ce ave denapoi lătra ca cîinii. Și de aceștiia ucisără Alexandru foarte mult, fiindcă să apucasără¹ de rădzboi. Și le trecu țara [...] dzile. / 42^v
 Și de acole mai marsă mai înainte 15 dzile și ajunsără la o apă mare. Și pusără tabăra acole ca să să mai odihnească oștile. Iară cînd fu întru o noapte, muri un cal și-l aruncară în apă, iară racii mării mîncară calul. Și ieșie racii noapte din apă² și apuca cai<i> și-i trăge în mare și-i mîncă și apuca omul de picioare și-l trăge în apă și-l mîncă. Și spusără lui Alexandru, iară el dzisă să facă gropi adînci și largi pre lîngă apă și să puie paie pre deasupra lor. Și așa făcură. Și ieșie racii noapte din apă și nu vede gropile, pentru că era acoperite cu paie, și mult dediră prin gropi și să năruiră. Iară cînd fu a doa dzî, vădzură oștenii pline gropile de raci mult fără de samă și-i ucisără de n-au rămas niciunul.

De aice să începi împărăție lui Ivantie

De acole mai marsă Alexandru mai înainte cale de 6 dzile și ajunsără la o apă mare. Și de ceea parte era Macaronul negomudrilor. Și era acel ostrov înalt de 8000 de mile de la pămînt pînă sus unde era țara. Și acolo iarăș mai dzisă Alexandru să stei tabăra ca să să mai odihnească oștile. Și făcură o șaică și întră Alexandru în șaică cu Potolomei, cu Antioh și cu Vizantie și Sălevechie și alt [...] de boieri machidoneni buni veteji. Și luo vin într-un clondiriu și pîine frumoasă și aur întru o tipsie și trecură ostrovul în ceea parte la negomudri. Și era acel ostrov foarte frumos, că vădzură niște pomi înalt și foarte frumoș și poamele într-înșii dulci ca zaharul și niște fîntîni și izvoarale răci și dulci apa într-înșale. Și era oameni foarte mult și șide supt acei // pomi. Și întimpinară 43^r
 pre un om și dzisă Alexandru: „*Mir tebe, brație*³!”

Iară omul dzisă: „*Ovim radosti*⁴!”

Și vru Alexandru să mai vorbască cu dînsul, iară el nu vru, ce dzisă: „Mergi mai înainte la Ivantie-împărat și vei grăi cu dînsul și-ț va spune toate”.

Și mai marsă de acole mai înainte tot prin pomii cei înalt și frumoși. Și era niște pasări întru acei pomi minunate de frumoasă, carele cînta cu niște viersuri minunate de frumoasă, cît n-au mai audzit nimine pre lume. Și era pasările acele unele albe, altele

¹ Scris: **апѣкаѣ**; altă interpretare posibilă: *apucasă*.

² Scris: **аппѣ**.

³ Text slavon. În românește: *Pace ție, frate!*

⁴ Text slavon. În românește *Tuturor bucurie!*

roșii, altele mohorâte, vinete, vierz, mirii, galbene, albastre și altele într-alte chipuri. Și poamele acele unile¹ era coapte, altele era trecute, iară altele încă atunce înflorie. Și era niște izvoară cu ape răci și apa dulce ca zahărul și limpe<de> ca aurul. Și mai marsă Alexandru prin livedzile acele și vădzu și pre Ivantie-împărat, ședzînd într-un jilț de aur și cu stemă fără preț în capul lui. Și șide supt un pom și cu de tot felii de poame întru dînsul pre frumos și la picioarele lui era o fîntînă foarte minunată. Și marsă Alexandru la Ivantie-împărat și i să închină pînă la pămînt, iară Ivantie-împărat luă pre Alexandru de mîna și-l pusă lîngă dînsul, în jilțul lui cel de aur, și-l blagoslovi și-i dzisă: „Pentru ce ai venit la noi, Alexandre-împărate, din lume, nevolnice și ticăloasă omule? Dară să știi, Alexandre, că toată lume vei lua-o, dară la moșie ta nu vei ajunge”.

Alexandru dzisă: „Pentru ce-m grăiești aceste cuvinte?”

Ivantie dzisă: „Omului înțelept nu trebuiește a-i poftori cuvîntul”.

Alexandru dzisă: „Voie îți este să-ț aducem poclon de care să află pre la noi?”

43^v Ivantie / dzisă: „Aduceți-m”.

Și-i adusă întru o tipsie aur și pîne frumoasă și un clondiriu cu vin roșu. Ivantie dzisă: „Nu esti dat nooa să mîncăm de aceste ce este dat vooa să mîncea, iară noi mîncăm dintru acești pomi, însă deșertaț clondiriul și-l aduceț la mine”.

Și luă Ivantie apă cu clondiriul din fîntîna aceea de supt picioarele lui și-l dede lui Alexandru, iară el întrebă zicînd: „O, blajentie Ivantie! Dară de ce treabă esti această apă?”

Ivantie dzisă: „Cînd te vei bolnăvi, să te scaldzi cu această apă și îndată te vei însănătoșa ori de ce boală vei fi avînd”.

Și dede cea apă pre mîna unui aprod, pecetluind clondiriul cu pecete împărătească.

Alexandru dzisă: „O, blajentie Ivantie! Dară voi de unde aț venit la această parte de loc?”

Ivantie dzisă: „Cînd au făcut Dumnedzău pre Adam, strămoșul nostru. Și era Adam și Eva în rai vesălindu-să, iară strămoșa noastră Eva mîncă din pomătul cel oprit și dede și lui Adam. Și greșiră lui Dumnedzău, iară Dumnedzău trimisă pre îngerii săi și-i scoasă rădăcina din rai. Și veniră aice întru acest ostrov, unde acum noi viețuim, și făcură 2 feciori, pre Cain și pre Avel. Și tot căuta Adam și Eva la rai spre răsărit și plînge cu mare jale și cu amar pentru hrana raiului și pentru frumseța lui. Iară cînd fu odată să sfădiră feciorii lui Adam și ucisă Cain pre Avel. Și șide mort la pămînt, iară Cain fugi prin munți și prin pustiiuri, vădzînd că au greșit lui Dumnedzău. Iară Adam și Eva, dacă au vădzut că au rămas fără de feciori și văzînd² pre Avel mort, ei încă și mai tare să scîrbiră și plînge nemîngîiaț, însă tot gîndie la hrana raiului și la frumsăța lui cu multă jale și plîngere cu obidă. Iară Dumnedzău, // văzînd jale lor, trimisă pre un înger al său și-i dzisă: «Adame, așa dzice Dumnedzău, să-ț îngropi pre Avel, fiul tău, că din pămînt este și iarăș în pămînt va să să topască, că toț vor merge în pămînt cîț să vor naște dintru tine». Și așa au îngropat Adam pre Avel, fiul său. Iară după aceea dede

44^r

¹ Scris: ¶¶¶¶¶ | e.

² Scris inițial: vβndβndβ, apoi primul d a fost modificat în z, iar n suprascris nu a fost anulat.

Dumnezău lui Adam alt fecior, om drept și înțelept, și-i pusă numele lui Sif, om cu frica lui Dumnezău. Și ședzu aice Adam într-un acest ostrov 500 de ani, apoi să însură Sif și făcu feciori și fete. Iară Dumnezău trimisă pre un înger al său la Adam și-i dzisă să iasă de aice la lume, să margă acolo unde acum voi viețuiți. Și ieși Adam și Eva de aice, după dzisa îngerului lui Dumnezău, și cu alți feciori și fete, nepoți și strănepoți la număr 15000 de suflete, nepoți a lui Adam. Iară Sif, feciorul lui Adam, el au rămas aice cu fămeia și cu copiii săi. Și să născură mult dintru dînșii. Și sîntem noi strănepoții lui Sif și moșii noștri dintr-însul sînt. Și iată că și noi, precum ne vedz, șidem aice, însă mult s-au rădzvrătit și s-au deosăbit de noi și s-au dus acolo unde voi acum viețuiți. Iară cînd au fost potopul preste toată lume, aice n-au ajuns apa, fiind locul foarte înalt, precum sîngur îl vedzi¹.

Și iarăș mai dzisă Alexandru: „O, blajentie Ivantie! Spune-m în ce Dumnezău credeți și cui vă închinați?”

Ivantie dzisă: „Noi credem în Savaot-Dumnezău și noi trăim mult și această viață viețuim goli și alte griji nu avem fără numai grije a ne ruga lui Dumnezău și nooa ne este gîndul tot la Dumnezău în ceriu, iară dacă murim, sufletele noastre merg la un loc de vecie luminat mai bun decît acesta¹⁷”.

Alexandru mult să mieră de viața lor. / Și iarăș mai dzisă Alexandru: „O, blajentie Ivantie! De toate îmi spusăș bune și dulci și toate adevărate sînt. Acum încă una voi să mai spui, că muieri nu vădzui la voi”.

Ivantie dzisă: „Noi avem muieri, ce nu trăiesc cu noi, ce trăiesc osăbit de noi într-alt ostrov mai înainte. Și au cetate și sînt îngrădite cu dzidiu de aramă. Și vin la noi o dată într-un an și șed cu noi 30 de dzile. Și atunce ne însurăm noi și să mărită eale și apoi iarăș să duc de la noi la ostrovul lor. Și dacă face muieră fecior, e îl ține la dînsa 3 ani, deci îl aduce la tată-său, iară dacă face² fată, apoi tot acolo cu maică-sa rămîne. Și dacă moare bărbatul, muieră nu să mai mărită, nici bărbatul nu să mai însoară pînă la moarte lor”.

Alexandru dzisă: „O, blajentie Ivantie! Pute-voi ca să văd muierile voastre?”

Ivantie dzisă: „Poți să mergi pînă la cetate lor, iară în cetate să nu cauți, că cine caută nu poate să fie viu, ce va muri”.

Alexandru dzisă: „O, blajentie Ivantie! Spune-m: vede-voi raiul?”

Ivantie dzisă: „Trupul cu sufletul nu poate să vadă raiul, ce numai sufletul, că raiul este împrejur îngrădit cu foc și este de [...] de mile de la pămînt înalt în sus și-l străjuiescu heruvimi și sarafimi cu sabii de foc dzioa și noapte și preste poarta raiului este văpaie de foc nestins. Ce vei merge înainte aproape de rai spre răsărit și îndată numaidecît îți vor ieși înainte îngerii și-ți vor spune toate lucrurile. Și cum îți vor dzice și precum te vor învăța ei, așa să faci” [...] // [...] era înfloriți și cu ramurile pînă în pămînt minunate de frumoasă. Și merge Alexandru pre acel cîmp frumos cu toate oștile sale și căuta Alexandru tot la rai și să minuna de frumusețea raiului și de cîntecul pasărilor și de mirodenie acelu cîmp preminuat. Și iată, îndată și fără de veste îi ieșiră înainte lui Alexandru

¹ Scris: açașfîa.

² Cuvînt reluat.

2 îngeri și-i dzisă: „Stăi pre loc, Alexandre, să nu mergi mai înainte, că calci loc sfînt și vei peri tu și oaste ta, că este aproape vînt de foc și veș arde, ce te întoarce înapoi la lume, că te aștaptă împărăție lui Poriu-împărat. Și toată lume vei lua-o și vei împărăți-o, dară la moșie ta nu vei ajunge. Și sînt 4 ape ce curg din rai, anume Tigrul, Ffracul, Fisonul, Igheonul. Și vei vede multe ciudesii și minuni pre acele ape”.

Și acolo descălecă Alexandru și dzidi un stîlp de marmore-porfir și-l polei cu aur și scrisă slove elenești, rîmlenești și evriești. Și așa scrisă: „Alexandru de la Machedonie. Șă să știe precum luoi toată lume și pînă aice venit-am și raiul vădzui. Și aice în ieșiră 2 îngeri înainte me și-m dzisără să nu mărg mai înainte, că calc loc sfînt și înainte este vînt de foc și voi arde. Deci cine va vre să margă pînă la rai pînă aice să vie și de aice să să întoarsă înapoi la lume, că' apoi va peri”.

Și de acolo să întoarsă Alexandru înapoi la lume cu toate oștile și putere lui și marsără pre cale [...] dzile. /

46^v Și pusă tabăra acole ca să să mai odihnească oștile. Și era un iezir cu apă frumoasă și limpede. Și marsă un bucătariu cu un pești uscat ca să-l spele întru acel iedzir și cum băgă peștile în apă, îndată învisă și fugi în apa aceea. Și spusără lui Alexandru, iară Alexandru dzisă să-ș scalde toț oștenii cai<i> în apa aceea. Și așa făcură. Și fură toț cai<i> sănătoș și tari, pentru că întru acel iedzăr era apa vie. Și de acole mai marsă Alexandru 4 dzile și ajunsără la o peștiră întunecată și foarte mare și pusără tabăra acole și dzisără să să odihnească oștile. Iară cînd fu întru o dzi, dzisă Alexandru să încalece toț pre iepe și să lasă mîndzîi afară la gura peștirii. Și întră Alexandru în peștiră cu făclii aprinsă. Și strigă pristavul în peștiră și dzisă: „Tot omul să luoăț ce veș găsi în peștiră: sau lemn, sau os, sau pîiatră, sau orice – tot să luoăț. Și cine va lua mult căi-să-va și cine va lua puțin încă să va căi. Și să lăsaț să margă iepile pre unde vor vre eale”.

Și umblară întru o dzi și întru o noapte prin peștiră și apoi ieșiră iepile iarăș afară la mîndz. Alexandru dzisă să împartă toț frățăști. Și ce gășiră și scoasă de acolo era tot pietri scumpe și mărgăritari și aur și oasă scumpe. Deci unii luoaș pre mult, alții luoaș mai puțin, iară alții nu luoaș nimic. Și pusără toț la mijloc. Deci cei ce luoaș mult să căie și cei ce luoaș puțin încă să căie, pentru că împărție cu alții. Și de acole mai marsă Alexandru mai înainte 4 dzile // și ajunsără la un iedzir foarte mare. Și era într-însul apa dulce ca dzaharul și limpe și curat ca aurul. Și pusără tabăra acole. Și marsă Alexandru ca să să scalde întru acel iedzăr și scăldîndu-să, iară un pești mare năvăli asupra lui Alexandru să-l mînce, iară el să spăimîntă de pește și fugi afară din apă, iară peștile sări din apă afară la uscat după Alexandru. Atunce Alexandru să întoarsă degrabă și dede după pești și-l ucisă, iară peștile era cu soldzii de aur. Și spintecară peștile și gășiră în rîndza lui o pîiatră scumpă nastamată cît un ou de gîscă. Și o pune noapte într-un vîrf de sulîță și lumina ca un luceafăr prin mijlocul oștilor. Iară cînd fu în noapte aceea, ieșiră niște fete dintru acel iedzer foarte frumoasă, cu părul pînă în pămînt, și plînge împrejurul oștilor cu niște glasuri suptiri și foarte cu jale mare, cît n-ar fi mai audzit nimene pre lume. Și grăie dzîcînd: „O, dragul nostru, domnul nostru și împăratul nostru! Cum te ucisă Alexandru Machedon!”

¹ Scris: ka.

Și umblară toată noapte prin tabără, cîntînd și plîngînd cu multă umilință. Iară cînd fu de cătră dzio, iarăș întrară întru acel iedzer de unde ieșiră.

Și de acole mai marsă Alexandru mai înainte 12 dzile și ajunsără la o țară cu niște oameni jumătate om, jumătate cal. Și să chiema acei oameni ispolini. Și întru o dzi dederă mare război prin oaste lui Alexandru, iară el purunci oștilor să sape gropi adînci și largi. Iară cînd fu noapte, le dederă rădzboi mare dinapoi și ei, neștiind nimic pentru gropi, dediră mulți de acei ispolini prin gropi / și să sfărmară și periră ispolini 20000. Și prinsără și vii 30000 și săgeț și arce, dară săgețile lor n-ave her în vîrf, ce ave piatră de adiiamant. Și era acei oameni mai iuțiu și mai ageri decît toate gadinile pre lume. Și în ce da ei nu mai greșie, ce tot lovie. Și vru Alexandru să scoată de acei oameni la lume pentru minune și-i dumesnici, că era de ajutoriu și de folos oștilor. Și dacă îi scoasă la lume, Alexandru nu le știu rîndul. Și dede Dumnedzău dzăpadă cu ger și ei nu putură răbda frigul și muriră toț de frig. Și le trecu țara 22 de dzile. Și de acole mai marsă Alexandru mai înainte 100 de dzile prin multe țăr¹ și multe minuni și ciudesii vădzînd întru acele țăr², pînă ajunsără la o țară întru carele era o cetate foarte frumoasă și bisărica *Hramul Soarelui*, dară nimene nu era într-însa, fiindcă era pustie. Și marsă Alexandru de să închină lui Savaot-Dumnedzău întru acea bisărică. Și era acole deasupra ușii scrisă slove, întru carele spune de tot rîndul lui Alexandru: cîte vra să petreacă pre lume, și cîte războaie va ave cu toț împărații lumii, și cum va luoa toată lume, și cît va să trăiască, și precum vor să-l otrăvască oamenii din curte lui, și altele. Și să scîrbi Alexandru pentru moarte sa și începu cu multă jale a plînge dzicînd: „O, lume înșelătoare! Cum mîngîi pre oameni în puțînă vreme și apoi degrabă îi dai supt pămînt! O, lume ticăloasă și netrebnică!”

Și de acole mai marsă Alexandru mai înainte 11 dzile și // agiunsără la o țară. Și întru aceea țară era niște oameni cîte cu o mînă și cîte cu un picior și cu coada ca de oaie și cîte cu un ochiu tocma în mijlocul frunții. Iară ei, dacă vădzură oștile și pre Alexandru, ieșiră mulț oameni de aceia înainte lui și să jeluiră dzicînd: „Milostivești-te spre noi, împărate Alexandre. Iată că sîntem niște oameni slabi și mișei și ne iaste vviața foarte cu anevoie de umblat, că sărim într-un picior ca niște mișei și mîncăm rădăcini de pre aceste pietri, precum sîngur, împărăție ta, ne vez. Ce te milostevește spre noi?”

Iară Alexandru îi lăsă în pace și merge pre o vale lungă pre lîngă un munte cu toate oștile sale. Iară acei oameni, cîte cu o mînă și cîte cu un picior, vrură să să laude și să suiră întru acel munte înalt și strigară de acolo dzicînd: „Alexandre, Alexandre, cît fusăș tu de înțălept, iară noi te-am înșelat pre tine”.

Alexandru dzisă: „Cum și în ce chip m-aș înșelat?”

Iară ei dzisără: „Carne noastră este mai dulce decît toată carne pre lume și mațale noastre sînt pline de mărgăritariu și piele noastră, dacă să usucă, nu poate să o taie niciun her, nici glonțul nu poate să treacă printr-însa”.

¹ Scris: cBrβ; altă interpretare posibilă: țărî.

² Scris: cBrβ; altă interpretare posibilă: țărî

Iară Alexandru, acum era 7 luni de dzile de cînd era tot scîrbit pentru jale morții sale, carele o vădzusă¹ scrisă la cetate soarelui, și nu-ș mai făcusă voie bună, iară atunce rîsă și dzisă: „Adevărat, toată pasăre pe limba ei piere”.

Și îndată porunci oștilor sale dzîcînd: „Ocoliș muntele, călărașii”.

48^v Iară pedestrașii să suiră în munte cu lei și cu pardoși și prinsără de acei oameni 160000 cu lei și cu pardoș. Și dzisă Alexandru / să-i belească pre toș. Și-i beliră și dederă carne tătarilor de o mîncară. Și spusără tătari că mai bună și mai dulce carne nicio carne nu este pre lume ca aceasta. Și găsiră în inima lor pietri scumpe nastamate cît un ou de gîscă. Și le pune în vîrfurile suliiților și lumina ca stelile prin oaste și mațale lor era pline de mîrgăritari și piele lor, dacă să usca, nu pute să o taie niciun feliu de her. Și făcură din pieile acele paveză, zale, platoșe, coifuri și învăliră² suliițele. Care mult folos făcură acele piei cînd s-au bătut Alexandru cu Poriu-împărat.

De aice înainte să începe împărăție lui Poriu-împărat de la Indie

Și de acole purceasă Alexandru cu toate oștile și putere lui și mai marsă pre cale 8 dzile și ajunsără la hotarul indienilor la împărăție lui Poriu-împărat. Și pusără tabăra acole, ca să să mai odihnească oștile, fiindcă acum era 8 luni de cînd își vădzusă Alexandru moarte lui și scriptura la *Cetate Soarelui* și era tot scîrbit și mîhnit de jale morții sale. Că tot omul să întristeadză de moarte lui, că esti dulce această lume și mîngîitoare.

51^r Poriu-împărat audzi că au venit Alexandru pre hotarul lui și-i pradă țările și-i răsăpești cetățile, supuindu-le supt a lui stăpînire [...] // [...] fiindcă ei sînt vecini lui Poriu-împărat și știu tot obiceiul indienilor și sînt tot de o lege cu dînșii”.

Alexandru s-au mîniet pre turci și dzisă: „Dacă este așa, îmbrăcați-i în haine muierești și le învăliș capetele lor ca pre muieri”.

Și-i învăliră. Deci tot așa să poartă pînă în dzioa de astădz muierește, cu cîrpe în cap, ce să dzice turcește cealmale. Alexandru să găti de rădzboi și făcu căutare oștilor și scrisără. Și să aflară 160000 de pedestraș și 180000 de călăraș. Alexandru-împărat scrisă carte la Filon voievodul, pre carele îl lăsasă la Persida pentru paza împărăției<i> și la Ruxanda împărăteasa, dzîcînd în carte așa: „Al meu iubite și dragă pri<e>tine³ Filoane, voievodule de la Persida, și tu, Ruxando, împărăteasa me! Sănătate și viață să vă trimită milostivul Dumnezău întru mult ani! Și să știț că⁴ toată lume am luat și pînă la rai am fost. Deci acum la Indie am venit și cu Poriu-împărat voi să mă bat. Și în ce ceas veș ceti voi carte me, iară tu, Filoane, să purcedzi cu toate oștile tale de la apus cum știi mai tare și mai în grabă. Și să vii și dzioa și noapte și să trimiț olace înainte, ca să știu pre unde vei veni, că voi să fac mare război cu Poriu-împărat”.

¹ Scris: vi qŃs.

² Scris: äвилнр.

³ Scris: pri trî nne.

⁴ Scris: kŃ.

Și trimisă pre solul lui la Filon și alt sol, cu altă carte, trimisă la Machedonie, la Olimbiada, maică-sa, și la Aristotel dascalul, înștiințându-i cum au fost la rai și altele. Alexandru să găti de rădzboi și purceasă asupra lui Poriu-împărat / cu toate oștile sale. Și să găti și Poriu-împărat de rădzboi. Poriu-împărat să sculă cu toate oștile și putere lui și purceasă spre Alexandru. Și să vădzură oștile față la față, iară Poriu-împărat pusă înainte oștilor lui Alexandru 20000 de lei învățaș la război, iară Alexandru pusă înainte leilor 10200 de bivoli și [...] de tauri. Și să loviră înfii lei<i> cu bivolii și-i dovediră bivolii pre lei. Apoi să loviră pardoșii cu taurii și-i dovediră taurii pre pardoș. Și să dediră de o parte preste cîmp. După aceea să loviră oștile față la față. Și lovi Alexandru pre Poriu cu războiul de trei părț. Și așa să bătură de dimineață pînă în sară. Și apoi să dediră oștile lui Poriu înapoi la otac și Alexandru, iarăș la otacul lui. Multă oaste de a lui Poriu au perit într-acei rădzboi, iară de a lui Alexandru au perit 320 de ostaș. Poriu-împărat vădzu că fu război și să minună Por de Alexandru cum de pusă el bivolii înainte leilor și birui bivolii pre lei și taurii pre pardoș. Chiemă Poriu pre boierii lui la sfat dzîcînd: „Iată, acum ne-am bătut cu machidoneni și nu i-am putut bate. Deci acum în ce chip mă sfătuireș să fac?”

Dzis-au lui boierii: „Să facem poduri pre elifante și să punem pre o lifantă cîte 40 de ostaș buni veteji. Și așa să dăm năvală cu toată oaste ca să-i stropșim și cu acest chip om bate noi pre machidoneni”.

Și să apucară de făcură pre o 100 de elefante poduri, întru carele încăpe pre o elifantă 40 de ostaș. Și iarăș să gătiră de război. Și pusă Poriu lifantele înainte, în frunte oștilor spre Alexandru-împărat, // iară Alexandru, dacă vădzu așa, făcu și el meșterșug minunat, adecă pusă înainte lifantelor 40000 de cămile tot cu clopote și 40000 cațră tot cu clopote. Și așa purceasă împotriva oștilor lui Poriu, iară lifantele, dacă audziră sunetul clopotelor, să spăimîntară foarte și îndată să întoarsără înapoi asupra armiei lui Poriu-împărat, sfărmîndu-să și podurile de pre dînsăle. Și oaste care era așezată în podurile de pre lifante căzură gios în picioarele elefantelor. Lifantele, după obiceiul lor, dacă să vădzură slobode, îndată plecară a fugi prin oaste lui Poriu-împărat și, pre unde fugie ele, tot călca, sfărma, dzdrobie și ucidie pre oaste lui Poriu-împărat. Și atîta moarte s-au făcut, cît nu era vrednici cei vii să îngroape pre cei morț.

Lifantele aceste să află la Indie și atît sînt de mari, cît fac împărații cerdac pre spatele lor și corturi pun pre spinare lor și bat țaruș într-însăle și pînă la 12 ceasuri iarăș să vindecă, precum au fost și întîi.

Alexandru, dacă vădzu așa, lovi pre Poriu cu rădzboi iarăș de trei părț cu oștile sale și începură a să tăie cum să taie 2 dzile și o noapte. Și nu putură birui nici Poriu, nici Alexandru. Poriu să dede înapoi și trecu apa Efracului în poduri. Și dacă să vădzură în ceea parte, el porunci ostașilor de stricară podurile ca să nu treacă și Alexandru după dînsul. Și să așeză cu armie lui de ceea parte pre malul Efracului, și Alexandru, de ceasta parte iarăș pe mal, cît să pute vede oștile față la față. Și periră de a lui Poriu întru acel război 40000 de oaste, iară de a lui Alexandru periră 7000. Apoi stătură fără de rădzboi 3 dzile de să odihniră. /

Venire lui Filon marelui voievod de la Persida

Întru aceea vreme, iată că veni și Filon, marele voievod de la Persida, și de la Ruxanda împărăteasa și adusă 260000 de oaste odihnită, tot veteji buni aleși, persi de la Persida, și 360000 de pedestraș, oaste tare de război. Și mai adusă 845000 de cămile încărcate de zahara pentru treaba oștilor. Și mai adusă 460000 de cai hrăniți și 500000 de catîri, încarcat de arme și de alte măiestrii de război. Și mai adusă 8000 de catîră încărcate de galbeni de a lui Darie-împărat. Și dediră tutur<or> oștilor leafă de ajuns. Și adusă lui Alexandru stema împărătească fără de preț, cu piatră scumpe împodobită, de la împărăteasa lui Ruxanda. Și foarte să bucură Alexandru și toate oștile pentru venire lui Filon. Iară cînd fu a dooa dzi, dzisă Filon: „Împărate Alexandre, nu trebuiește să zăbovim noi pre Poriu, că cît stă oaste lui Poriu pe loc, tot să îmbărbătează asupra noastră și să întărește”.

Și iară dzisă Filon: „Împărate Alexandre, dă-m voie mie ca să merg eu să mă bat cu Poriu-împărat cu oaste me ce odihnită, că nu să cade împărății<i> tale să te baț cu Poriu, că împărăție ta ești împărat a toată lume, ce mă lasă pre mine să mă duc și să mă bat cu dînsul în norocul împărății<i> tale”.

Alexandru dzisă: „Dară apa Efracului cum vei treci-o, că podurile sînt stricate de Poriu-împărat?”

Filon dzisă: „Vede-vei, împărăție ta, cum voi trece”.

Și slobodzi Alexandru pre Filon să margă. Și iarăș dzisă Alexandru: „Filoane, să iei și din oaste me”.

53^v Și luo Filon oștile și purceasă spre Poriu-împărat, iară cînd ajunsă lîngă apa Efracului, dzisă // Filon: „Tot călărașul să puie după dînsul cîte un pedestraș și așa să dei toț odată în apa Efracului”.

Deci cînd șide Poriu de-a prîndz la masă, iară Filon atunce odată dede cu toate oștile în apa Efracului și pentru mulțime ce era să desfăcu apa Efracului din matca ei și o trecură ca pre uscat. Și cei dintîi să udară, iară cei din urmă o trecură ca pre uscat. Și lovi Filon cu război mare pre Poriu ședzînd la masă. Și îndată săriră la război și indienii lui Poriu-împărat și începură a să tăie cum să taie. Alexandru, dacă văzu vetejii lui Filon voievodului, nu putu răbda, ce dede îndată și el cu toate oștile sale în apa Efracului și loviră pe Poriu cu războiul de dooa părț. Și atîte trăsnete și puhnete ce să făce, să răsuna pînă la ceriu, că să tăie tot de-a mîină și să vărsa singele de amîndooa părțile fără de nicio cruțare. Și cură sîngele pîraie ca în vreme de ploaie, de să făcusă apa Efracului toată roșie de singele bieților oșteni. Și tot așa au ținut războiul 3 dzile și 3 nopt, iară cînd fu a patra dzi dimineața, în rāvārsatul dzorilor, april 14 dzile, străbătură machidonenii tocma în corturile împărătești, unde era Poriu-împărat, cît au căutat lui Poriu a părăsi corturile și, încălecînd pre cal, au fugit afară din urdie. Iară indienii lui, dacă vădzură așa, începură și ei a fugi, iară Alexandru și Filon cu machidonenii a-i goni și a-i tăie. Acolo s-au împlinit cuvîntul prorocescu ce dzice că unul va goni 1000, iară 2 vor goni 10000, că atîta să îngrodziră indienii de machi-

doneni, cîț¹ fugie de dîșii și da ei sînguri în apa Efracului și să îneca, numai să nu cadă vii pre mîinile machidonenilor. Iară Poriu-împărat, dacă vădzu așa, el / lăsă oaste lui și plecă a fugi la Indie, cetate lui, plîngînd cu mare jale și dzîcînd: „O, vai de mine, nevolnicul de mine! Cum puternicii cădzură și neputernicii să sculară și să rădicară! Și cum machidonenii veniră și putere lui Darie o sparsără și împărăție lui o luoară și pre Darie îl ucisără ca vai de el! Și acum, iată că să încurcară ca scaiul în capul meu, că putere me o sparsără și împărăție me o luoară și țara me o călcară și nici apa Efracului nu-i putură opri, ce o trecură ca pre uscat. Oh, amar! O, cainicul de mine! Cum mi să arătă cinste lumii aceștia întru pușină vreme, iară acum degrabă îm veni scîrba! Precum Solomon grăiește că nu-i pre lume bucurie ca să nu <să> schimbe cu jale și cu scîrbă², că nu-i nimic statornic întru această lume, ca să stei întemeiat, ce împărățiile și crăiile sînt ca niște spume³ în nestătoarele vremi. Și cu cîț vesălește și mîngîie lume aceasta pre om, îndoit mai pre urmă îl scîrbește. Nu-i ajunge că-i ie avere și cinste, ce mai pre urmă încă îi ie și viața și muiere lui rămîne și copii<i> lui săraci ca vai de dîșii”.

Niște cuvinte jalnice și de umilință⁴ dzîcînd Poriu-împărat, să dusă la cetate lui, la Indie. Alexandru cădzu pre locul lui Poriu-împărat cu toate oștile sale și dzisă să-i prade țara și să o jecuiască. Și periră oaste de a lui Poriu întru acel război 60000, iară de a lui Alexandru periră 4000 de machidoneni.

Poriu, dacă scăpă la cetate lui, la Indie, scrisă cărț pre la toate crăiile de la răsărit și pre la toate limbile de la amiiadzăzî, că ave supt stăpînire sa 40 crăii la răsărit și la amiiadzădzî, // dzîcînd în cărț așa: „Poriu, marele împărat al Indiei, scriu vooa, dragii miei fraț și prietinelor. Sănătate și pace întru mult ani vă trimit. Dară să știț, fraților și prietiniilor miei, că au venit Machedon Alexandu cu toate oștile sale de la apus și mă bătui cu dînsul de 3 ori și tot m-au bătut. Și pre Darie îl ucisără și împărăție lui o luoară și pînă la rai au umblat și toată lume au luat și acum la mine au venit și oaste me o sparsă și cetățile mele le sfărma și țara me o prădă. Ce, fraților, rogu-vă pre voi ca, în ce ceas veț vede voi cărțile împărății<i> mele, să vă sculaț și să veniț mie întru ajutor, că de mă va bate el pre mine, apoi nici voi nu vă veț pute odihni de dînsul, ce toț veț peri”.

Limbile, dacă vădzură ace scrisoare a lui Poriu-împărat, îndată să ridicară întru ajutoriu lui cu 700000 de oaste. Poriu, dacă audzi că-i vine ajutoriu de la acele limbi păgîne atîta samă⁵ de oaste și de la toț crai<i> Răsăritului, foarte să vesăli și îndată porunci de să strînsă și oaste lui. Și să aflară 320000 de indieni. Și îndată purceasă spre Alexandru-împărat. De care înștiințîndu-să, Alexandru foarte s-au spăimîntat și începu a gîndi și el multe. Și îndată să apucă de făcu și el căutare oștilor. Și să aflară [...] de oaste, buni veteji. Sfătuitu-s-au drept aceea Alexandru cu voievodzii lui dzîcînd: decît va peri atîta mulțime de oaste, mai bine va merge el sîngur să să bată cu Poriu-împărat față cătră față cu ajutoriu lui Dumnedzău Savaot. Că, ca un înțălept, știe

¹ Scris: kβñtβ.

² Scris: skβrβbβ.

³ Scris: sp¶peme.

⁴ Scris: ¶mi l l incβ.

⁵ Scris: som.

54^{*} bine Alexandru că la acel război mult sînge să va vărsa și mult ostaș vor căde de amîndooa părțile. Ce făcu sfat și scrisă carte la Poriu-împărat, dzîcînd / în carte lui așa: „Alexandru, împărat preste toț împărații și sîngur stăpînitoriu a toată lume, nu cu putere me, ce cu voie și putere lui Dumnedzău Savaot, scriu ție, Poriu-împărate al Indiei, sănătate. Însă să știi tu că capul plecat nu-l taie sabie, că Darie, de să vre închina mie, și acum ar fi împărat persilor. Și tu încă te potrivești lui Darie-împărat, că te-ai înălțat foarte mult și sus, iară să știi că te vei pogorî foarte curînd și gios și tu sîngur vei aduce pre oștenii tăi la peire lor, căci ție nu-ț este milă de indienii tăi, iară mie îmi esti milă de machidonenii miei. Deci acum destul este cît s-au bătut pînă acum oștile și s-au vărsat atîta sînge a nevino-vaților oșteni, iară de acum înainte este și cu păcat să piei atîta oameni pentru Poriu și pentru Alexandru. Ce acum eu voiesc așa: să ne lovim noi amîndoi. De mă vei tăie tu și mă vei omorî, tu vei fi împărat a toată lume, iară de te voi omorî eu pre tine, eu oi fi împărat a toată lume. Iară oștile noastre să stei pre loc pînă ce ne vom bate noi amîndoi, să nu să clătească din loc. Deci să-*m* scrii carte ca să știi cum este voie ta. Aceasta îț scriu”.

Și trimisă Alexandru sol pre Filon la Poriu-împărat. Și dacă sosi, dede carte la Poriu de o ceti, iară el, dacă ceti carte, să bucură foarte pentru aceasta ca să să lovască cu Alexandru-împărat și întrebă pre sol dzîcînd: „Cine ești tu și cum te chiiamă?”

El dzisă: „Eu sînt Filon, prietinul lui Alexandru”.

55^{*} Poriu dzisă: „Să știi, Filoane, că de astădz înainte moarte lui Alexandru // din mîna me este, iară tu, Filoane, te închină mie și să-ț dau fata me ție și să-ț dăruiescu și jumătate de împărăție Indii<i> și să fii cinstit întru toată viața ta, că te văz că ești om înțelept și bun vitez”.

Filon dzisă: „Alexandru mi-au¹ dat Persida, împărăție lui Darie, iară tu îmi dai numai jumătate de Indie ta”.

Poriu dzisă: „Filoane, fii al mieu și să-ț dau fata me ție, că este frumoasă și înțeleaptă, și să-ț <dau> și împărăție Indii<i> toată”.

Filon dzisă: „Nu mă va despărți de dragoste lui Alexandru toată lume”.

Și dzisă Filon lui Por să să gătească, că Alexandru este gata. Și-ș luo Filon dzioa bună de la Poriu-împărat și veni la Alexandru-împărat și-i spusă toate cele pentru Poriu-împărat și cum că Poriu este foarte bucuros să să lovască cu dînsul. Alexandru dzisă: „Spune-*m*, Filoane, Poriu ce vitez poate să fie?”

Filon dzisă: „Bun vitez este Poriu și este mare de trup de 5 coț de gros și de 10 coț de nalt, dară este putred. Ce mergi, Alexandre, că-l vei birui și nu te teme, pentru că norocul tău este mare”.

Alexandru dzisă: „Ce va vre Dumnedzău”.

Și să împlătoșe bine și-ș pusă coiful în cap și îngenunchie jos la pămînt și să rugă lui Dumnedzău Savaot dzîcînd așa: „Doamne, Dumnedzăul tuturor dumnedzăilor și Împăratul împăraților², cea ce te odihnești pre sfinții heruvimi. Sfinte Doamne, ajută-mi astădz să biruiesc pre Poriu-împărat”.

¹ Scris: mĭŃ].

² Scris inițial ăpșracn pșratŃ], apoi deasupra slovelor ra ale primului cuvînt a fost scris ƚŃ], fără însă a anula slova n; c a fost modificat în ă, peste ƚŃ] a fost scris ci, după care a fost adăugat loŃ, rezultînd îmbinarea *împăratul împăraților*.

Aceste cuvinte dzisă Alexandru și să sculă de la pămînt și încălecă pre Ducepal și-ș luu sulița în mîini și ieși din oaste afară. Poriu-împărat încă ieși din oaste lui afară. Și stătură oștile pre loc și să gătiră de război. Și să lovără numai împărații amîndoi cu sulițile. Și să frînsără sulițile. Și scoasă budzduganele și să lovără cu buzduganele / cîte de 10 ori. Și scoasă sabiile. Iară atunce dzisă Alexandru: „Stăi pre loc, Poriu”. 55^v

Și stătu Poriu. Și dzisă Alexandru: „Crez eu: nu am grăit așa, ce am grăit să stei oștile tale pre loc pînă ce ne vom bate noi numai amîndoi, iară oștile tale nu ascultă, ce iată că vin”.

Iară Poriu, de trup mare, iară de minte preprost, ticălosul atunce să întoarsă șă-ș certe oștile și-ș rădică mîna în sus să dzică să nu vie oștile. Atunce să deșchisă platoșa de la mîna, iară Alexandru strînsă cătră sine pre Ducepal și scoasă țapa, care o purta el purure la dînsul, și lovi pre Poriu pre suptsisioară, pre unde să închiia platoșa, și-l junghie tocma în inimă, iară Poriu, de mare durere, răcnește ca un leu și cade jos de pre cal și moare. Iară Ducepal, calul lui Alexandru, au apucat cu gura de coamă¹ pe calul lui Por și l-au scuturat în dinț și apoi l-au trîntit jos la pămînt preste Poriu-împărat. Iară indienii lui Por-împărat, dacă vădzură așa, să umplură de frică și plecară a fugi, iară Alexandru cu machidonenii, a-i goni și a-i tăie. Căzut-au mulț de frică într-un iedzăr mare, ce este acolo la Indie, de s-au înecat cu cai cu tot. Mare groază și frică au cuprins pre toț crai<i> Răsăritului, dacă au vădzut că au omorît Alexandru pre Poriu, marele împărat.

Alexandru dzisă să puie pre Poriu în carăta lui ce împărătească și să-l aducă încet pînă la Indie, cetate lui. Iară Silimiștra, împărăteasa lui Poriu-împărat, dacă audzi că aduc pe Por mort, îndată ș-au despletit părul capului ei, împreună cu fata ei, cu palme preste obraz lovindu-să, dzgîriindu-ș fețele lor, fiind îmbrăcate cu haine de mult preț pînă în pămînt. // Și cu dînsăle era 2000 fete despletite și 1000 de vlădici indienești. Și așa întîmpinară pre Por mort cu mare jale și plîngere fără de samă. Și dzisă Alexandru să-i puie stema² în cap și să-l puie pre un pat de aur. Și așa făcură. Și-l petrecură pînă la mormînt cu toate oștile și cu mare cinste îl îngropară. 56^v

Și așa să săvîrși marele Poriu-împărat de la Indie³. Au fost, ca cum n-ar fi mai fost, fum și abur au fost viața lui. Unde este și ce s-au făcut? Au nu era acesta odată mare și tare și pre bogat, iară acum este amestecat în țărna și nu să cunoaște unde au fost? Vedeț, fraților, slava și bogăție lumiei că întru nimică este!

Iară pre fata lui Poriu o dede Alexandru lui Filon voievodului ca să-i fie doamnă lui, care, după cum dzic, au fost fire de frumoasă. / Poriu-împărat au făcut această cetate în 54 de ani, iară Alexandru o luu numai în 3 dzile. 56^v

¹ Scris inițial soamβ, apoi s a fost modificat în k.

² Scris: sremma.

³ Urmează sβpt, al cărui sens nu l-am putut descifra.

Cînd au intrat Alexandru în Indie, cetate lui Poriu

Alexandru, după izbînda ce au făcut asupra lui Poriu și a oștilor lui, au intrat în cetate lui la Indie. Și dacă au intrat, au ședzut în jilțul cel de aur a lui Poriu-împărat fără de preț. Deci atîte lucruri minunate au vădzut Alexandru acolo, cît n-au mai vădzut el nici la o împărăție de pre pămînt, pentru că era numai curțile cele împărătești lungi și de largi, cît ar merge săgeata de 4 ori prin curț. Și păreții curților împărătești era tot dzugrăviț și // poleiț cu aur și pe podul curților era făcut ceriu și pe ceriu făcute stele și lucefiri și un curcubeu mare și frumos, de-ț păre că este Avidoma. Și era 12 luni de umbla pre rînd, una după alta cu mare, mare meșterșug de astronomie. Deci cînd unile răsărie, altele apune¹ și într-însăle era pusă pietri scumpe nastamate, de lumina noapte ca și dzioa și nu mai era întuneric în cetate, ce tot lumină. Și era ceasornic minunat de luni și de dzile, carele nici s-au mai pomenit. Deci acela purta crugul lunilor și a luceferilor cu mare meșterșug de nu mai era nici la o împărăție din cîte era pre acele vremi. Iară pe gios era părădosite curțile preste tot cu marmore albă și porfir și prin curț pe multe locuri era spîndzurate pietri scumpe de lumina în loc de felenare, dară altele multe.

După aceea începură a căuta vistieri<i>le lui Poriu-împărat. Și scoasă ră înfi 100000 de cai hrăniț. Și scoasă ră 2000 de bidivii arăpești, mai frumoș decît toț cai<i> pre lume. Și mai scoasă ră 10200 de lei învățaț la rădzboi și 64000 de lei neînvățaț la rădzboi. Și scoasă ră 48000 de pardoș. Și mai scoasă ră 420000 de sabii ferecate tot cu aur. Și mai scoasă ră stema lui Poriu-împărat, neștiut prețul ei. Și mai scoasă ră 120000 de tipșii de aur vărăsate. Și mai scoasă ră 140000 de coarne de inorog ferecate tot cu aur și cu mărgăritariu împodobite, de mare preț. Și mai scoasă ră 180000 de piei de aspidă tot cu pietri scumpe fără de preț. Și mai scoasă ră 660000 de cămile și 850000 întuneric de oi și 360000 boi graș și 700000 de bivoli și stratocameli² și sampsoni nenumăraț și de alte ciudesii și minuni, carele nu le-am mai putut scie. /

Alexandru ședzu acolo la Indie-cetate 2 ani și 3 luni. Și să închinară indienii și să vesăli ră machidonenii, de era toț ca frații. Așa dară au luat Alexandru împărăție indienilor, precum și a persilor, că celor mîndri le stă Dumnedzău împotrivă. Iară limbile păgîne ce veniră întru ajutoriu lui Poriu-împărat fugiră de frica lui Alexandru spre amiazăzî ca să scape dinainte lui Alexandru. Și acolo la Indie pusă Alexandru împărat pre Antioh voievodul ca să fie în locul lui Poriu-împărat.

Pentru împărăție Talistradei împărătesii a țărîi amadzonești

Alexandru purceasă de acolo de la Indie cu toate oștile și putere lui spre împărăție muierească, la amadzone. Și dacă s-au apropiet de cetate, Alexandru scisă carte și trimisă sol la Talistrada împărăteasa, dzicînd în carte așa: „Alexandru, marele împărat al Apusului și al Răsăritului, împărat împărăților, crai crailor și domn domnilor, veteaz vetejilor,

¹ Sintagma *altele apune* repetată.

² Scris: **СТРАТОКАМЕНИ**.

nu cu putere me, ce cu voie și putere lui Dumnedzău Savaot, scriu ție, Talistrado, împărăteasă amadzonilor, sănătate. Iată, să știi tu că pre mine mă făcu Dumnedzău împărat a toată lume și multe războaie am făcut cu Darie și cu Poriu și cu alți împărați de la răsărit și de la apus și împărățiile lor le-am luoat și cetățile lor le-am sfărmat și pre dînșii i-am omorît. Și acum pînă la voi am venit și vooa încă vă dzic să vă închinați mie și să-m trimiteți haragi și oaste pre tot anul și apoi șideți în pace pre moșiile voastre. // Iară de nu, să știți că voi veni eu însuși cu toată putere me”.

58'

Și marsă solul lui Alexandru și dede carte la Talistrada împărăteasa. Talistrada ceti carte și alta scrisă la Alexandru dzicînd așa: „Talistrada, împărăteasa amadzonilor, scriu la marele împărat Alexandru sănătate. Iată, să știi, împărăție ta, pentru viața noastră că nooa cetate <este> într-un ostrov încungiurat cu apă, iară bărbații noștri șed afară de lucrează și ne aduc cu corăbiile de toate cele ce ne trebuiescu nooa pentru hrana vieții noastre. Deci vin o dată într-un an și șed cu noi 30 de dzile. Și atunce ne mărităm noi și să însoară bărbații noștri, că această învățătură este dată nooa de la Sif, strămoșul¹ nostru, și sîntem neam cu negomudrii lui Ivantie-împărat, carele este aproape de fericitul rai. Pentru aceea să știi, împărăție ta, că am și eu 46000 de muieri călărășe și 230000 de muieri pedestrașe tot cu arce și săgeți gata de război. Deci oricarele din împărați vin cu război asupra noastră, iară noi le ieșim înainte și ne batem cu dînșii. Și vin și bărbații noștri întru ajutoriu și tot izbîndim. Deci și acum² așa ne pare³ că ne vom bate și cu împărăție ta, ce va vrea Dumnedzău. Și să ne așteptați acolo supt munte, că vom ieși și noi preste puține dzile acolo de ne vom bate, că mai cu cinste ne va fi nooa a peri vetejaște la război decît a fi împărătesă cu rușine pre lume, dară ne vom ispiti norocul și cu împărăție ta. Aceasta scriem”.

Dacă au mers solul și au dat carte la Alexandru, s-au menunat de sămeție și de dîrjie muierilor, socotind / Alexandru că mare putere au ele de fac atîta laudă. Ce tot nu s-au încredințat, ce au mai scris și altă carte, dzicînd așa: „Alexandru, împărat preste toți împărații, scriu ție, Talistrado-împărăteasă, sănătate. Iată, să știi tu că pre mine mă făcu Dumnedzău împărat a toată lume și multe războaie am făcut cu toți împărații lumii și pre aceia i-am biruit și împărățiile lor le-am pustiit. Și acum, de nu mă voi bate și cu voi, iară mie mare rușine îmi va fi. Deci așa să fie, precum ați dzis voi, de vei voia să vă rămîie cetate pustie și voi să periți toate. Și să ieșiți supt munte, acolo unde ați dzis voi”.

58'

Talistrada ceti carte și alta scrisă la Alexandru, dzicînd așa: „Talistrada, împărăteasa amadzonilor, scriu la marele împărat Alexandru sănătate. Am înțales de împărăție ta că ai venit cu toate oștile și putere ta ca să te bați cu noi, dară eu n-am credzut una ca aceea, fiind împărăție ta atît de înțelept, să te bați cu niște muieri. Dară de ne vom bate și ne-i bate împărăție ta pre noi, crez eu că nicio cinste nu-ți va fi că ai bătut pre niște muieri neputincioasă, iară încăș de te vom bate noi pre împărăție ta, să știi că mare rușine îți va fi, cît nu vei fi mai petrecut rușine ca aceea de cînd ești. Fiind împărăție ta împărat mare și bătînd pre toți împărații, și la urma tuturor războaielor să te bată niște muieri slabe.

¹ Scris: srrromob||.

² Scris: aa||m.

³ Scris: p̄ere.

59^r O mare rușine îți va fi, ce eu te rog pre împărăție ta să te milostivești asupra noastră, // că noi ne închinăm împărăției<i> tale cu toate țările și cetățile noastre împreună. Și iată, am trimis și dar de la noi 1000 de fete frumoasă și 10 cară de galbeni și stema împodobită. De aceste de toate ne rugăm împărăției<i> tale să primești de la noi aceste daruri și noi încă ne închinăm cu capetele plecate pînă la pămînt, roabe adevărate, și de toate cele ce am greșit ne rugăm să avem iertare de la împărăție ta”.

Și marsă solul Talistradei la Alexandru și să închină cu darurile și scoasă și carte și o dede la Alexandru. Și foarte să minună și văzu și acea 1000 de fete împodobite tot cu haine roșii și cu cununi de aur în cap și călări pre cai albi. Și marsără fetele acele de să închină lui Alexandru pre obiceiul împărătescu. Iară un voievod de a lui Alexandru, anume Potolomei, era foarte glumăț, el dzisă cătră Alexandru: „Dacă nu-m dai altă împărăție, rogu-mă dară să-m dai aceste fete ca să le fiu cap și să mă petrec cu dînsăle”.

Iară Alexandru rîsă și dzisă: „O, dragul meu Potolomei! Toate nu-ț voi da, iară una îți dau, care îți va plăce, că-ț va ajunge și încă îți va și rămîne”.

Potolomei dzisă: „Ba, de vreme ce nu mi le dai pre toate, iară eu niciuna nu voi lua”.

Și rîsără mult Alexandru și cu ceialaț boieri de Potolomei. Și să minună de fete frumoasă. Alexandru trimisă fetile iarăș înapoi la împărăteasa lor și așa scrisă carte: „Alexandru, împărat preste toț împărății, scriu ție, sora me, Talistrado-împărăteasă, și-ț mulțămăsc de darurile ce mi-ai¹ trimis, dară fete mie nu ți să cade ție / să-m trimiț, că noi mult vetej am ucis pre lume, bătîndu-ne cu împărății, și puținei au rămas, dară muieri multe au rămas fără de bărbăț. Ce iată că ț-am trimis fetile tale înapoi, iară ție ț-am trimis steag ca să împărățești sănătoasă. Și mie să-m trimiț acum îndată 30000 de muieri de oaste ajutoriu, că voi să merg să mă bat cu Evimitrie, al Mersalimului împărat, că n-au vrut să să închine mie, dară vei audzi ce va petrece de la mine. Și tu să fii² sănătoasă cu toate amadzoanele tale!”

Războiul ce au avut Alexandru cu Evimitrie

60^r Dacă s-au închinat Talistrada de bună voie lui Alexandru, au purces de acolo cu toate oștile sale asupra // lui Evimilitrie, împărat al Mersalimului. Iară Evimilitrie-Împărat, îndată cum audzi de Alexandru, ieși și el cu toate oștile sale și cu toate limbile ce era la amiadzăzi ca să să bată cu Alexandru. Iară Alexandru împărți oștile <în> 2 părți: o parte de oaste o luă cu dînsul și să ascunsă în niște păduri, iară a dooa parte de oaste o dede lui Sălevechie voievodul. Și ieși numai Sălevechie împotriva lui Evimilitrie, iară el socoti că numai atîta oaste este cîta să vede, neștiind de oaste ce ascunsă ce era cu Alexandru în pădure. Îndată ș-au lăsat Evimitrie toată oaste sa cu mare năvală asupra oștii lui Sălevechie, lăsînd Evimitrie numai puțînă³ oaste pentru padza lui. Și așa au încungiurat pre Sălevechie de toate părțile. Atunce îndată s-au ivit și Alexandru

¹ Scris: mîŌi.

² Scris: flē.

³ Scris: pβcβη.

Alexandru, dacă ceti slovele, luo nodul ca să-l dedzlege și-l întoarsă și pe o parte, și pe alta și nu-i putu pricepe meșteșugul legăturii lui. Și mâniindu-să, scoasă sabie și-l tăie pe nod. Și așa au intrat în cetate Ravanul sabie¹.

Pentru cetate ce din țara Mestredonului și pentru curțile Candachii<i> Cleotilii împărătesii

63^r Alexandru purceasă de acolo cu toate oștile și putere sa și marsă spre² țara Mestridonului. Și întru țară era o cetate foarte minunată, într-un deal înalt. Și într-ace cetate era zidituri tot de marmore, porfir și poleit cu aur cu mult meșteșug, minunat de³ frumoasă. Și întru acea cetate era o împărăteasă văduvă ce o chiema Candachie Cleofila împărăteasa. Și ave 2 feciori. Și pre unul îl chiema Candosal, iară pre altul [...] // [...] „câscînd gura cum ar sări în apă, îndată să-l înghițe. Deci începu omul a plînge cu amar dzîcînd: «Mai bine decît mă va⁴ mînca leul sau mă va mușca șarpele, mai bine mă va înghiți corcodelul odată». Și așa sări omul acela în gura corcodelului de-l înghiți. Iată, așa fui și eu astăz. Și eu sînt fecior Cleofilii împărătesii, numele meu este Candosal și am fost crai la Agrip. Și audziuu de împărăție ta că vii spre mine și eu rău mă spăimîntai și, fugind de împărăție ta, mă lovi Evagrid-împărat cu oștile lui fără de veste și-m sparsă oaste⁵ mie și-mi luo muiere și copii<i> și avere me. Și tot ce am avut mi-au luat și m-au prădat și numai eu sîngur am scăpat și, fugind de dînsul ca să scap, am dat preste străjile împărății<i> tale. Acum, iată că mă adusără legat înainte împărății<i> tale și mă ajunsără pre mine astădz toate rălile și capul meu pierdui”.

Antioh șide în scaunul cel împărătescu a lui Alexandru ca un împărat. Și dzisă Antioh: „Răilor multe rale să tîmplă, iară ție niciun reu nu-ți va fi. De vreme ce ai ajuns la mîna me, îț voi scoate eu și muiere ta, și copii<i> tăi, și tot ce va fi luat de la tine Evagrid-Împărat”.

Și dzisă Antioh: „Chiemăț pre Antioh”.

63^v Și chiemară pre Alexandru. Și stătu Alexandru în Antioh ca un voievod. Și-i dzisă: „Antioahe, să mergi și să-ț ie oștile tale și să te duci asupra lui Evagrid-împărat. Și întii să trimiț la dînsul înștiințare cum să să închine mie și să-m trimită haragi și oaste pe an după orînduiala ce au făcut și alț împăraț. Și iarăș / să-i mai dzici să dai muiere și copii<i> și tot ce au luat Evagrid-împărat de la acest crai. Iară de nu va vre să facă așa, iară tu să te apuci cu dînsul de rădzboi și să-i sfarmi cetate lui și să-i prad țara și toate ale lui să le dai în jac. Și sabie ta să taie capul lui Evagrid-împărat și să-l aduci la mine. Și să dai muiere și copii<i> și tot ce va fi luat Evagrid-împărat de la acest crai. Și dacă veț veni de acolo, voi să te trimit sol cu acestu crai la maică-sa Cleotila”.

¹ Cuvînt reluat.

² Scris: *spra*.

³ Cuvînt reluat.

⁴ Cuvintele *mă va* reluate.

⁵ Scris: |*srε*.

Aceste dzicînd Antioh, iară Candosal îndată căzu la picioarele lui Antioh și le săruta dzicînd: „Premilostive Alexandre-împărate, pre toț nevolnicii miluiești, pentru aceea te va milui și pre tine Dumnedzău cu toată lume să fii împărat, că ești milostiv pre greșiții tăi”.

Și luo Alexandru de mîină pre Candosal și-ș luoară dzioa bună de la Antioh voievodul și să dusă Alexandru și cu Candosal la cortul lui Antioh voievodului și pînă în sară tocmiră și gătiră 350000 de oaste gata de rădzboi, tot vetej buni, aleș persi și machidoneni. Și dzisă Alexandru lui Candosal: „Frate Candosale, nu te scîrbi că-ț voi scoate eu și muiere ta, și copii<i> tăi, și tot ce au luat de la tine Evagrid-împărat”.

Și să cinstiră și să dăruiră unul pre altul cu daruri. Iară cînd fu a dooa dzi, purceasără cu 350000 de oaste cu mare putere și tărie asupra lui Evagrid-împărat. Și dacă s-au apropiat de cetate, iară Evagrid-împărat nu vru să să închine, ce ieși și el cu toate oștile lui și să loviră față la față. Și îndată întru aceea dzi bătu Alexandru pre Evagrid-împărat și-i sparsă cetate pînă în temelie și pre Evagrid-împărat viu îl prinsără și-i tăieră capul acole pre loc. Și mult aur și argint și pietri scumpe găsiră la curțile lui. Și-i prădară țara și mult duium de robi nenumăraț luoară de la dînsul. Apoi luoară muiere și copii<i> lui Candosal și avere lui. Iară Candosal foarte să vesăli pentru aceasta și-ș trimisă muiere și copii<i> și avere lui la maică-sa Cleotila, iară ei să întoarsă înapoi. Și marsă Alexandru de să închină cu slujba lui Antioh voievodului și foarte mulțami Candosal lui Antioh, anume că mulțamești lui Alexandru-împărat, și dzisă: „O, premilostive împărate Alexandre! Pre toț nevolnicii miluiești, pentru aceea milui-te-va și pre tine Dumnedzău cu toată lume să fii împărat, că ești milostiv pre greșiții tăi. Deci iarăș mă rog Împărății<i> Tale să trimiț pre Antioh voievodul cu mine sol la maică-me Cleofila, precum ai dzis că-l vei trimite, pentru că-l vădzui întru această slujbă că este om înțelept și foarte bun veteaz și precredincios împărății<i> tale”.

Antioh dzisă: „Chiemăț pre Antioh”.

Și chiemară pre Alexandru. Și dzisă Antioh cătră Alexandru: „Antioahe voievodule, gătești-te de mergi cu soție ta Candosal sol la maică-sa Cleotila. Și, iată, să-i dzici așa: să să închine mie și să-m trimită haragi și oaste pre an cînd îm va trebui, iară de nu va vre să să închine mie, să-i spui că voi veni eu însuș cu toată putere me și apoi mult rău îi voi face țărîlor ei / și cetate îi va rămîne pustie”.

Și scrisă Antioh carte ca de la Alexandru la Cleotila împărăteasa. Și-ș luoară dzioa bună de la Antioh și să dusără la otacul lui Antioh voievodului și făcură multă vesălie, dînd în trîmbițe și în surle. Și să făcură fraț amîndoi, Alexandru cu Candosal, și să dăruiră unul pre altul cu daruri împărătești. Iară cînd fu a dooa dzi, purceasără în solie la Cleofila împărăteasa. Deci mergînd ei așa amîndoi pre cale, dzis-au Candosal cătră Alexandru: „Frate Antioahe, așa mi să pare că în toată lume nu va fi om ca tine și ca Alexandru-împărat. Au doară sîntef amîndoi vetej tot ca unul”.

Alexandru dzisă: „Să mă credz, frate Candosale, că sînt la împăratul nostru Alexandru mulț ca mine, încă și mai buni și mai vetej decît mine, că întîi este Filon, marele voievod, și Potolomei Vidzantie și alții mulț, după aceia sînt și eu”.

Candosal dzisă: „Pre aceia i-am vădzut eu, ce tot ești tu mai de folos decît toț aceia. Bine ar fi și tu să fii împărat asămene ca și Alexandru-împărat”.

Deci mărghînd ei așa 3 dzile pre cale, dzis-au Candosal cătră Alexandru: „Frate Antioahe, vedzi drept acest loc este o peștiră și dzic că lăcuiesc într-însa dumnedzâi elenești. Și oarecînd au întrat într-însa oameni și unii au ieșit, iară alții n-au mai ieșit și spun cum că este acolo o muncă”.

Alexandru dzisă: „Frate Candosale, să mergem și noi pînă acolo la peștiră”.

Și dacă vădzu Alexandru peștira, el dzisă: „Frate Candosale, eu vroi să întru în peștiră”.

65^v Iară Candosal dzisă: „Frate Antioahe, mă rog să nu întri în pe/șteră, că mult au întrat și n-au mai ieșit; așijdere și care au ieșit n-au mai ieșit sănătoș, ce tot nebuni. Deci și ție nu știu ce ți să va tîmpla acolo. Și de ți să va tîmpla ție ceva rău acolo, eu unde voi scăpa dinainte lui Alexandru?”

Iară Alexandru dzisă: „Ce va da Dumnedzău, întra-voi”.

Iară Candosal dzisă: „Adevărat, frate, mare este norocul lui Alexandru și tu încă sameni a fi cu vilfă mare, așa mi să pare că ești năzdrăvan. Și de vei întra, nimic nu-ț va fi și vei afla acolo multe ciudesii și minuni”.

Atunce Alexandru să luo în brață¹ cu Candosal și să iertară unul cu altul. Și întră Alexandru întru acea peștiră și să dusă mult printr-însa, iară Candosal rămasă sîngur la gura peștirii și plînge cu amar. Iară Alexandru, mergînd mult prin peștiră, vădu lumină. Și-l întimpinară niște gadini cu obradzăle de om. Alexandru să rugă lui Savaot-Dumnedzău și rămasă fără frică. Și mai marsă mai înainte și vădzu 2 draci, purtînd o nucă întru o prăjină. Și mai marsă mai înainte și vădzu alț 2 draci, purtînd un strugur de poamă întru o prăjină. Și dzisără dracii aceia²: „Vedzi, Alexandre, de ce să află pre la noi?”

Alexandru să spăimîntă și nu dzisă nimic, ce trecu alătore și mai marsă mai înainte. Și vădzu o peștiră plină de șerpi și să audzie acolo gomom de oameni mult și țipete și vaiete de muieri și de bărbaț. Și de acolo mai marsă mai înainte prin peștiră și vădzu și pre Anarhos-împărat legat cu vergi de hier cu mîinele înapoi și cu obradzul ca de leu. Și-l întrebă Alexandru dzîcînd: „Nu știu, frate, unde te-am văzut?”

65^v Anarhos dzisă: „De vei fi mers / la oamenii sălbateci, îi fi vădzut într-un stîlp de marmore chipul mieu dzugrăvit”.

Alexandru dzisă: „Dară acei oameni legaț cu obradzăle de leu cine sînt?”

Anarhos dzisă: „Aceia au fost împăraț, crai și domni și au fost nemilostivi și nedrept judecători. Pentru aceea să muncescu de așa. Deci mergi, Alexandre, mai înainte, că vei vede și pre socrul tău, Darie-împărat”.

Și cum marsă și vădzu Darie pre Alexandru, îi dzisă: „O, fătul mieu Alexandre! Dară și tu ai fost osîndit să vii și să te muncești aice?”

Alexandru dzisă: „Eu n-am venit să mă muncescu cu voi aice, ce am venit să vă văz și să vă întreb pentru ce greșală³ v-au băgat pre voi aice? Iară eu iarăș mă duc acum de la voi”.

Darie dzisă: „O, preînțelepte Alexandre! Cum îț dede Dumnedzău de vez toate văzutele și nevădzutele lucruri!”

¹ Scris: braç; altă interpretare posibilă: brațe.

² Scris: aței ă.

³ Scris: grăpa.

Și iarăș dzisă Darie: „O, dragu meu Alexandre! Dară spune-*m* ce mai face fiica me Ruxandra și cum trăiești cu dînsa și cum cinstești pre soacră-ta?”

Alexandru dzisă: „De acum nu te griji tu cu cei vii, ce te grijaște cu cei morți¹, că fiica ta Ruxanda astăz este împărăteasă a toată lume, iară Persida împărățăști cu mine ca și cu tine, încă și mai bine decît cu tine”.

Darie dzisă: „O, fătul meu Alexandre! Eu te sfătuiescu întru această cale ce mergi sol la Cleotila împărăteasa să nu mergi, că eu audziiu pre niște draci pomenind de numele tău aice și dzisără că te va cunoaște acea împărăteasă, că au dzugrăvit chipul tău întru o icoană și-l ține ascuns în vistierile ei. Și eu îț dzic să nu te duci, dară de te vei și duce, roagă-te lui Savaot, Dumnedzăului tău, ca să te izbăvască din mîinele ei. Și de aice mergi mai înainte, că vei vede // și pre Poriu-împărat, legat cu mîinile înapoi 66’ și cu vergi de fier ferecat”.

Și cum vădzu Alexandru pe Poriu, îi dzisă: „O, marele Poriu-împărate! Cum tu te potriviei cu Dumnedzău din ceriu, iară tu acum ești legat la iad!”

Poriu dzisă: „Așa să vor munci toț împărații cei răi, mîndri și nemilostivi. Ce și tu, Alexandre, să te pădzaști, că apoi aice vei veni și te vei munci împreună cu noi pînă la judecată, iară de la judecată vom merge în tartar, ce să chiiamă fără de sfîrșit și fără de fund. Și acolo ne vom munci în veci de veci”.

Și de acole să întoarsă Alexandru și ieși din peștiră afară și găsi² pre Candosal plîngînd la gura peștirii. Și dacă vădzu pre Alexandru, îl îmbrățișă și-i dzisă: „O, dra<gul> meu Antioahe! Dară ce te-ai dzăbovit? Că dzăbava ta pre / mine rău mă spăimîntă. 66’ Ce, adevărat, frate, mare este norocul lui Alexandru și mulțămăsc lui Dumnedzău că ai ieșit sănătos!”

Și de acole purceasă ră iarăș amîndoi pre cale spre Candachie Cleotila împărăteasa. Și dzisă Candosal: „Frate Antioahe, spune-*m* ce ai vădzut acolo în peștiră?”

Alexandru spusă lui toate. Așa mergînd ei amîndoi, să apropiere de cetate. Iară Cleotila, dacă audzi că-i vine sol de la Alexandru și cu Candosal, feciorul ei, să îmbracă în haine împărătești și să împodobi frumos ca o împărăteasă mare ce era. Și ieși înainte solului cu o 100 de popi și cu toț boierii împodobiți. Și era Cleofila foarte frumoasă. Carele, dacă au sosit, s-au întimpinat și au dat mîna cu solul, iară Cleofila, cum vădzu pre Alexandru, îndată îl și cunoscu după chipul ce era dzugrăvit pre icoană. Și luo Cleofila pre Alexandru și-l sărută foarte dulce. Care lucru vădzîndu-l Alexandru, pre s-au minunat, că sămăna și Cleofila ca și Olimbiada, maică-sa. Și de acolo marsără frumos pînă la cetate Cleofilii și să ospătară întru o dzi toată dzioa. Iară cînd fu a dooa dzî, au luat împărăteasa pre Alexandru de mînă și începură a să primbla prin curțile împărătești. Și-l băgă în niște casă întru carele ține tot fete frumoasă și împodobite cu haine de mult preț. Și casăle acele era tot dzugrăvite și cu aur poleite, de strălucie și lăsa radză ca soarele. Iară de acole marsă mai înainte tot prin curțile acele și întră în niște casă ce era³ cioplite de lemn, ce să chiiamă⁴ afiminsa și asipita. Și așa este acel feliu

¹ Scris: m|rcβ.

² Scris: gβs; altă interpretare posibilă: găsî.

³ Scris: erε.

⁴ Scris: kleŌm.

67^v de lemn, că nici focul nu-l arde. Și de acolo îl băgă într-alte casă tocma de cristal și cu flori de aur împodobite și masa de aur lamură și 240 de scaune împrejurul mesii // tot de aur. Și împrejurul acelor casă cură un pîrau foarte limpede și dulce pre niște jghiaburi¹ de cîrștal. Întru acele casă șide Cleofila împărăteasa cînd vre face masă și vesălii cu niscaiva împăraț, crai, domni sau boieri mari. Și-l mai băgă într-alte curț, întru carele era preste tot așternută casa cu urșinic și cu florile de sirmă și prisne cu aur. Într-aceste casă pofti împărăteasa pre Alexandru de ședzu pre un scaun și împărăteasa, într-alt scaun. Și numaidecît s-au afundat pămîntul de supt dînșii și au rămas numai ei amîndoi prin scaune și păreții casălor împrejurul lor, iară dedesuptul s-au făcut pre mare prăpastie, cît s-au spăimîntat Alexandru foarte. Iară împărăteasa îi dzisă: „Nu te teme, că de acum vei vede cele mai minunate”.

Apoi să rădică iarăș fața casălor acelora cu o masă plină de mîncări și băuturi. Aceasta vădzînd Alexandru, i-au perit frica. Și de acolo îl băgă într-alte casă minunate, ce să chieama de lemn bulica, evsica, tiparis, pevgu și chieдру. Și era casăle acele în măiestrii pre niște fusă foarte cu meșteșug, că începură casăle acele a să învîrti, a să învîrti și a să sui sus și apoi iarăș să pogorîie în jos cu oameni cu tot. Care vădzînd Alexandru, pre s-au minunat de acele curț împărătești și cu mare meșteșug lucrate. Și dzisă Alexandru: „O, împărăteasă Cleofila! Cade-să aceste lucruri ce vădz eu la împărăție ta ar fi bine să fie la Alexandru, împăratul nostru”.

Iară Cleofila dzisă: „Bine ai dzis împărăție ta să fie la împărăție ta. Ce or fi și la împărăție noastră”.

Alexandru să spăimîntă de acel cuvînt și dzisă: „Dacă nu sînt eu Alexandru, ce mă chiiamă Antioh-voievod”. /

67^v Cleofila dzisă: „Ce-ț grăiiu eu, drept îț grăiiu. Tu ești Alexandru-împărat”.

Și-l apucă de mîna și-l băgă întru o cămară de taină, unde era dzugrăvit chipul lui Alexandru întru o icoană, și-i arătă chipul și-i dzisă: „Caută de vez cine esti zugrăvit aice”.

Și căută Alexandru și să vădzu pre dînsul zugrăvit în icoana aceea și să întristă foarte. Și dzisă Cleofila: „Vedzi, Alexandre, cît te-ai ținut tu de înțelept, dară vedzi că să află alții și mai înțelept decît tine. Pentru aceea să știi, Alexandre, că cum ai vrut ai întrat aice, iară cum vei vre nu vei pute ieși de aice”.

Iară Alexandru să umplu de frică și să făcu cu totul groznic ca un leu înfocat. Și apucă de mîna pre Cleofila și scoasă sabie și dzisă: „Eu sau voi mai ieși, sau nu voi mai ieși, iară tu să știi că nu vei mai ieși”.

Și sfărmă icoana aceea în mici bucăți, iară Cleofila să spăimîntă să nu o taie Alexandru și-l luu în braț² și cu dulci cuvinte îi dzice: „O, dragul meu Alexandre! Dară pentru ce de o muierie ca mine te temi așa, că încă nu sînt eu așa de nebună, precum îț pare împărății<i> tale. Că cela ce va ucide pre împărăție ta fi-va dușman a toată lume; că pentru tine stă toată lume în pace și capul tău este mai mare preste toate capele lumii și un păr din capul tău este mai scump decît toată lume; că eu voi să te învâț și să te cert ca și maică-ta Olimbiada ca să nu-ț mai porț capul tău într-un vîrf de păr;

¹ Scris: 𐌶𐌵𐌹𐌸𐌹𐌸𐌹𐌺𐌹𐌸𐌹𐌺𐌹.

² Scris: braç; altă interpretare posibilă: brațe.

că vedz că să află oameni și mai înțălept decît împărăție ta, măcar că eu sînt o muieră și nu mi să cade a da învățătură împăraților pentru unile ca aceste; că cu capul împărății<i> tale tulbura-vei toată lume. Deci eu, iată că feciorilor miei nu te voi spune, ce te voi cinsti ca pre un împărat // mare și a toată lume. Dară să aibă feciorii miei milă și cinste de la împărăție ta și mie să-m fii ca un fecior de astădz înainte”.

68*

Atunce marsă Alexandru și sărută pre Cleofila și dzisă: „Mumă să-m fii de astădz înainte, de vreme că m-ai născut a do<oa> oară”.

Și ascultă Alexandru învățătura Cleofilii împărătesii. Iată, întru acel ceas că sosi și Dorif, feciorul Cleofilii și ginere lui Poriu-împărat, fiind bătut de oaste lui Alexandru. Pentru că, măcar că Alexandru umbla în solii pre la împărat, iară oștile lui să bâte cu toții în toate părțile, cei ce le ieșie împotrivă tot supt sabie îi pune. Iară Dorif scăpasă numai el, sîngur el, de oștile lui Alexandru la maică-sa Cleofila și audzisă el încă de pre cale că au venit sol de la Alexandru Antioh voievodul. Și era foarte mînios pre Alexandru și pentru socrul său, Poriu-împărat. Și cum sosi în cetate, așa îndată începu a-l căuta pre solul lui Alexandru să-l taie, iară o roabă marsă și spusă împărătesii dzicînd: „Venit-au Dorif, feciorul tău cel mai mic, și-i foarte mînios și acum caută pre solul lui Alexandru să-l taie”.

Iară Cleofila, dacă audzi aceste, ascunsă pre Alexandru întru o cămară de taină și ieși numai e afară sîngură și găsi pre Dorif, feciorul ei, căutînd pre sol să-l taie. Și întrebă pre maică-sa dzicînd: „Unde este solul lui Alexandru ca să-l tai, măcar de aș peri și eu, iară acesta de aice nu să va mai duce înapoi”.

Iară mumă-sa îl luă în braț¹ și-i dzisă: „O, fătul meu! Nu ți să cade să ucidzi tu solii cei împărătești. Iată că Alexandru au scos pre muieră frăține-tău din robie de la Evagrid-împărat și pre fratele tău l-au trimis la mine cu mare cinste și cu solul lui, precredinciosul Antioh voievodul”.

Iară Dorif dzisă cătră mumă-sa: „Alexandru mi-au²/ tăiat mie mai mult decît o 160000 de oaste, iară tu nu mă laș să-i ucig pre un sol a lui”.

68*

Iară muieră lui Candosal alergă tare la Candosal, bărbatul ei, și-i spusă dzicînd: „Venit-au fratele tău, Dorif cel mai mic, și acum caută pre fratele tău, pre sol, să-l taie”.

Iară Candosal alergă cu degrabă la maică-sa Cleofila și dacă sosi, găsi pre maică-sa țiind în braț³ pre Darif și cu sabie goală în mîini țiindu-o. Deci cum sosi, așa începu a-i da palme preste obraz și-i dzisă: „Nevrednice și neharnice oame, tu vrei să tai pre solul lui Alexandru, dară nu știi tu, ticăloasă oame, că el, dacă va apuca sabie, o 100 ca tine va tăie. Dară de ești vrednic și bun veteaz, du-te și te bate cu Alexandru-împărat acolo unde sînt mulțimile vetejilor și acolo îți ispitește norocul și vetejie, iară nu cu solul lui Alexandru”.

Și după multă ocară ce-i făcu Candosal lui Dorif, frăține-său, marsă Clofila și scoasă pre Alexandru din cămările ei afară. Și să împăcară și legară priiteșug bun Alexandru cu Dorif, ca și cu Candosal. Și dzisă Alexandru: „De ar ști împăratul nostru Alexandru cum că taie Cleofila pre soli, n-ar mai trimite soli la dînsa”.

¹ Scris: braç; altă interpretare posibilă: *brațe*.

² Scris: mlŃ¶.

³ Scris: braç; altă interpretare posibilă: *brațe*.

Și iarăș dzisă: „Dară de m-ai tăie tu pre mine, unde te-ai ascunde dinainte lui Alexandru? Așa mi să pare că nici în pîntecele maicii tale, dară că nici în toată lume”.

După aceea să ospătară și să cinstiră 3 dzile, tot o dzi ca alta. Și dăruî Cleofila pre Alexandru cu stema de mult preț. Și-i mai dede un inel, neștiut prețul lui, făcut de 4 pietri scumpe și într-însul era făcut ceasornic cu mare meșteșug. Și-i mai dede o sabie de anchist hier, care niciun fel de her nu-l taie. Și-i mai dede un bidiviu arăpăsc cu șao¹ fără de preț. Și-i dede 120 haznale de galbeni, haragiul de 10 ani. Iară el nu vru să iei, iară Cleotila dzisă: „Ie haragiul, ca apoi te vor cunoaște feciorii miei”.

69^r Și iarăș dzisă Cleofila: „O, dragul meu // Alexandre! Vre-re-aș să te aib ca să fii tot la mine și să mă vesălesc în toată vviața me de cinstită fața împărății<i> tale și de cuvintele tale cele dulci”.

După aceea îl sărută și-ș luoară dzioa bună. Și trimisă împărăteasa pre amîndoi feciorii ei de-l petrecură cu mare cinste pînă în tabăra lui, unde era toate oștile lui adunate. Și-l întimpinară Potolomei și cu Filon și alț voievodzi a lui și-i dzisă: „O, împărate Alexandre! Dară pentru ce îț pui capul împărății<i> tale întru acestaș chip și pentru aceea turbura-vei toată lume? Cu capul tău peri-vei fără de cinste și pre noi ne vei lăsa răsăpiț prin țăr² streine. Ce ne rugăm împărății<i> tale să nu o mai faci aceasta”.

Iară feciorii Cleofilii, dacă vădzură că ședzu Alexandru în scaun împărătesc, ei dzisără: „Dacă ești tu Alexandru-împărat, noi, precum vedem, periți sîntem astădz”.

Alexandru dzisă: „Nu veț peri de la mine pentru maica voastră Cleofila și pentru cinste care au făcut e mie. Luoățî-vă dară haragiul și-l duceț la maica voastră Cleofila, căci e îmi dede astădz dzile de la dînsa”.

Și le dediră iarăș crăiile³ pre la țările lor și trimisă haragiul împărătesii înapoi. Alexandru făcu acole ospăț frumos oștilor și vetejilor lui. Și luu Alexandru toată lume și mare bucurie și vesălie făcură întru aceea dzi. Și de acole să rădică Alexandru cu toate oștile și putere lui și marsără la Persida, cetate lui Darie, la Ruxanda⁴, împărăteasa lui. Și să făcu pace și liniște întru toată lume, căci să sfirșiră toate războaiele. Și to<a>tă lume i să închină lui Alexandru și nu rămasă nicio împărăție necălcată de oștile lui. Și atîta au străbătut toate împărățiile pămîntului cu războaiele, cît le-au făcut și le-au adunat / pre toate numai supt o împărăție a Machedonii<i> și numai el era cap și stăpîn a toată lume de la răsărit și pînă la apus.

De acole purceasă Alexandru la mare cetate Vavilon și începu a împărți împărățiile și domniile pre rînd voievodzilor și boierilor lui celor vetej și credincioș, căruie după vrednicie sa. Și întfi dede lui Filon marelui voievod împărăție lui Darie la Persida, lui Antioh marelui voievod, împărăție lui Poriu la Indie, lui Potolomei marelui voievod îi dede Ierusalimul, Palistina, Iordanul, Eghipetul, Vavilonul și alte locuri și cetăț, lui Sălevechie îi dede Rîmul, Troada, Solunul, Antina și alte dzăci cetăț mai mici de la apus, lui Laomeduș voievodului îi dede Țara Franțudzului, Englitera și Țara Leșască,

¹ Scris: ραοϋ.

² Scris: cβrβ; altă interpretare posibilă: țărî.

³ Scris: ϰοϋνιηελε

⁴ Scris: ϱϣϣανδα.

lui Vedzantie îi dede Mare Albă și Țarigradul și toate ostroavele de spre Vretanie¹, lui Darcuș voievodului îi dede țara lui Evimilitrie și cu cele 12 ostroave ce sînt la Africa, lui Filip vraciul îi dede Crîmul, Dație (Moldova)², Ardealul, Pelagonitul, ce-i dzic și Țara Ungurească, și toate ostroavele ce să trag spre Mare Neagră. Și așa toate părțile lumii le-au împărțit voievodilor și boierilor lui celor credincioș și vetej.

Iară cînd fu întru o noapte, Alexandru vădzu un vis foarte grodznic, adecă unde veni la dînsul Eremie prorocul și-i dzisă: „Fătul meu Alexandre, iată, acum să pliniră 40 de ani și să apro//piară 4 boale³ de trupul tău: tusa albă, giunghiul iute și venin amar și spre moarte te vor trage, că, iată, vreme au sosit și ceasul s-au apropiet ca să să despartă sufletul din trup. Și trupul a rămîne jos pre pîmînt, iară sufletul va merge acolo unde va porunci Savaot-Dumnedzău, precum marele Solomon grăiește că sufletele dreptilor sînt în mîna lui Dumnedzău și nu să va atinge de dînsăle munca. Iară moarte ta este în mîinile unii slugi ce te slujaște, că acela vra să te otrăvască. Pentru aceea caută de-ț împărtaște dobîndzile și-ț tocmește împărățiile și-ț slobodzi vetejii, cineș la ale sale. Că trupul tău din pîmînt este și iară pre pămînt va să rămîie și cînd a fi judecata lui Dumnedzău ce a toată lume, mă vei mai vede atunce, precum și aice mă vez”.

Aceste cuvinte dzisă Eremie prorocul și apoi să făcu nevădzut. Și să deșteptă Alexandru din somn întristat foarte și plin de frică și luo stema ce împărătească din cap și o pusă pre masă. Și să făcu inima lui ca o corabie, cînd o bat valurile de toate părțile prin mijlocul mării, și începu cu amar a plînge și cu herbint lacrimi a dzice: „O, lume mincinoasă și mărire putredă! Cum întru puțină vreme dulce și frumoasă te arăț, iară mai apoi urîtă și amară te prefaci! Și cum de mîngîi întru puțină vreme pre oame<ni> și după aceea degrabă îi scîrbești!”

Iară cînd fu dimineața, veni la Alexandru Filon și Potolomei, Antioh și Vidzantie și-l aflară plîngînd cu multă jale. Și începură a plînge și ei împreună cu dînsul mult ceas. După aceea vrură ca să-l mîngîie. Și-i dzisă Filon: „O, marele împărate Alexandre! Pentru ce îți schimbi bucurie pre plîngere?”

Alexandru / spusără lor visul cum au vădzut. Filon și Potolomei dzisără: „Împărate Alexandre, nu trebuiește împărății<i> tale ca să te întristedz pentru niște visuri de noapte, că noi nu credem visurile de noapte. Și noi așa știm și cunoaștem că omul visadză, pentru că doarme mult și be vin mult, pentru aceea visază. Ce să cade omului înțălept să nu be vin mult și să doarmă mult, că să umedzază crierii și-i urlă capul și pentru aceea visadză multe: unile ce gîndește, altele ce vorbește, altele ce aude și vede dzioa. Și trupul omului, după ce adoarme, este ca un mort, iară sufletul este viu și privighiiază pre trup. Și dacă adoarme trupul, iară sufletul cu trupul să împinge, ca cum ar fi doi junci neînvățaț, fiindcă trupul cu sufletul ca și vîntul cu focul și ca mare cu valurile. Și să întartă trupul cu sufletul și cu gîndul și pentru aceea visadză adormit și ce vede și aude dzioa, el visază noapte, pînă cînd Dumnedzău desparte sufletul din trup. Ce, împărăție ta, nu te scîrbi de niște visuri ca aceste, că Solomon, marele proroc, dzice că sufletele dreptilor sînt

¹ Cuvînt repetat.

² Parantezele aparțin scribului.

³ Sînt enumerate doar trei.

în mîna lui Dumnedzău și nu să va atinge de dînsăle munca. Și marele filosof Platon dzice că sfîrșitul lumii va fi atunce cînd să vor împlini cetile îngerilor ce cădzură din ceriu de să făcură draci. Și prorocul Eremie bine dzice: «În visuri să nu credem». Că, împărăție ta, ești astădz împărat a toată lume, pentru aceea să cade să te vesălești, iară nu să te scîrbești, că te pusă Dumnedzău preste multe întunerece de mii de noroade împărat”.

Alexandru să minună mult de acele cuvinte a lui Filon și a lui Potolomei și dzisă:
71* „Slavă ție, Dumnedzăule, celui ce ai făcut ceriul și pămîntul numai cu cuvîntul! Așa și cu mine: cum știi, așa fă, că tu m-ai dzidit”.

Și dintru aceea dzi era tot scîrbit Alexandru și cugeta tot la moarte lui și dzice: „După moarte me oare cine va rămîne moștenitoriu împărăției<i> mele la Machedonie? Și ce pomană rămîne mie în lume? Că tot vîrsări de sînge am făcut de cînd m-am născut. O, lume jalnică și înșălătoare!”

Și de acole purceasără cu toate oștile pre cîmpii Sinariului și stătură cu oștile pre Țara Sidonului și acolo era toț împărății, crai<i> și voievodzii lui Alexandru cu urdiile și cu polcurile sale tăbărîț acolo. Acolo, într-ace țară, fusăsă odată și viața lui Iov bogatului, cînd au viețuit el în dzilele sale. Iară cînd fu întru o dzi, vrură crai<i> și domnii ca să vesălească pre Alexandru și-i dzisără: „O, marele împărate Alexandre! Ian să ne suim astădz în cel munte înalt, să ne primblăm”.

Și să suiră toț voievodzii și cu Alexandru în muntele acela și apoi căutară în gios și vădzură atîta mulțime de oaste pre cîmpii Sinariului, cît nu să mai vede loc deșert cît un pas de picior, iară corturile sta cum stau stelile ceriului. Și dzisără craii și domnii: „Vezi, Alexandre, preste cîtă lume te pusă pre tine Dumnedzău împărat!”

Iară Alexandru dzisă: „O, dragii mei crai și domni! Iată, vedeți-i pre aceștie: cînd să vor împlini 50 de ani, toț vor întra supt pămînt și să vor face praf și țărănă”.

După aceea marsără la tabără și mult ospăț făcură. Iară cînd fu într-aceea vreme, veni de la Machedonie Aristotel, filosoful și dascalul lui Alexandru. Și bine-i păru și-i dzisă: „Bine ai venit, dascale al meu preînțelepte! Astăz tu luminez întru greci,
71* tu ești sfetnicul Machedonii<i>. Dară spune-m, dascale: maica me, Olimbiada, / sănătoasă este? Și cum stă Machedonie? Și de noi ce să mai aude? Și oare cred oamenii că am luat eu toată lume și am fost și pînă la rai au nu cred?!”

Iară Aristotel dzisă: „Mulțămăsc lui Savaot-Dumnedzău că mă învredniciu de mai vădzui încă o dată precinstita fața împărății<i> tale, Alexandre-Împărate a toată lume! Astădz toată lume cu tine să laudă, Machedonie cu tine luminează astădz și ca împărăție ta altul n-au mai fost, nici că nu va mai fi. Iară maică-ta, Olimbiada, sănătoasă este, dară mult dorește de împărăție ta ca să te vadză și pentru aceea pre mine m-au trimis ca ori împărăție ta să mergi la Machedonie, au e să vie aice să te mai vază”.

Alexandru dzisă: „Mie de acum nu-m este dat ca să mai văd eu Machedonie, ce voi trimite ca să vie maică-me aice”.

Și pusără masa și dzisă lui Aristotel dascalului de ședzu lîngă Alexandru, mai sus decît toț crai<i> și voievodzii. Apoi ședzură și ceialalți, cineș după cînste sa. Și după ce să sculară de la masă, scoasă¹ Aristotel darurile de la Olimbiada și închină lui Alexandru,

¹ Scris: skos.

adecă 2 porfire împărătești cu mult meșteșug țăsute și cu pietri scumpe împodobite adraxan, piatră ametisoma și filiot, neștiut prețul lor, și 2 farij albi cu șelile de adiamant, și un ermuc fără de preț, și 12000 de blide de aur vărsate, și alte odoară scumpe împărătești, și carte, întru carele scrie așa: „Olimbiada, împărăteasa de la Machedonie, scriu la, preiubite și dulcele meu Alexandre-împărate a toată lume, // sănătate. Sufletul meu și inima me, și lumina ochilor miei să știi, dragul meu Alexandre, că de când s-au despărțit maică-ta de tine, de atunci s-au învărbbit sufletul meu și cu inima me și eu nu poci împăca, fără numai cu lacrămile să mîngîie maică-ta, carele le varsă neoprit dzioa și noapte, iară acum nici ochii miei nu mai pot izvorî lacrimi. Și totdeauna gîndesc: mai vede-te-voi vreodată cu ochii miei au nu te voi mai vede? Și mă bat cu gîndurile ca cum s-ar bate o corabie de valuri prin mijlocul mării, că de când te-ai dus de la mine, soarele în Machedonie n-au mai răsărit, că eu n-am pre altul nimene în lume fără de tine. Ce mă rog ție, dragul meu și dulcele meu fiu, și te giură cu Dumnezău și pentru țița ce ai supt de la mine ca să-m trimiț carte să știu: ori tu, fiule, să mai vii la Machedonie, ori eu, fiule, să viu la tine, că de nu vei face așa, eu moarte în voi face de dorul tău, că nici te-am vădzut, nici te-am audzit. Și sînt acum 25 de ani de când nu te-am vădzut cu ochii miei, ce aș binevoi să te văd și apoi să mor. Și eu aceasta îț scriu și să fii, iubite fiule, sănătos la mult ani!”

72^r

Alexandru, dacă ceti carte, să umplu de jale maicii sale și începu a plînge și dzisă: „Fericit om este acela carele ascultă de părinții săi”.

Și făcură multă veselie întru aceea dzi. Și dzisă paharnicul lui Alexandru: „Împărate, furat-au nu știu cine un păhar împărătescu”.

Alexandru dzisă: „Lasă să-l fure, că unde va fi, tot vor dzice *păharul lui Alexandru*”.

Aristotel dzisă: „Împărate Alexandre, dară cum puțuș de luoăș toată lume?”

Alexandru dzisă: „Avut-am 4 ajutători cu mine: pre unul limba dulce, altul milostiv, altul judecător drept, iară ce<l> al patrăle iertare greșiților. Cu aceștiia am luoat eu toată lume. Așa / trebuiește să fie toț împărații”.

72^v

Și povestie lui Aristotel cîte au vădzut pre lume și cîte împărății sparsă. Aristotel dzisă: „Dară unde sînt vistieriile de pre la împăraț?”

Alexandru dzisă: „Pre la vetejii miei sînt vistieriile împăraților”.

Întru o dzi veni visternicul și dzisă: „Împărate Alexandre, trebuiești să strîngem haragiurile de pre la împăraț și de pre la crai”.

Alexandru dzisă: „Credz eu: multe împărății au avut aur și nimic nu le folosiră aurul¹, pentru aceea nici mie nu-m trebuiește, fiindcă aurul nu vra să scoată pre om de la moarte. Ce mie *îm* sînt destui 4 coș de pămînt”.

Iară acolo aproape de Alexandru sta un boieriu, anume Merchis, și era bătrîn și slab și apoi își tot cernie barba ca să să vadză la arătare că este tînăr. Iară Alexandru îi dzisă: „O, dragule meu Merchis! Pentru ce îț cernești tu barba? Au esti ceva de ajutor cerneala? Pădzăști-te, frate, pădzăști-te, că te înșeli tu de-ț cernești barba, iară din picioare vei fi slab. Și tu te ții tînăr, iară dzilele or fi puține și vei muri. Și apoi te vei ține înșelat”.

¹ Scris: a||r||r||.

Acole mai sta și alt boieriu, anume Alexandru. Și era foarte fricos, că fugie din toate rădzboaiiele. Iară împăratul, dacă îl vădzu, îi dzisă: „O, dragul meu Alexandre! Au îț schimbă numele, au să faci, precum fac și eu, că tu fugi din toate rădzboaiiele și apoi dzic oamenii cum că fugie Alexandru-Împărat. Și mie îmi faci mare rușine”.

73* Și rîsără boierii mult și de aceasta. Odată adusără la Alexandru 3000 de tîlhari de pădure. Și dzisără toț să-i spîndzure, iară Alexandru dzisă: „Ba, de vreme ce vădzură fața me, nu vor peri aceștiia, că este dat domnilor și boierilor să-i piiia//rdză, iară împăratul să miluiască”.

Și le dede arme și le pusă un cap mai-mare preste dînșii și dzisă să fie acei tîlhari vînători împărătești. Iară cînd fu întru o dzi, veni la Alexandru un vornic. Și odată fusasă el bogat, iară apoi rămăsă la mare lipsă și sărăcie. Și dzisă: „Împărate Alexandre, am o fată mare și n-am cu ce o înzăstra”.

Alexandru dzisă visternicilor: „Dați-i 100 de feldele de galbeni de aur”.

Iară omul să spăimîntă și dzisă: „Mult îmi esti mie, împărate Alexandre”.

Alexandru dzisă: „Darul împărătescu mare trebuiește să fie”.

Iară întru o dzi adusără la Alexandru un om indiiian¹. Și dzisără toț că tragi bine cu săgeata. Alexandru dzisă: „Omule, ian trage cu săgeata să te vâz”.

Iară el nu vru. Alexandru dzisă: „Mergiț de-l spîndzuraț”.

Și-l duce la spîndzurătoare. Iară un voievod de a lui Alexandru dzisă cătră indiiian: „Pentru ce n-ai tras cu săgeata și să fi scăpat de moarte?”

El dzisă: „Sînt acum 10 dzile de cînd eu cu săgeata n-am tras și decît să trag rău și să greșesc înainte împăratului și să-m pierd numele cel bun, mai bine să mor spîndzurat cu nume bun decît să trăiesc în lume cu nume rău”.

Odată adusără la Alexandru un tîlhariu de cei ce țin drumul. Iară Alexandru îi dzisă: „Omule, pentru ce tîlhuiești și ucidzi oameni și jefuiești sărăcii?”

Tîlhariul dzisă: „De mare sărăcie tîlhuiescu și ucig cîte un om. Și sînt sîngur și-mi dzic oamenii cum că sînt tîlhar, dară împărăție ta ești mai mare tîlhariu decît mine, că tu ucidzi întru o dzi cîte 10000 de oameni și le iei tot ce au ei. Și ție nu-ț mai dzic nimene cum că ești tîlhariu, ce-ț dzic împărat, fiindcă ai oameni mult, iară de aș ave și eu ca tine oameni mult, și eu aș fi ca tine împărat”.

73* Alexandru să minună și dzisă: „Drept ai / grăit tu, omule”.

Și-l iertă și-l îmbracă în caftan și-l pusă cap pre 10000 de oameni mai-mare. Întru o dzi strigă un sărac dzicînd: „Miluiești-mă, miluiești-mă, Alexandre-împărate”.

Iară Alexandru îi dede lui o cetate cu toate ținuturile ei, făcîndu-l stăpîn cetății aceea cu uric împărătescu. Iară omul dzisă: „Nu mi să cade mie să fiu eu stăpîn în cetate aceea, fiind om sărac”.

Iară Alexandru dzisă: „Nu socotescu eu cum ți să cade ție, ce socotescu cum mi să cade mie să-ți dau”.

Întru o dzi dăruî Alexandru pre Aristotel, dascalul lui, cu cununa și cu cîrja lui Poriu-împărat. Și-i mai dede 2000 de feldele de galbeni de aur și 1000 de feldele de mîrgăritariu. Și-l pusă să fie patriiarh a toată lume și-l trimisă la Machedonie cu multe

¹ Scris: Ii ndi Őn.

oști ca să aducă pre maică-sa Olimbiada. Întru o dzi veniră la Alexandru oamenii din Ierusalim și-i spusă că prorocul Ieremie au răposat¹. Și tare să scîrbi Alexandru și mult plînsă pre Eremie prorocul. Și adusă lui Alexandru dar un cort roșu de mare preț. Iară întru o dzi veni la Alexandru o muiere și dzisă: „Împărate Alexandre, bărbatul meu mă bate și este curvar, viclean și neharnic de a ținere casa”.

Alexandru dzisă: „Nu este dat muiierilor ca să-ș pîrască pre bărbații lor de ar ave vină de moarte. Că eu n-am făcut războaiele cu muiierile, ce cu bărbații. Voi face eu pentru aceasta, dară să să învețe și altele de la tine”.

Și dzisă: „Tăieț limba muierii”.

Și-i tăieră. Și dzisă Alexandru: „Proklet să fie acela ce va crede muiere și va lăsa-o în voia sa”. // Întru o dzi veniră mult oameni de la cetate Alexandria și dzisă: „Împărate Alexandre, făcutu-ne-ai cetate bună și frumoasă, dară nu ne putem odihni de șerpi, că ies din apa Nilului și nu ne putem apăra de mulțime ce sînt”.

Alexandru dzisă: „Duceți-vă la Ierusalim și luaș trupul Eremiei prorocului, că mare sfînt este acela și cu ruga lui să va mîntui cetate Alexandria de șerpi”.

Și făcură așa. Și pînă astăz nu să tot apropie² șerpilor de cetate. Întru o dzi veni la Alexandru un om și dzisă: „Împărate, găsit-am o comoară”.

Iară Alexandru dzisă: „Dacă ai găsit, a ta este, fiindcă tot aurul în mîna lui Dumnedzău este. De ar fi vrut Dumnedzău să³ mi-o fi dat mie, eu aș fi găsit-o, dară n-ai fi găsit-o tu”.

Iară omul dzisă: „Împărate Alexandre, cărat-am în trei dzile și în trei nopt, destul îmi este și mie”.

Alexandru dzisă: „Adevărat prorocit-au prorocii că să va afla comoara lui Iov bogatului în dzilele mele”.

Și îndată porunci de încălecară toată cetate. Și marsără și omul cu dînșii și-i dusă pre apa Efracului, unde viețuisă Iov bogatul⁴ în dzilele sale. Și să cunoște sămnilor casălor lui pe unde au fost. Și arată omul pivnițele unde era comoara. Și aflară 500 de buț de galbeni de aur. Și dzisă Alexandru să-ș iei cine cît a vre. Și luoaș toț și încă au mai rămas 100 de cară. Și de acolo să întoarsă înapoi și trece pre lîngă un oraș mare, iară dintru acel oraș ieși înainte lui Alexandru un om sărac și ceru milostenie. Iară Alexandru îi dede lui 40000 de galbeni și-i dăru și orașul acela cu uric împărătesc să fie el stăpîn orașului aceluia în veci.

Iară cînd fu întru o dzi, veniră vestitori și spusă că vin<e> și Olimbiada împărăteasa, muma lui Alexandru, de la Machedonie. Iară Alexandru porunci tuturor voievodzilor să iasă înainte / Olimbidii, mumei sale, cu toate polcurile machidonenilor. Iară dacă s-au apropiet, ieșit-au înainte Ruxanda împărăteasa cu multe carate împărătești. După dînsa venit-au și Alexandru cu toț voievodzii lui cei mai aleș. Și să întimpinară acolo unde era așternut pămîntul cu covoară⁵ de urșinic și corturile tinsă. Și multă veselie

¹ Scris: rβpo | sat.

² Scris: aprrople.

³ Scris: si.

⁴ Scris: bokar[|].

⁵ Scris: kovoar; altă interpretare: *covoare*.

făcură pentru venire Olimbiedii împărătesii. Deci începură a dzice în trâmbiță¹ și în surle și în nagaralele cele ce au câte 3000 de piscoaie. Și atîta sunet să făcusa, cît nu să mai audzie care ce vorbește și ce dzice, că luoa audzul de glasul mudzicilor și de sunetul dobelor. Și au ținut această vesălie 48 de dzile tot una ca alta. Iară după aceea pusă Alexandru voinici tineri de jucară un joc minunat, ce-i dzic *caruha*. Care acest joc îl joacă și pînă astădz la greci și la rîmleni, ce-i dzic acum în limba lor *minavet*. Și după ce sfirșiră vesălie, strigă izbașul cel mare, Darcuș voievodul, și dzisă: „Împărate Alexandre, iată, să roagă voinicii împărății<i> tale ca să-i sloboz pre la a lor țăr ca să-ș mai vadă moșiile, că sînt acum 28 de ani de cînd nu ș-au mai vădzut nici părinții, nici muierile”.

Alexandru dzisă să să strîngă *toț* la dînsul, voievodzii și oștenii. Și începu a le împărți daruri împărătești: cai arăpești, sabii ferecate cu aur și alte daruri scumpe împărătești. Și-ș luoară dzioa bună de la Alexandru. Iară lui ș-au ales 180000 de machidoneni buni vetej ca să fie nelipsiț de lîngă dînsul pînă la a lui moarte.

Pentru moarte marelui Alexandru-Împărat cum i s-au tîmplat

75 Era întru aceea vreme la Machedonie o muiere, numele ei Menerva. Și era muiere aceea foarte ră și vicleană și ave 2 feciori și slujie feciorii ei la Alexandru. Deci pre cel mai mare îl chiea Vreonuș și era comes mare, iară pre cel mai mic îl chiea Levcaduș // și era paharnic mare. Iară muma lor Minerva scrisă carte la feciorii ei, dzîcînd așa: „Feții miei, aveț ceva folos prin țăr² streine? De aț fi și împăraț, cinste este omului domnie și împărăție la moșie lui. Așa și voi, cereț la Alexandru să vă dei să fiț împăraț la Machedonie. Iară de nu va vre să vă dei, voi să-i daț de această iarbă ce v-am trimis, că apoi va da vooa orice veț pofti. Iară voi să nu cumva beț de această iarbă”.

Și dacă cetiră feciorii ei carte, dzisă Vreonoș cel mai mare: „Frate Levcadușe, leapădă această iarbă, că nu este bună și nu ne va fi nooa nici de un folos”.

Iară el nu vru, ce marsă la Alexandru și dzisă: „Împărate, dă-m domnie la Machedonie”.

Iară Alexandru dzisă: „O dragul meu Levcadușe! Machedonie nu o voi da-o, că voi să mă chiea eu Alexandru Machedon”.

Și de acolo începu a naște diiavolul în inima lui Levcaduș și cerca vreme cu prilej cum ar pute el otrăvi pre Alexandru, ce tot nu-l lăsa frate-său, Vreonuș, și-l certa mult dzîcîndu-i: „Ferești-te, frate, ferești-te de acest împărat minunat, că de vei otrăvi tu pre Alexandru, tulbura-vei toată lume și noi încă vom muri mai rău decît toț oamenii”.

Iară el nu ascultă, că era mîndru și trufaș mare. Că așa gîndie el că dacă va otrăvi el pre Alexandru, va luoa el pre Ruxanda împărăteasa și va fi el împărat la Machedonie. Și iarăș marsă la Alexandru și dzisă: „Împărate, dă-m domnie la Machedonie”.

¹ Scris: ἄρβμβι νσβ.

² Scris: σβρβ; altă interpretare posibilă: *țări*.

Iară Alexandru dzisă: „O, dragul meu Levcadușe! Cere altă împărăție oricarele poștești: Rosie ce mare, Alvona și alte țăr¹ să-ț dau, iară Machedonie nu o voi da pînă la moarte me”.

Iară el nu vru să iei alte țăr² să fie împărat, ce numai ce-i păște prilejul să-l otrăvască. Iară cînd fu într-una de dzile primăvara, pre la luna lui mai, făcu Alexandru masă mare crailor și voievodzilor lui celor credincioș. Și fiind Alexandru vesăl / de băutură, iar Levcaduș atunce băgă în pahar otravă și turnă vin și dede lui Alexandru de bău. Și cum bău, îndată și pricepu, că era otrava foarte tare. Și strigă pre Filip vraciu și dzisă: „O, dragul meu Filipe vraciule! Bău vin dulce și să făcu foarte amar, că-m marsă răce prin inimă și-m slăbi tot trupul meu”.

Iară Filip îndată sări de la masă și începu a topi ierbi și dede lui Alexandru de bău ca să mai poprească putere otrăvii. Și dzisă Alexandru: „O, dragul meu Filipe vraciule! Poț tu acum să-m dai dzile de la tine?”

Filip dzisă: „Numai Dumnedzău poate da dzile, iară eu nu pot. Da-ț-voi numai 3 dzile pînă cînd îți vei tocni împărățiile și domniile”.

Atunce clăti Alexandru cu capul și dzisă: „O, mincinoasă lume și mărire putredă! Cum te arăț în puțină vreme dulce și frumoasă, iară mai apoi urîtă și netrebnică te prefaci, că puțină vreme viețuiii cu tine și acum degradă mă lipsiiu de tine!”

Și căută spre machidoneni și dzisă: „O, dragii miei machidoneni! Doară voi îmi puteț da dzile de la voi?”

Dzis-au lui machidoneni: „De ar fi voia lui Dumnedzău, dare-am toate dzilele noastre pentru tine”.

Iarăș dzisă Alexandru: „O, dragii miei machidoneni! Cum luoi toată lume și ni-mene nu au putut să-m stei împotrivă! Iară eu stam împotriua a întunerece de oameni și nu mă temem de dînșii de toț, cum mă tem acum numai de o moarte. Plîngeț toț, machidoneni, pentru mine, că de astădz vă despărțit toț de mine”.

Și chiemă pre maică-sa Olimbiada și pre împărăteasa lui Ruxanda. Și dzisă lui Filon și lui Potolomei: „Iată, fraților, că de astădz dau la mîna voastră pre maică-me Olimbiada și pre împărăteasa me Ruxanda ca să le cinstiț și să le socotiț pînă la moarte lor și să nu uitaț dragoste și frăție noastră ce am avut noi cînd trăiem în lume. Deci toată lume bine să o // orînduiț cu judecăț drepte și Machedonie să o cinstiț. Și după moarte me trupul meu să-l îngropaț la Alexandrie-cetate”.

Și veniră toț ostașii lui Alexandru de-ș luoa ră zioa bună și iertăciune de la dînsul. Atunce porunci Alexandru de sparsă vistieri<i>le împărătești și le împărți oștenilor lui celor veteji. Și nu să băga nici întru o samă aurul și argintul în dzilele lui Alexandru, ca cum nu s-ar băga în samă acum hierul și plumbul în dzilele noastre. După aceea dzisă Alexandru să-i aducă pre Ducepal, calul său cel minunat. Și-l adusără. Iară dacă îl vădzu Alexandru, îl apucă cu mîna de corn și-l sărută în frunte și începu a plînge dzicînd: „O, dragul meu Ducepal! Să știi că de astădz înainte altul ca Alexandru nu te va mai încăleca”.

¹ Scris: cβrβ; altă interpretare posibilă: țărî.

² Scris: cβrβ; altă interpretare posibilă: țărî.

Iară calul, fiind cu dar dumnedzăiesc, au priceput că Alexandru vra să moară și-ș plecă capul pre brațele lui Alexandru și-i curge lacrămile din ochi, cît să minuna toș cei ce privie: un dobitoc necuvîntătoriu face jale pentru moarte stăpînului său. Apoi îș rădică capul în sus și bătu cu piciorul foarte tare, cît s-au cutremurat locul un<de> sta. Și au nechedzat tare și, căutînd preste oaste, vădzu pre Levcaduș otrăvitoriul. Și îndată s-au răpedzit asupra lui ca fulgerul și, lovindu-l tocma în pîntece cu cornul, îl rădică în sus și apoi îl trînti de pămînt de-l făcu mici bucăș cu picioarele. Și așa îș dede Levcaduș otrăvitoriul spurcatu lui suflet în mîinile diivolului. Apoi rînceză calul și mai tare, ca un leu turbat, și plecă a fugi pre cîmpii Sinariului cu șe, cu sabie, cu armele și cu toate podoabele cele împărătești pre dînsul. Și de ici nimene nu l-au mai vădzut pînă în dzioa de astădz ce s-au făcut și unde s-au dus, precum sîngur Alexandru i-au dzis.

Cînd s-au plînit dzioa a triia, au chiebat Alexandru pre toș voievodzii lui cei credincioș și ș-au luat iertăciune de la dînșii și de la maică-sa și de la Ruxanda împără-teasa. / Aceste mai de pre urmă cuvinte dacă le dzisă, muri. Și așa să săvîrși marele împărat Alexandru de la Machedonie în luna lui mai în 14 dzile, fiind om ca de [...] de ani. Și au împărățit 58 ani. Iară atîta plîngere s-au făcut, care nu s-au mai făcut de cîndu-i lume la altă împărăție, că pînă și copii<i> cei mici din brațele maicilor să văieta, plînge și striga dzicînd: „Unde te duci, împărate Alexandre, de ne laș pre noi săraci?”

Iară mumă-sa Olimbiada și împărăteasa lui Ruxanda umbla moarte să-ș facă, ce nu le lăsa Filon și Potolomei. Atunce începu Ruxanda a plînge și cu glas de jale a dzice: „O, viața me ce amară și plină de scîrbă! Astădz au perit soarele și lumina tuturor limbilor, astădz s-au umplut codrii și cîmpii de lacrămile mele, astăz s-au stins lumina sufletului meu, astădz luna și stelile au apus de la ochii miei. Iată, astăz toată oaste și toș vetejii tăi plîng după tine. Dulcele meu Alexandre, cum de te înduraș de mă lăsaș prin țări streine? Că tatăl meu Darie, cînd au murit, n-am plîns așa, după cum plîng acum după tine. O, ticăloasă viața me ce fără de vreme și nenorocită! Dară eu în ce țară voi merge ca să gășasc eu de acum pre Alexandru? De unde m-ai luat și unde m-ai lăsat? Pentru aceea și eu de tine nu mă voi despărți”.

Și luo sabie lui Alexandru și o înfipsă tocma în inimă și căzu moartă preste Alexandru. Apoi mai multă plîngere și jale s-au făcut, cît luoasă pre toși frică și spaimă. Și le făcură la amîndoi o raclă de aur și cu pietri scumpe împodobită. Și așa îi petrecură cu toate oștile pînă la mormînt și cu mare cinste îi îngropară. Iară cînd duce pre Alexandru la mormînt să-l îngroape, mulț filosofi merge în urma lui de-l petrece cu mare plîngere și jale și așa dzice [...]

* * *

GLOSAR

Pentru a înlesni înțelegerea textului editat, am anexat o listă de cuvinte și expresii al căror sens este mai puțin sau chiar deloc cunoscut astăzi. În selectarea termenilor ne-am condus de criteriul neapartenenței la fondul de bază al lexicului literar actual, procedeul de glosare fiind aplicat exclusiv unităților lexicale cu sens învechit, regional și/sau popular.

Totuși, pentru a nu mări numărul termenilor glosați, nu au fost reținute formele nelitere de tipul *acole*, *adecă*, *aice*, *atunce*, *gios*, *pre* etc., al căror sens se întrevăde clar ca și unele arhaisme cunoscute de felul *comis*, *ispravnic*, *vornic* etc. Au rămas în afara listei și cuvintele ce denumesc nume de popoare apocaliptice și mitologice (*sote*, *magote*, *aghiesi*, *axane*, *divarisi*, *climadi*, *faraxane*, *fatini*, *xevne*, *xanarte*, *tarne*, *martane*, *hohane*, *aglimati*, *anafati* etc.), menționate în literatura de specialitate ca „nume deformate de popoare, greu de identificat” (*Cărțile populare în literatura românească*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, vol. I, [București], Editura pentru literatură, 1963, p. 67).

Cuvintele-titlu, păstrate așa cum apar în text, dar redată la forma inițială, au fost ordonate alfabetic. Când termenul glosat cunoaște mai multe semnificații, acestea sînt numerotate. Prescurtările desemnînd clase morfologice și locuțiuni, expresii sau sintagme/construcții sînt cele consacrate.

a prep. „în” 18^v-2, 24^r.

abăioară s. f. (sens neprecizat) 30^r.

adiamant s. n. „diamant” 19^r, 47^v, 71^v.

adraxan s. n. „piatră prețioasă” 71^v.

afimsa s. f. „copac de esență tare” 66^v.

ajunge vb. **1.** expr. *a ajunge minte de copil* „a deveni senil” 14^r. **2.** *a ajunge la mîna cuiva* „a fi la discreția cuiva” 63^r.

ametisoma s. f. „ametist” 71^v.

amistui vb. „a mistui” 16^v.

anchist s. m. „metal prețios” 67^r.

arăpesc adj. „care aparține arapilor; privitor la arapi” 18^r, 30^r, 57^r, 68^v, 74^v.

armie s. f. „oaste, armată” 52^r-2.

asipita s. f. „copac de esență tare” 66^v.

astronom s. m. „astrolog” 61^v.

astronomie s.f. „astrologie” 22^r, 57^r.

așa adv. constr. *de așa* „astfel, în felul acesta” 65^v.

au¹ adv. inter. **1.** „oare” 56^r, 72^v. **2.** în constr. *au doară* „nu cumva crezi că...?” 64^v.

au² conj. **1.** „sau” 14^v, 15^v, 18^r, 71^v-2, 72^r, 72^v. **2.** „fie...fie” 72^v.

bate vb. **1.** expr. *a bate război* „a se război” 14^v. **2.** *a se bate cu gîndurile* „a fi preocupat de ceva” 72^r.

bătaie s. f. „luptă” 16^v-2.

beli vb. „a jupui” 48^v-2.

bere s. f. „băătură” 25^r.

blajenie s. f. „fericit” în forma de voc. *blajentie* 43^v-2, 44^r, 44^v-3.

blid s. n. „vas” 19^r, 30^r, 38^r, 71^v.

boieri vb. „a conferi cuiva titlul de boier” 30^v.

bulica s. f. „copac de esență tare” 67^r.

bute s. f. „butoi” 74^r.

caftan s. n. „manta orientală” 73^v.

cap s. n. **1.** „căpetenie, comandant; p. ext. stăpîn” 13^{r-2}, 59^r, 67^v, 73^r, 73^v. **2.** expr. *a-și pune capul* „a-și pune viața în primejdie” 69^r.

capişte s. f. „templu sau altar dedicat zeităților antice păgîne; p. ext. biserică de rit neortodox” 17^r.

carte s. f. „scrisoare” 13^{r-4}, 13^{v-4}, 14^{r-3}, 14^{v-2}, 15^{r-3}, 16^{v-4}, 18^{v-3}, 22^{v-2}, 23^{r-6}, 23^v, 24^{v-5}, 25^{v-2}, 27^{r-4}, 27^{v-4}, 30^r, 31^v, 32^r, 32^{v-5}, 33^{r-2}, 35^{r-2}, 35^v, 51^{r-4}, 53^v, 54^{r-3}, 54^{v-4}, 57^{r-2}, 58^{r-3}, 58^{v-2}, 59^{r-2}, 64^v, 71^v, 72^{r-2}, 75^{r-2}.

caruha s. m. „nume al unui dans” 74^v.

casă s. f. „cameră” 66^{v-2}, 67^{r-5}.

căci că conj. „căci, pentru că” 27^v.

călăraș(ă) s. m. și f. „ostaș de cavalerie” 15^v, 16^{v-2}, 18^r, 26^{r-2}, 27^r, 28^r, 48^r, 51^r, 53^r, 58^r.

cealma s. f. „turban” 51^r.

cerneală s. f. „vopsire în negru” 72^v.

cerni vb. „a vopsi în negru” 72^{v-3}.

chip s. n. **1.** loc. adv. *întru acestăș chip* „în felul acesta” 13^r, 14^r, 69^r. **2.** *în ce chip* „cum” 48^r, 51^v. **3.** *cu acest chip* „astfel” 51^v. **4.** *într-alte chipuri* „altfel” 43^r.

chitit adj. „chibzuit” 27^r.

cineș pron. neh. „fiecare” 18^r, 70^r, 71^v.

cinste s. f. **1.** expr. *a fi fără de cinste* „necinstit” 32^r, 69^r. **2.** *a-i face cinste (cuiva)* „a-i face onoare (cuiva)” 15^r. **3.** loc. adv. *cu cinste* „în mod onorabil” 18^r, 18^v, 24^r, 32^r, 56^r, 58^r, 68^r, 69^r 76^v. **4.** loc. adv. (spec.) *după cinste* „conform rangului” 71^v.

cislă s. f. „număr” 26^{v-2}, 35^v.

ciudesă s. f. „minune” 46^r, 47^v, 57^r, 65^r.

cîrjă s. f. „baston care servea ca însemn al puterii” 73^v.

cît conj. „încît” 15^v, 17^r, 26^{r-2}, 26^{v-2}, 28^v, 29^r, 35^v, 36^r, 39^r, 39^v, 40^r, 43^r, 47^r, 52^{r-3}, 53^{r-2}, 56^{v-2}, 58^v, 60^r, 67^r, 74^v, 76^{r-2}, 76^v.

clăti vb. **1.** „a (se) mișca” 54^v. **2.** expr. *a clăti cu capul* „a da din cap” 13^v, 25^r, 33^r, 35^v, 75^v.

cocon s. m. „fiu, fecior” 13^r, 13^v.

crai s. m. „domnitor” 18^r, 18^v, 19^v, 22^r, 35^r, 54^r, 55^v, 57^{v-2}, 63^r, 63^{v-4}, 65^v, 67^r, 71^{r-3}, 71^v, 72^v, 75^r.

crăie s. f. „țară stăpînită de un crai” 19^{v-2}, 35^r, 53^{v-3}, 61^r, 69^r.

crunt adj. „însîngerat” 40^v.

cure vb. „a curge” 17^v, 25^r, 53^r, 67^r 76^{r-2}.

curteni vb. „a se prezenta la curte” 13^r.

da vb. **1.** „a năvăli, a se năpusti asupra cuiva” 47^r, 53^r-2. **2.** „a se acomoda, a se adapta” 41^v. **3.** expr. *a da cu (săgeata, pietre...)* „a trage” 16^r, 40^f. **4.** *a da zile* „a lungi viața cuiva” 31^r, 31^v-2, 69^r, 75^v-3. **5.** *a da la mîna (cuiva)* „a încredința” 75^v. **5.** *a da învățătură* „a învăța” 33^r, 67^v. **6.** *a da în trîmbiță* „a suna” 17^r.

de prep. **1.** „din” 17^r, 16^r, 25^r, 51^v, 52^r, 53^r, 60^r-2, 66^v, 67^r, 68^r, 70^r. **2.** „pentru” 13^v, 68^v. **3.** „de la cineva, din partea cuiva” 23^r, 35^r, 39^v. **4.** „de la” 58^v.

degrabă adv. loc. adv. *cu degrabă* „în grabă” 68^v.

deosebi vb. „a se separa” 44^r.

despre prep. „dinspre” 69^v.

dîrjie s. f. „dîrzenie” 58^r.

doară adv. „oare” 25^r, 75^v.

domnie s. f. „regiune stăpînită de un domn” 19^v, 67^v, 75^r, 75^v.

dovedi vb. „a învinge, a birui” 51^v-2.

dumesnici vb. „a domestici” 47^v.

dzgripsor s. m. „pajură” 38^r.

dzisă s. f. „poruncă” 44^r.

ermur(l)uc s. n. „manta” 19^r, 30^r, 34^r, 71^v.

evsica s. f. „copac de esență tare” 67^r.

farij s. m. „cal frumos, de rasă” 19^r, 71^v.

fămeie s. f. „soție” 44^r.

fără prep. **1.** constr. *fără numai* „decît” 22^r, 44^r, 61^r, 72^r. **2.** *fără de tine* „decît” 72^r.

făt s. m. expr. *fătul meu* „fiul meu” 13^v, 65^v-2, 68^r, 69^v, 75^r.

fecior s. m. sint. *fecior de domn* „prinț” 30^v.

femeie s. f. **1.** „femeia și copii unei familii” 41^v. **2.** „soție” 44^r.

filiot „piatră prețioasă” 71^v.

finic s. m. „palmier-curmal” 18^v.

finică s. f. „curmală” 39^v.

fîntînă s. f. „izvor” 42^v, 43^r, 43^v.

foc s. n. (sens contextual) „armament” 16^v.

frunte s. f. „avangardă a unei armate” 17^r.

fund s. n. constr. *fără de fund* „prăpastie, abis” 66^r.

gadină s. f. „animal sălbatic” 47^v, 65^r.

galion s. n. „corabie” 41^v.

găti vb. „a se pregăti” 14^r, 25^r, 27^v, 34^v, 38^r, 40^r-2, 51^r-2, 51^v-2, 55^r-2, 63^v, 64^r.

glogodzală s. f. „aglomerație” 17^r.

gomon s. n. „ceartă” 65^r.

gol adj. (despre sabie) „scoasă din teacă” 68^v.

gonaș s. m. „gonaci” 34^v.

griji vb. „a fi îngrijorat de ceva” 13^v, 27^v, 65^v-2.

hanger s. n. „pumnal încovoiat” 36^v.

haragi s. n. „tribut” 13^v, 15^r-2, 16^r, 17^v, 18^r, 19^v, 23^r, 27^r, 30^v, 31^v, 33^r-2, 57^v, 63^r, 64^r, 68^v-2, 69^r-2, 72^v.

harnic adj. „vrednic” 34^v.

hansariu s. m. „tîlhar” 22^v, 27^r.

haznă s. f. „sumă fixă de 36000 de pungi” 68^v.

jac s. n. **1.** „jaf” 28^r. **2.** loc. vb. *a da în jac* „a lăsa pradă” 63^v.

jăcui vb. „a jefui” 22^v.

jidov s. m. „evreu” 61^r.

jilț s. n. „scaun încăpător, cu spetează înaltă și brațe; spec. tron” 32^v-5, 43^r-2, 56^v.

ian interj. „ia” 17^r, 71^r, 73^r.

idolesc adj. „care se referă la idoli” 17^r.

ierta vb. „a-și lua rămas-bun” 65^r.

iertăciune s. f. „iertare” 27^r, 76^r-2.

ispolin s. m. „uriaș” 47^r-2, 47^v.

împlini vb „a se adevăra o prorocie” 53^r.

împrotivă adj. expr. *a sta (ieși) împrotivă* „a se împotrivi” 35^r, 57^v, 68^r, 75^v-2.

încă adv. „de asemenea” 15^v, 26^r, 46^v-2, 54^v, 55^r, 57^v.

încăși adv. „încă și, și atunci” 58^v.

închinăciune s. f. „închinare” 15^r.

înlăuntru adv. „înăuntru” 26^r.

întîmpina vb. „a se întîlni” 18^r, 43^r, 65^r, 66^v, 69^r, 74^v.

lamură s. f. sint. *aur lamură* „metal de cea mai bună calitate, cu un înalt grad de puritate” 66^v.

lăcui vb. „a locui” 64^v.

lăcuitor s. m. „locuitor” 28^r.

lefantă s. f. „elefant” 19^r, 51^v-5, 52^r-6.

limbă s. f. „popor, neam” 19^v, 22^v, 39^r, 53^v, 54^r-2, 57^v, 60^r-4, 60^v-2, 61^r-4, 76^v.

lovi vb. **1.** „a se bate, a se lupta” 27^v, 36^r, 51^v-3, 54^v-2, 55^r-3, 64^r. **2.** „a ataca” 17^r, 40^r-2, 47^v, 51^v, 52^r, 53^r-2, 60^r, 63^r.

maică s. f. „mamă,, 13^r, 44^v, 51^r, 63^v, 64^r-3, 66^v, 67^v, 68^r-2, 68^v-3, 69^r-2, 71^r, 71^v-2, 72^r-3, 73^v, 75^v-2, 76^r, 76^v.

maț s. n. „intestin” 48^r, 48^v.

măreț adj. „mîndru” 35^r.

mărire s. f. „putere” 32^v, 35^r, 70^r, 75^v.

meștersug s. n. **1.** „secret, taină” 61^v. **2.** „dibăcie, uneltire” 16^v-2, 22^r, 30^r, 35^r, 52^r, 57^r-2, 61^r, 61^v-2, 67^r-2, 68^v, 71^v.

mirîu adj. „mieriu” 43^r.

mîină s. f. loc. adv. *de-a mîină* (în legătură cu lupte) „corp la corp” 28^v, 36^r, 53^r.

mîntui vb. „a se salva de o primejdie” 74^r.

moș s. m. „strămoș” 44^r.

moșie s. f. „țară natală” 16^r, 23^r, 33^r, 36^v, 40^v, 43^r, 46^r, 57^v, 74^v, 75^r.

muiere s. f. **1.** „femeie” 17^r, 27^v, 35^r, 51^r, 58^v-3, 59^v, 65^r, 67^v-2, 73^v-4, 74^v-2.

2. „soție” 44^v-5, 53^v, 59^v, 60^r, 63^r-2, 63^v-3, 64^r-2, 68^r, 68^v, 73^v, 74^v.

muiereșc adj. „femeiesc” 51^r-2, 57^v, 58^r-3.

mult¹ adj. expr. *altele multe* „lucruri de tot felul” 30^r, 32^v, 57^r.

mult² adv. „foarte, tare” 32^r.

mulțime s. f. **1.** „faptul de a se afla în număr mare” 74^r. **2.** „majoritate” 68^v.

muncă s. f. „tortură” 64^v, 70^r, 70^v.

munci vb. „a îndura chinuri fizice” 61^r, 65^v-3, 66^r-3.

nagara s. f. „un fel de țambal” 74^v.

nădejde s. f. **1.** expr. *a avea nădejde pe* „a spera în ajutor de la...” 28^r. **2.** *în nădejdea* „în speranța..., bazîndu-se pe...” 28^v.

neharnic ad. **1.** „nevrednic” 68^v. **2.** „leneș” 73^v.

nevolnic adj. (sens contextual) „sărman” 36^r, 43^r, (cu val. subst.) 53^v, 63^v, 64^r.

ni interj. „haideți!” 17^r.

niscaiva adj. nehot. „oarecare” 67^r.

oarecînd adv. „cîndva” 32^r, 64^v.

oaste s. f. **1.** „armată” 13^v, 14^r, 15^r, 16^r, 16^v-2, 17^r, 18^v-2, 22^v-3, 23^r, 24^r-2, 24^v, 25^r-2, 26^r-8, 26^v, 27^r-2, 27^v-2, 28^r-5, 28^v-2, 29^r, 29^v, 31^r, 31^v, 33^r-2, 34^r, 34^v, 35^v-2, 36^r-2, 39^r-2, 39^v-4, 40^r-7, 40^v-4, 41^r, 42^r-2, 42^v-2, 46^r-2, 46^v-2, 47^r-4, 47^v, 48^r-3, 48^v-3, 51^r, 51^v-9, 52^r-6, 52^v-6, 53^v-3, 54^r-2, 54^v, 55^r-3, 55^v-4, 56^v, 57^v-2, 58^v, 59^v, 60^r-13, 61^r, 61^v, 63^r-4, 64^r-2, 68^r-2, 69^r-3, 71^r-2, 76^r, 76^v. **2.** (eliptic) „oșteni, soldați” 14^v, 15^v, 16^v, 26^v-2, 29^r, 35^v-6, 36^r-4, 38^r-3, 38^r-6, 39^r-3, 39^v, 40^r, 51^r, 52^v-2, 52^r, 53^r-2, 54^r-5, 54^v, 56^r, 59^v, 63^v-2, 68^v, 69^r, 71^r, 73^v, 76^v.

obicină s. f. „obicei” 25^v.

obidui vb. „a se amărî, a se necăji” 40^v.

oblici vb. „a afla, a auzi” 24^v.

obra(d)z s. n. **1.** „înfățișare, chip” 39^r, 65^r-2, 65^v. **2.** „portret, desen, figură” 32^v.

3. expr. *a (nu) căuta cuiva la obraz* „a (nu) ține de reputația, autoritatea cuiva” 13^r.

obște s. f. loc. adv. *de obște* „împreună, laolaltă, în comun” 38^r.

ocară s. f. loc. adv. *cu ocară* „în chip jignitor” 14^v.

olac s. n. „curier” 51^r.

osăbit adj. „despărțit, separat” 44^v.

osîndi vb. „a chinui” 65^v.

ostrov s. n. **1.** „insulă” 41^r, 41^v-2, 42^r, 42^v-3, 43^v, 44^r, 44^v-2, 58^r. **2.** „oraș” 17^v, 69^v-3.

oștean s. m. „militar, ostaș” 26^v, 28^r, 29^r-2, 36^r, 42^v, 46^v, 53^r, 54^v-2, 74^v, 76^r.

otac s. n. **1.** „loc împrejmuit pentru oi sau vite” 16^v-2. **2.** „cort servind adăpost soldaților” 51^v-2.

pardos s. m. „panteră” 18^v-2, 26^r, 48^r-2, 51^v-3, 57^r.

paște vb. expr. *a paște prilejul* „a pîndi momentul potrivit” 75^r.

pedestraș(ă) s. m. și f. „infanterist (ă)” 16^v, 26^r-2, 27^r, 28^r, 48^r, 51^r, 52^v, 53^r, 58^r.

petrece vb. **1.** „a suferi, a îndura” 31^v, 47^v, 58^v, 59^v. **2.** a se desfăta, a se distra” 59^r, 76^v.

pevgu „copac de esență tare” 67^r.

picior s. n. expr. *a grăi cu picioarele* „a vorbi greșit” 13^r.

pierde vb. „a omori” 22^v, 27^r-2.

piscoi s. m. sau f. „fluier sau tub sonor care intră în componența unor instrumente muzicale” 74^v.

pleca vb. (urmat de vb. la inf.) „a începe (a)...” 17^r, 28^r, 52^r, 53^v, 55^v, 60^r, 76^r.

plini vb. „a ajunge, a atinge un anumit număr” 69^v, 76^r.

poclon s. n. „dar” 14^r, 15^r-2, 15^v, 43^r.

pocloni vb. „a se înclina, a se pleca adînc și cu respect” 24^r.

po(d)vodnic s. m. „cal dus de căpăstru” 18^v, 38^r.

poftori vb. „a spune încă o dată, a repeta” 43^r.

pogorî vb. „a coborî” 13^v, 27^v, 32^r-3, 35^r, 36^v, 54^v, 67^r.

pomană s. f. „amintire, pomenire” 71^r.

popreală s. f. loc. vb. *a pune la popreală* „a aresta” 34^r.

popri vb. „a opri” 75^v.

porfiră s. f. „veșmînt făcut din purpură” 71^v.

potrivi vb. „a se împotrivi” 36^v-2, 54^v.

povoară s. f. „veche unitate de măsură” 30^r.

prah(v) s. n. „praf” 16^r, 36^r-2.

pre prep. „în” 28^r.

preș s. n. loc. adj. *de mult preș* „foarte prețios” 18^r, 18^v, 22^r, 30^r, 38^r, 55^v, 66^v, 68^v.

pricepe vb. „a se lămuri asupra unui lucru” 25^r, 34^r.

priiteșug s. n. „prietenie” 68^v.

prilej s. n. expr. *vreme cu prilej* „moment potrivit, favorabil” 75^r.

prisne adv. „în întregime” 67^r.

privighea vb. „a păzi, a străjui” 70^v.

pune vb. expr. *a-și pune capul* „a risca” 33^v, 69^r.

pustii vb. „a jefui, a prăda” 58^v.

putred adj. (sens contextual) „bolnav” 55^r.

raclă s. f. **1.** „sicriu; 76^v. **2.** ladă” 13^v-2, 14^r.

raft s. n. „harnașament de lux” 18^v.

răbui vb. (sens contextual) „a jefui, a prăda” 28^r.

răsăpi vb. **1.** „a dărîma” 39^r, 48^v. **2.** „a împrăştia” 42^r, 69^r.
rînd s. n. „rînduială, obicei” 16^r, 16^v, 25^r, 35^v, 40^r, 47^v-2.
rînză s. f. „stomac” 47^r.
rug s. m. „mărăcine” 61^r.

samă s. f. **1.** „număr” 15^v, 26^v-2, 35^v, 54^r. **2.** loc. adv. *fără de samă* „fără număr, nemăsurat” 19^v, 39^v, 42^v, 56^r.

samfir s. n. „safir” 30^r.

sampson s. m. „dulău, zăvod” 38^r, 57^r.

sămălui vb. „a se asemana” 33^v.

sămeţie s. f. „dîrzenie” 58^r.

săvîrşi vb. „a muri” 56^r, 76^v.

scaun s. n. „tron” 15^r, 33^r, 63^r, 69^r.

scîrbă s. f. **1.** „întristare” 53^v. **2.** loc. adj. *de (cu) scîrbă* „care produce stare de întristare” 53^v, 76^v.

scîrbi vb. „a se amărî” 24^v, 28^v, 43^v, 47^v, 53^v, 63^v, 70^r, 70^v-2, 73^v.

scîrbit adj. „amărît” 48^r, 48^v, 71^r.

scrie vb. „a înregistra” 38^r, 51^r.

scriptură s. f. „scriere” 48^r.

scula vb. „a se ridica îmotriva cuiva” 42^r, 54^r.

simeţ adj. „dîrz, bărbat” 28^r, 40^r.

sfat s. n. „discuţie; p. ext. consfătuire; înţelegere” 18^r, 26^v, 34^v, 54^r.

sfădi vb. „a se certa” 43^v.

sfetnic s. m. „sfătuitor” 71^r.

sfîrşenie s. f. loc. adj. *fără de sfîrşenie* „nesfîrşit” 39^v.

slobod adj. (despre animale) „fără supraveghere” 52^r.

slobozi vb. **1.** „a elibera” 26^v, 35^v. **2.** „a lăsa să plece” 52^v, 70^r, 74^v.

sminti vb. „a tulbura” 25^r.

socoti vb. „a ocroti” 75^v.

soţie s. f. „tovarăş” 64^r.

sparge vb. **1.** „a înfrînge” 28^r, 39^r, 53^v-2, 54^r, 60^r, 63^r, 72^v. **2.** „a dărîma” 60^r, 64^r.
3. „a strica” 14^r, 76^r. **4.** „a fractura” 17^r.

spre prep. „pe” 15^r, 17^r, 19^v, 22^r-2, 25^r, 27^v, 30^r, 35^r, 42^r, 48^r-2. **sta** vb. expr. *a sta cu război* „a ataca” 15^v.

stemă s. f. „coroană” 18^v, 19^r, 30^r, 43^r, 52^v, 56^r, 57^r, 59^r, 68^v, 70^r.

stîlpare s. f. „ramură verde înfrunzită” 18^v.

stobor s. n. „gard” 40^r.

strajă s. f. „pază” 26^v, 34^r, 35^v, 63^r.

stratocamel s. m. „struţ” 57^r.

străjui vb. „a păzi” 44^v.

strica vb. constr. *a strica legea* „a anula, a nesocoti” 27^v.

stropși vb. „a cotropi” 14^r, 22^v, 51^v.

suptsisioară s. f. loc. adv. *pe suptsisioară* „sub braț” 55^v.

șaică s. f. „ambarcație fluvială mică” 41^r, 41^v-2, 42^v-2.

tare adv. loc. adv. *mai tare* „mai degrabă” 51^r.

tăbărît adj. „așezat în tabără” 34^r, 71^r.

ticălos adj. „sărman, nenorocit” 30^v, 36^r, 36^v, 43^r, 55^v, 68^v, 76^v.

tiparos s. m. „copac de esență tare” 67^r.

tîlcui vb. „a explica” 18^v.

tîlhui vb. „a jefui” 73^r-2.

tocmală s. f. „aranjare, organizare,” 28^v.

tocmi vb. „a aranja, a organiza” 18^v, 32^r, 32^v, 34^r, 63^v, 70^r, 75^v.

trage vb. „a se întinde spre...” 19^v, 69^v.

treabă s. f. „folos; utilitate” 43^v, 52^v.

trînti vb. expr. *a trînti (pe cineva) de(sau la) pămînt* „a doborî” 55^v, 76^r.

trup s. n. „corp (al unei ființe)” 39^r, 42^v, 55^r, 55^v, 70^r-4, 70^v-7, 74^r, 75^v, 76^r.

urdie s. f. „oaste, hoardă” 36^r, 53^r, 71^r.

vârșa vb. expr. *a vârșa sîngele cuiva* „a ucide, a omorî pe cineva” 36^r, 54^r, 54^v.

vărsat adj. „care a fost turnat prin topire” 19^r, 22^r, 30^r-2, 38^r, 57^r, 71^v.

vistierie s. f. **1.** „loc în care se păstrau obiecte de metal prețios, bijuterii, bani etc.” 57^r, 65^v, 76^r. **2.** „avuție, bogăție” 72^v-2.

vîlfă s. f. „faimă, renume” 65^r.

vîrstă s. f. loc. adv. *fără de vîrstă* „minor” 14^v-2.

vlădică s. m. „arfiereu, p. gener. preot” 56^r.

voievod(a) s. m. „comandant de oști” 18^v, 22^r-2, 22^v, 25^v, 26^r, 27^r, 27^v, 28^r, 32^v, 34^r, 34^v, 36^v, 39^r, 40^v, 41^r-2, 51^r-2, 52^v-2, 53^r, 54^r, 56^r, 57^v, 59^r, 60^r, 63^r, 63^v-2, 64^r-3, 64^v-2, 67^r, 68^r-2, 69^v-7, 71^r-2, 71^v, 73^r, 74^r, 74^v-3, 75^r, 76^r.

voinic s. m. (sens contextual) „ostaș” 18^r, 28^v, 32^v, 34^v, 74^v-2.

volnic adj. „care are dreptul, căruia i se permite, care este autorizat, îndreptățit să...” 33^r.

voznosi vb. „a se semeți” 31^v, 32^r.

vraci s. m. „doctor, medic” 24^v-6, 25^r, 69^v, 75^v-3.

zahara s. f. „cantitate de alimente necesară pentru aprovizionarea armatei” 52^v.

zîcătură s. f. „instrument muzical” 18^v.